

Fagrapport nr. 4 - 2010

Dag Slette-meås og Kjersti Lillebø

Parabolens betydning for identifisering og tilhørighet blant innvandrere i Norge

SIFO

© SIFO 2010
Fagrapport nr. 4 – 2010

STATENS INSTITUTT FOR FORBRUKSFORSKNING
Sandakerveien 24 C, Bygg B
Postboks 4682 Nydalen
0405 Oslo
www.sifo.no

Det må ikke kopieres fra denne rapporten i strid med åndsverksloven. Rapporten er lagt ut på internett for lesing på skjerm og utskrift til eget bruk. Enhver eksemplarframstilling og tilgjengeliggjøring utover dette må avtales med SIFO. Utnyttelse i strid med lov eller avtale, medfører erstatningsansvar.

Tittel Parabolens betydning for identifisering og tilhørighet blant innvandrere i Norge.	Antall sider 80	Dato 1. mai, 2010
Title The significance of satellite-mediated television for identification and belonging among immigrants in Norway.	ISBN 978-82-7063-430-9	ISSN 1520-6760
Forfatter(e) Dag Slette-meås og Kjersti Lillebø	Prosjektnummer 11-2009-09	Faglig ansvarlig sign.
Oppdragsgiver Rådet for anvendt medieforskning (RAM)		
Sammendrag Denne rapporten tar for seg medie- og teknologibruk blant ikke-vestlige innvandrere i Norge. Et hovedutgangspunkt har vært å se på hvordan fjernsynet benyttes i hverdagen, med et særskilt fokus på bruk av satellittmedierte kanaler over private parabolantenner. Rapporten er delvis metodisk triangulert ved at den først gjør en analyse av foreliggende kvantitative survey data, som den videre bygger på gjennom analyse av kvalitative intervjudata. Hovedpoenget er å få frem et perspektiv som ikke reduserer alle forklaringer – også av mediebruk og hverdagsliv – til etnisk opphav. Dermed anlegges et diasporisk perspektiv som prøver å få frem de mekanismer som er <i>felles</i> for familiene, uavhengig av etnisk bakgrunn. Medieteknologien – inkludert satellittmedierte kanaler og programtilbud – ser ut til å være en viktig faktor og tilrettelegger for å kunne balansere de etniske med de lokalt baserte tilhørighetsrelasjonene i det nye hjemlandet.		
Summary This report addresses media and technology consumption among non-western immigrants in Norway. A main point of departure has been to look at how television is used in everyday life, with a particular emphasis on the use of satellite-mediated channels over privately owned satellite dishes. The report is partly methodologically triangulated, by first analysing existing quantitative survey data, which it then builds on through the analyses of qualitative interview data. The main point is to bring forth a perspective which does not reduce all explanations – also of media use and everyday life – to ethnic origin. Hence a diasporic perspective is established that attempts to bring forth what is <i>common</i> to the families, independent of ethnic origin. Media technology – satellite-mediated channels and programs included – appears to be an important factor and facilitator in balancing the ethnic with the more local "belongings" in the new home country.		
Stikkord Satellitt-medierte kanaler, parabol, fjernsyn, tv, tilhørighet, diaspora, media, forbruk, hushold, innvandrere, migranter, etnisk, rutiner, regulering, språkkunnskaper, identitet, diskriminering, barn, sosialisering, teknologi, barne-tv, hverdagsliv.		
Keywords Satellite mediated channels, satellite dish, television, TV, belonging, diaspora, media, consumption, household, immigrants, migrants, ethnic, routines, language skills, identity, discrimination, children, socialisation, technology, childrens' TV, everyday life.		

Parabolens betydning for identifisering og
tilhørighet blant innvandrere i Norge.

av

Dag Slette-meås og Kjersti Lillebø

2010

STATENS INSTITUTT FOR FORBRUKSFORSKNING
Sandakerveien 24 C, Bygg B
Postboks 4682 Nydalen, 0405 Oslo

Forord

Det ble i 2009 bevilget støtte fra Rådet for Anvendt Medieforskning (RAM) til gjennomføring av prosjektet ”Parabolens betydning for identifisering og tilhørighet blant innvandrere i Norge: fokus på innvandrerbarns kulturelle læring gjennom fjernsynsmediet”

Denne rapporten er resultatet av dette prosjektet. Ettersom midlene det ble søkt om ble noe redusert i forhold til omfanget i søknaden, har enkelte av de opprinnelige problemstillingene blitt utelatt eller behandlet i noe mindre grad. Arbeidet med analysen har foregått 2009 mens selve rapporten ble sluttført primo 2010.

Datamaterialet som analysen bygger på stammer fra SSBs survey om innvandreres levekår i Norge (LKI 2005/2006), to intervjusett fra et tidligere SIFO-ledet prosjekt (*DigiAdvent*), ett intervjusett fra et pågående phd-prosjekt ved SIFO og Institutt for medier og kommunikasjon (UiO), og ett intervjusett fra samme phd-prosjekt i samarbeid med RAM-prosjektet. Bruken av foreliggende data var en av forutsetningene som lå til grunn for søknaden, noe som har medført besparelser i form av tid og ressurser for prosjektet.

Prosjektet er empirisk/anvendt i karakter men har samtidig trukket på en rekke teoretiske perspektiver for å belyse og kontekstualisere funnene. I analysen er det foretatt en tverrlesing av intervjuene der fokuset har vært en temabasert tilnærming knyttet an til parabolbruk og tv-rutiner. Konklusjonen tar for seg oppsummerte funn i analysen, og trekker samtidig frem noen forbrukerrelaterte utfordringer og samfunnsmessige implikasjoner.

Vi ønsker spesielt å takke forsker og kollega Jo Helle-Valle for hans deltakelse i prosjektet, for bidragene i de innledende intervjuene, og for hans gode faglige og teoretiske innspill underveis i arbeidet med denne rapporten.

Vi vil i tillegg takke Telenor GBDR, og forskerne Mona Hovland Jakobsen og Hanne Cecilie Geirbo, for deres bidrag og erfaringer fra prosjektet ”*Everyday life, media use and communication practices in the Norwegian immigrant population*”. Vi har fått tilgang til å benytte deler av feltnotatene som omhandler parabolbruk fra dette Telenor-prosjektet i våre analyser.

Oslo, 1. mai 2010

STATENS INSTITUTT FOR FORBRUKSFORSKNING

Innhold

Forord.....	5
Innhold	7
Sammendrag.....	9
Summary	13
1 Innledning	17
1.1. Bakgrunn og utgangspunkt.....	17
1.2. Målsetning og problemstillinger.....	19
1.3. Parabol og diskriminering.....	20
2. Teori.....	23
2.1. Medienes rolle i familiehverdagen	23
2.2. Ikke-vestlig familiehverdag i en vestlig kontekst	24
3. Metode	29
3.1. Kvantitativ tilnærming – surveydata.....	29
3.2. Kvalitativ tilnærming – intervjudata.....	30
3.2.1. Rekruttering	30
3.2.2. Datainnsamling	31
3.2.3. Analyse	32
3.3. Oversikt over intervjudata	33
4. Resultater og analyse	35
4.1. Innvandrere og paraboltilgang – hva finner vi?.....	35
4.1.1. Husholdsinntekt og paraboltilgang.....	37
4.1.2. Husholdsstørrelse og paraboltilgang	38
4.1.3. Boligtype og paraboltilgang	39
4.1.4. Boligeieform og paraboltilgang.....	40
4.1.5. Primærspåk i hjemmet og paraboltilgang	41
4.1.6. Pc i husstanden og paraboltilgang	42
4.2. Parabolierskap og teknisk-praktiske forhold.....	43
4.2.1. Parolfamiliene.....	43
4.2.2. Ikke-parolfamiliene	45
4.3. Innvandrerhusholdenes tv-rutiner	46
4.3.1. Familier med markerte og ”bevisste” tv-rutiner.....	47
4.3.2. Familier med mindre markerte og ”løse” tv-rutiner	48
4.3.3. Endrede og kjønnede tv-rutiner?	49
4.3.4. Barnas tv-bruk og rutiner	50
4.3.5. Sosialitet og forhandlinger knyttet til tv-rutinene	52
4.4. Moral og regulering av barnas tv-bruk – og hva med nytte?.....	53
4.4.1. Sterk regulering	54
4.4.2. Delvis eller liten regulering	55
4.4.3. Moralske vurderinger av tv-bruken.....	55
4.4.4. Nytteperspektiv på tv-bruken	56
4.5. Bruk av hjemlands- og ”diasporakanaler”	58
4.5.1. Parolfamiliene.....	58

4.5.2.	Ikke-parabolfamiliene.....	60
4.6.	Foreldres tilrettelegging for barns ”kulturelle tilhørighet”	62
4.6.1.	Fjernsynet som kulturformidler – en aktiv rolle	62
4.6.2.	Fjernsynet som kulturformidler – men også et vrengebilde	63
4.6.3.	Fjernsynet som kulturformidler – med motsatt fortegn	64
4.6.4.	Fjernsynet som kulturformidler – uten tvang	65
4.6.5.	Fjernsynet som kulturformidler – perifer rolle	66
5.	Konklusjon og relevans.....	69
5.1.	Oppsummering og funn i prosjektet	69
5.2.	Parabolbruk og forbrukerrelaterte utfordringer	72
5.2.1	Bindinger og pakketilbud	72
5.2.2.	Manglende paraboltilbud og gråmarkedstendenser?	73
5.3.	Parabolbruk og samfunnsmessige implikasjoner.....	75
Litteratur.....		77

Sammendrag

Denne rapporten er resultat av en nærstudie av ikke-vestlige innvandrerrushold i Norge og deres bruksmønstre knyttet til satellittmedierte fjernsynskanaler, samt den praktiske og symbolske betydning disse kanalene har for husholdene. Vi har tatt utgangspunkt i SSBs kvantitative tallgrunnlag fra levekårsundersøkelsen for innvandrere (LKI 2005/2006) og knyttet dette an til våre egne kvalitative dybdeintervjuer av innvandrerrushold. I analysen pekes det på viktige sammenhenger mellom behovet for medier generelt og parabol spesielt i husholdets ulike identitetsprosjekter og tilhørighetsrelasjoner. Prosjektet er empirisk/anvendt i karakter men har samtidig trukket på en rekke teoretiske perspektiver for å belyse og kontekstualisere funnene. I analysen er det foretatt en tverrlesing av intervjuene der fokuset har vært en temabasert tilnærming knyttet an til parabolbruk og tv-rutiner. Konklusjonen tar for seg oppsumerte funn i analysen, og trekker samtidig frem noen forbrukerrelaterte utfordringer og samfunnsmessige implikasjoner.

Utgangspunktet for prosjektet har vært tall fra SSBs levekårsindeks for innvandrere som viser at langt flere innvandrere har tilgang til privat parabolantenne enn befolkningen som helhet (56 % for innvandrere mot 24 % for befolkningen). I tillegg til at boligområder dominert av paraboler i lang tid har blitt stigmatisert som "ghettoer" – områder preget av en stor andel innvandrere og tilhørende sosiale problemer – har deler av mediediskursen fokusert på hvilke negative ringvirkninger parabolbruk kan ha for integreringen på individ- og samfunnsnivå. Ettersom parabolbruk har vært gjenstand for lite forskning så langt, spesielt i Norge, har disse dominerende diskursene fått godt feste uten å ha blitt utfordret empirisk. Målet med denne rapporten har derfor vært å tilføre kunnskap og nyansert innsikt i en lite studert tematikk, basert på en fortolkning av innvandreres egenforståelse av hva denne medieteknologien representerer i og for deres hverdagsliv.

Funnene fra den kvantitative studien, basert på SSBs data, viste at innvandrerbefolkningen skilte seg ut fra befolkningen som helhet med hensyn til paraboltilgang. Det var også forskjeller i paraboltilgang etter opprinnelsesland, og etter hvorvidt man primært snakket sitt eget morsmål hjemme. I sistnevnte tilfelle fant vi likevel ikke forskjeller på "samlet" etnisk nivå; altså det var like mange blant de som snakket primært norsk hjemme som hadde parabol som blant de som snakket et annet (opprinnelig) språk hjemme. Andre forskjeller var ikke knyttet til etnisk opprinnelse, men for eksempel boligforhold; type bolig, boligeierform, antall husstandsmedlemmer og husholdsinntekt. Dette er primært variable på husholdsnivå og ikke variable på individnivå. Ettersom paraboltilgang ble vurdert på husholdsnivå, og nivålikhet er viktig for validiteten, krysset vi paraboltilgang primært med variable på dette nivået. Likevel analyserte vi andre variable på individnivå som ikke slo ut. Dette var mulige "etniske" forklaringsvariable som innvandringsgrunn, innvandringsalder, om man vokste opp i rurale eller urbane omgivelser i opprinnelseslandet, viktigheten av religion i ens eget hverdagsliv, og ens egne norskferdigheter. Vi så også på noen avhengige variable knyttet til det vi vurderte som "tilhørighet", som heller ikke slo ut signifikant (eller tolkningene ble for vanskelige, eller ga liten mening). Tilhørighetsvariablene var knyttet til; hvor mange med ens egen opprinnelse en kunne ønske seg i sitt eget bomiljø; om man trodde man noen gang kom til å returnere til foreldrenes opprinnelsesland; om man hjalp familien i opprinnelseslandet økonomisk; om

man hadde følt seg ensom; om noen gode venner var norske; og om en hadde stemt ved siste stortingsvalg.

I den kvalitative delen av studien viste analysen at det er få forklaringer omkring parabolbruk og identifiseringsmønstre som kun kan reduseres til etnisk herkomst. De prosesser vi har undersøkt, som relaterer seg til hverdagsliv, rutiner, tilhørighet og ”familieprosjektet” – og som speiles gjennom mediebruken som instrument og konsekvens – har fellestrekk som i langt større grad kan knyttes til felles underliggende mekanismer. Dette er også delvis et resultat av det fokuset vi har anlagt; vi har valgt å ikke studere kun én eller et fåtall etniske grupper, men har heller tatt utgangspunkt i en rekke hushold med ulik etnisk opprinnelse. Dermed har fokuset dreid vekk fra det spesifikt etniske, og også det etniske som mulig forklaringsvariabel, over mot det som kan anses som felles ved den diasporiske tilværelsen og i måten å skape tilhørighet på.

I grove trekk viser funnene stor variasjon i den hverdagslige mediebruken hos de ulike innvandrerfamiliene, basert på forhold knyttet til livssituasjon, behov, generasjon, kjønn, økonomisk/sosial situasjon og lignende. Det er med andre ord få fellestrekk som går igjen som kan knyttes direkte til blant annet parableierskap, etnisitet eller bosted. Hverdagen, gjøremålene og husholdets orienteringer synes å være svært sammensatt, men er likevel preget av relativt faste hverdagsrutiner som ligner det vi forbinder med norske-etniske rutiner. Mye av mediebruken er rettet mot globalt/amerikansk og norsk medieinnhold i tillegg til det diasporiske innholdet. Tv-bruken kan dessuten sies å være noe som bidrar til en ”homogenisering” av hverdagsrutiner i befolkningen (inkludert innvandrerhusholdene), for eksempel ved at barne-tv blir en markør som skiller middag og leggetid, og ved at lekselesing og tv-bruk opptrer som en konfliktfull, men stabil dikotomi. Våre funn viser likevel at disse rutinefragmentene, spesielt i dagens digitaliserte hverdag. Mulighetene til blant annet å ta inn alternative barnekanaler (gjerne amerikanske), til å ta opp og forskyve programmer, og til å laste ned eller *stream* innhold fra internett, bidrar til å gradvis endre tidligere etablerte mønstre, også hos de intervjuede innvandrerfamiliene.

Når det gjelder begrunnelser for eventuell parabolanskaffelse var det mange ulike faktorer som spilte inn. Samtidig var mange forhindret fra å anskaffe parabol, enten fordi borettslaget hadde forbudt parabolinnretninger, fordi signalproblemer oppstod på grunn av beliggenhet, eller fordi husholdet var vanskelig økonomisk stilt. For noen familier hadde eventuell paraboltilgang liten betydning, mens for andre var det svært viktig å kunne ha denne muligheten. Dette fordi de blant annet var avhengige av å få nyheter fra hjemlandet eller fordi de fulgte med på ”hjemlige” serier. Noen mente også at det tilbudet norske kabel-tv leverandører stod for var for magert i forhold til deres behov. For noen familier førte restriksjoner i paraboltilgang til at de flyttet på seg, og enkelte hevdet at de ”ikke kunne leve uten parabol”. Samtidig viste det seg at internett i større grad har blitt en måte å kompensere for manglende paraboltilgang.

Folks mediebruk og mediene selv anses som sentrale faktorer for nasjonal identifisering og integrasjon. Parabolen er den tilknytningsformen som gir størst tilgang til ikke-vestlige mediekkanaler. Bruken av denne medieteknologien ble derfor spesielt interessant å utforske i forhold til nettopp opplevelser av nasjonal tilhørighet og integrering. Et hovedtrekk i den forbindelse var at også motivasjonene og mulighetene for å benytte denne medieteknologien var svært mangfoldige. Parabolen syntes å mediere et bredt spekter av kultur, språk, nærhet, relasjoner, symboler, underholdning, og oppdateringer. Like fullt var det få trekk i mediebruken til disse familiene som kunne knyttes til ”etnisk” opprinnelse, selv om blant annet enkelte pakistanske og tyrkiske hushold viste seg å være noe mer orientert mot å skulle ”flytte hjem” – eller i det minste drømme om det. Dette så ut til å influere ambisjonene om å lære barna hjemkulturen å kjenne, selv om variasjonene også her var store. Endel familier brukte parabolmedierte ”etniske eller diasporakanaler” aktivt som en kulturell læringsarena for sine barn. Noen var ideologisk orientert i forhold til denne oppgaven mens andre hadde en mer pragma-

tisk tilnærming. Likevel var et fremtredende funn at språk i langt større grad enn samlebetegnelsen "kultur" fremstod som viktig for barna i foreldrenes øyne, og tv-mediet var sterkt medvirkende i denne læringen.

Samtidig er det viktig å få frem at satellittsendinger ikke fremstod som den viktigste kilden for barnas kulturelle læring i vårt materiale; dvd-er med filmer og barneprogram var langt mer fremtredende til dette formålet, mens amerikanske barnekanaler over kabelanlegget dominerte den hverdagslige tv-bruken. Tilgang til parabol og ekstra kanalpakker dreide seg i stor grad om foreldrenes eget behov, og muligheten til å se programtilbud utover den *norske* standardpakken og de norske rikskanalene. De kanaler det ble sett mest på via parabol var altså ikke nødvendigvis kanaler opprinnelseslandet, selv om dette var tilfellet for mange, men behovet for utvidede regionale eller globale informasjons- og underholdningsmuligheter var generelt sett stort.

Til tross for at diasporakanaler ble anskaffet og til dels benyttet i kulturell opplæring og inkorporert som del av det daglige familieliv, peker vårt materiale i retning av at bruk og orientering mot ikke-vestlige kanaler ikke nødvendigvis skaper eller vedlikeholder en større avstand eller (selv-)ekskludering fra deltagelse i dagliglivet i Norge. Funnene tyder på at det å ha mulighet til å opprettholde og videreformidle en trygghet rundt sin egen kulturelle bakgrunn, for seg selv og sine barn, muliggjør og åpner opp for en følelse av tilhørighet i det norske fellesskapet. Et moment er at vi her primært har intervjuet familier med barn, som i større eller mindre grad snakker norsk. Dermed kan vi ikke si noe om personer i andre livssituasjoner, og som lever under andre betingelser. Likevel, poenget er få frem et annet perspektiv enn det etnisk orienterte – og det *diasporiske* perspektivet ser ut til å være analytisk anvendbart og relevant for vår studie. Det å skape balanse mellom flere mulige tilhørighetsrelasjoner, slik at ikke ren etnisk tilknytning eller ren assimilasjon blir stående som mulighetsrommet for innvandrere, trer frem som et viktig moment og en mekanisme som er *felles* for familiene, uavhengig av etnisk bakgrunn. Medieteknologien (inkludert satellittmedierte kanaler og programtilbud) ser dessuten ut til å være en viktig faktor og tilrettelegger for denne balanseringen.

Summary

This report is the result of a close study of non-western immigrant households' usage patterns related to satellite mediated television in Norway, and the TV channels' practical and symbolic significance in the households. By connecting quantitative statistical figures and various background variables with our own qualitative in-depth interviews with immigrant households, this report points out important relationships between the perceived need for satellite television and the media's role in the households' overall identity projects. This project is empirical/ applied in nature but has integrated a range of theoretical perspectives to shed light on, and to contextualise, the findings. In the analyses we have employed a cross-reading of the interviews where the emphasis has been a thematic approach tied to the use of satellite programs and general TV routines. The conclusion summarises and discusses the findings, as well as proposes a few consumer-related challenges and societal implications.

The inspiration for this project was the figures from Statistics Norway, showing that the immigrant population differs from the population as a whole in that a higher proportion of immigrants have access to a private satellite dishes (56 percent for immigrants compared with 24 percent for the general population). In addition to neighbourhoods dominated by satellite dishes being stigmatized as "ghettos" – areas otherwise characterized by a high proportion of immigrants and people with social problems – media discourse has tended to focus on the negative effects of satellite use on the integration process, both on the individual and the community level. As satellite television usage has been the subject of little research so far, especially in Norway, these dominant discourses have gotten a good grip without being challenged empirically. The aim of this report is to provide increased knowledge and nuanced understanding of a little studied theme, based on an interpretation of the immigrants' own understanding of what this media technology represents in their everyday life.

The findings from the quantitative study, based on data from Statistics Norway, showed that the immigrant population differed from the population as a whole regarding access to satellite dishes. It was shown to be differences in access depending on ethnic origin, and depending on which primary language was spoken in the household. In the latter case there was still no difference at the "aggregate" ethnic level, meaning that there were as many speaking Norwegian at home having access to satellite dishes as among those speaking other languages. Other differences were not tied to ethnic origin, but were related to e.g. aspects such as residence; type of residence, residence ownership, number of household members and household income. These were primarily household level variables and not individual level variables. Since satellite dish access was assessed to be on household level, and level equality is important to validity, we primarily crossed satellite dish access with variables on this level. Still we analysed other variables on the individual level in relation to satellite dish access, but these did not turn out to be significant. The variables we used here were potential "ethnic" explanatory variables, such as migratory status/reason, age when immigrating, rural or urban upbringing in the home country, the importance of religion in everyday life, and Norwegian language skills. We also looked at some dependent variables connected with "belonging", but these gave no valid results when crossed with satellite dish access.

The “belonging” variables we picked out were; how many from the same ethnic group /home country origin one would like to have in the neighbourhood, if one believed that returning to one’s country of origin would ever be a reality, if family in country of origin was being supported financially through remittances, feeling of loneliness, if any good friends were ethnic Norwegians, and if one had voted in the latest parliamentary elections.

In the qualitative part of the study the analysis indicated that there are few explanations related to the use of satellite-mediated programs and patterns of identification that solely can be reduced to ethnic origin. The processes we have examined, relating to everyday life, routines, relationships and the “family project” – and reflected through the use of media as an instrument and consequence – have in common that they to a greater extent can be attributed to some common underlying mechanisms. This is also partly a result of the focus we have established; we have chosen not to study one or a few ethnic groups, but rather bring in households from a range of ethnic backgrounds. Consequently the focal point has turned away from the specific “ethnic”, and as such ethnicity as a primary explanatory variable, over to what can be attributed as common in the diasporic existence and in the way of “making” belonging.

In broad terms, our results show great variation in everyday media use among the various immigrant households, based on factors related to the life situation, needs, generation, gender, economic/ social conditions and the like. In other words, there are few commonalities that can be directly attributed to satellite television ownership, ethnicity and place of residence. Everyday household tasks and orientations seem to be very complex, but are still characterized by relatively fixed daily routines similar to what we associate with Norwegian-ethnic practices. A lot of the media use in these households is aimed at global / American and Norwegian media content in addition to the diasporic content. TV-use can also be said to be contributing to a “homogenization” of everyday routines in the population (including immigrant households), for example, that children’s TV usage is a marker that distinguishes dinner and bedtime, and that homework and television make up a stable dichotomy, constantly challenging each other. Our findings also show that these routines become fragmented, especially in today’s digitized everyday life. Having the opportunity to take in alternative children’s channels (preferably American), to record and delay TV-programs, to download or stream content from the Internet, and so on, contribute to the transformation and erosion of previously established patterns, also among the interviewed immigrant families.

When it comes to justifications for possible satellite acquisition, there were many different factors that came into play. Some families were obstructed from getting access to satellite dishes, either because housing associations had forbidden satellite usage, because of signal problems due to unfavourable location, or due to a strained household economy. For some families this did not matter much, while for others it was very important to have the opportunity to access news and soap series from diasporic channels. Some commented that the selection of channels from domestic Norwegian channel providers was too meagre to cater for their needs. Restrictions on satellite dishes had led some families to move out from their respective housing cooperatives, and some even claimed that they “could not live without satellite television”. At the same time Internet showed to have a compensatory effect for those lacking satellite access.

People’s media usage and the media itself are considered key factors for integration and in establishing national identifications. The satellite dish is the connection form that gives the greatest access to non-Western media channels. As a consequence the use of this media technology became interesting in terms of exploring feelings and experiences regarding national identification, belonging and integration. The main findings in this regard were that the motivations and opportunities for using this media technology were very diverse. The satellite dish appears to mediate a wide range of cultural aspects, language, closeness, relationships, symbols, entertainment, and updates. Nevertheless, there were few features in the media usage that could be associated with “ethnic” origin, although some Pakistani and Turkish fami-

lies proved to be somewhat more oriented towards “going home”, or at least dreaming about moving. This seemed to influence the aspirations to teach kids specific cultural knowledge, even though the variations were considerable. Some families used satellite mediated “ethnic or diasporic channels” actively as a cultural learning arena for their children. Some were ideologically oriented, while others had a more pragmatic approach to this. A salient finding here was that language to a far greater extent than what we could collectively name “culture”, was important for children in their parents’ eyes. And, television was highly instrumental in this teaching process.

It is also important to highlight that the satellite transmissions did not appear as the main source of children’s cultural learning in our material; dvd’s with movies and children’s programs were far more prominent for this purpose, while the American children’s channels over the cable system dominated the everyday television use. Access to satellite television and extra channel packages were mostly to cater for the parent’s needs and facilitating the ability to watch programs that exceeds the Norwegian standard channels and channel packages. The channels that were viewed the most were thus not necessarily channels from the country of origin, although this was the case for several families, but the desire for extensive regional or global information and entertainment opportunities was generally considerable.

Despite that diasporic channels were acquired and partly used for cultural education and incorporated as part of daily family life, our material indicate that those who use and orient themselves towards non-western channels do not necessarily create or maintain a greater distance or (self-) exclusion from participation in daily life in Norway. The findings indicate that having the ability to maintain and convey a sense of security to oneself and ones children regarding own cultural background, also facilitate a sense of belonging in the Norwegian community. Nevertheless, we have primarily interviewed families with children that to a larger or lesser extent speak Norwegian. Hence, we cannot say anything about individuals in other life situations, living under other circumstances. Still, the point is to bring forth a perspective that is less ethnic-oriented – and the *diasporic* perspective appears to be analytically applicable and relevant for our study. Creating balance between several relations and references of belonging, so that the space of opportunity for immigrants is not reduced to pure ethnic affiliation or assimilation, appear to be an important aspect or mechanism that is *common* to the families, independent of ethnic background. Media technology (including satellite-mediated channels and programs) seems to be an important factor and facilitator for this balancing act.

1 Innledning

1.1. Bakgrunn og utgangspunkt

Dette prosjektet har hatt medie- og teknologibruk blant ikke-vestlige innvandrere i Norge som overordnet tema. Et hovedutgangspunkt har vært å se på hvordan fjernsynet benyttes i hverdagen, med et særskilt fokus på bruk av satellittmedierte kanaler over private parabolantennar.

For noen tiår tilbake var allmennkringkasting en svært sentral måte å skape og formidle ideer om nasjonal kultur på. Mediene bidro til å forme folks verdier og verdenssyn og måten de ble brukt på bygde samtidig på tanker om et felles fundament, en felles nasjonal identitet (Anderson 1983, Gellner 1983). Fremdeles er massemediene en sentral kilde til å skape nasjonal identitet og fellesskapsfølelse, men den teknologiske utviklingen og de politiske endringene som har funnet sted har endret bildet radikalt. Med enkle tastetrykk kan en i dag få medieinnhold fra hele verden inn i stua til enhver tid.

Internett er blitt en svært viktig medieringsform, men fjernsynet er fremdeles det medium som folk bruker hyppigst og mest tid på (Vaage 2009). En viktig grunn til det er at fjernsynet er et sosialt medium – det passer godt inn i familiehverdagen. Nå er det ikke slik at enhver fjernsynstilknytning gir anledning til å ta inn hvilken som helst kanal. Enkelt sagt er det paraboltilknytning som gir størst frihet til å velge kanaler, fordi her er tilbudet av både leverandører, programpakker og enkeltkanaler størst, mens kabel- og bakkenetttilknytning stort sett begrenser seg til et fåtall norske leverandører av ferdigpakke tilbud. Den private parabolen gir dermed mulighet til å ta inn tv-kanaler fra hele verden – så lenge de teknologiske og/eller økonomiske forutsetningene ligger til rette for det.

Det er denne problematikken som ligger til grunn for rapporten. På den ene siden har verden blitt mer globalisert, det vil si at både folk og informasjon beveger seg raskere og i større grad over landegrensene og mellom kontinenter. Dette representerer både en trussel mot ideen om en felles nasjonal identitet (Isin & Wood 1999) og en utfordring for innvandreres likeverdige deltagelse og inkludering i de sosiale og kulturelle fellesskapene de flytter til. Siden man anser mediene – og folks mediebruk – som sentrale faktorer både i forhold til nasjonal identitet og til integrering, er det interessant å finne ut hvordan folk med ikke-vestlig bakgrunn benytter slike medier og hvilken betydning de tillegger disse.

Det er dette denne rapporten dreier seg om; i og med at parabolen er den tilknytningsformen som gir størst tilgang til ikke-vestlige mediekkanaler, mens spørsmålet om (manglende) integrering er mest akutt blant folk med ikke-vestlig bakgrunn, så er bruken av parabol for denne gruppen en sentral tematikk i forhold til nasjonal tilhørighet og integrering.

Dette temaet genererer en hel rekke relaterte spørsmål. Er det slik at hushold med ikke-vestlig bakgrunn oftere eier parabol mer enn andre? Hva kjennertegner innvandrerhushold med para-

boler? Brukes fjernsynstilbudet til å orientere seg mot opprinnelseslandets sosiale og kulturelle virkelighet? I så fall på hvilke måter gjøres det? Er parabolbruken først og fremst rettet mot barna eller er det de voksne som skal tilfredstille sine behov? Er parabolen i det hele tatt en viktig del av hverdagen, og bidrar den til å skape "tilhørighet"? Og hva kjennetegner da denne tilhørigheten?

Vi har med andre ord fremsatt mange viktige spørsmål, som har blitt noe moderert og begrenset i tråd med prosjektressurser. Det vi har valgt er å studere hvordan husholdene forholder seg til satellittmedierte fjernsynskanaler for å avdekke betydningen slike kanaler har i hverdagen generelt og i tv-hverdagen spesielt. Et viktig moment i dette prosjektet har i tillegg vært å finne ut om slike parabolmedierte "etniske eller diasporakanaler"¹ benyttes, bevisst eller tilfeldig, som en kulturell læringsarena for barna. Utgangspunktet for denne vinklingen har vært å forsøke å få en forståelse av hvorvidt formidling av opprinnelig hjemkultur til egne barn, i den hensikt å forsterke tilhørigheten til hjemkulturen og balansere den kulturelle dominansen fra det nye hjemlandet, faktisk finner sted i de enkelte innvandrerhjem. Dette vil gi kunnskap om rollen satellittkanaler – med diasporisk eller etnisk orientert innhold – spiller i prosessen med å finne tilhørighet i et nytt land.

Enkelt sagt opereres det med to motstridende mekanismer knyttet til integrering og det å holde fast ved etnisk identitet. På den ene siden kan det hevdes at jo mer innvandrere holder fast ved sin etniske identitet dess mindre integrert vil de bli. Denne logikken er knyttet til en forestilling om at integrasjon innebærer assimilering – altså at man må bli så lik majoritetsbefolkningen som mulig. En annen mekanisme kan være at den som føler trygghet gjennom sin etniske tilhørighet vil styrke sin (og gruppens) integrasjon i vertsnasjonen ved at en får en akseptert posisjon i det nasjonale fellesskap – ikke som en som er "nesten norsk" – men som en som allment aksepteres som del av det nye norske fellesskapet. Dette kan kalles en etnisk og nasjonal inkorporering (jf. Eidhem 1971, Fangen 2006). Multikulturalisme er et begrep som beskriver samfunn som aksepterer og tolererer denne formen for inkorporering, og det resulterende mangfold og diversitet knyttet til etnisk og nasjonal opprinnelse. Med andre ord samfunn preget av en aksept og forståelse for individers og gruppers behov for å dyrke sine egne verdier og levemåter. Dette er en "positiv" innfallsvinkel til sameksistens mellom etniske/kulturelle grupper innenfor en nasjonal ramme. Kritikken av denne forståelsen kan sentreres rundt ideen om erosjon av vertsnasjonens egen kultur, eller at parallelle samfunn oppstår dersom innvandrere ikke tvinges inn i det kulturelle samfunnsliv vertsnasjonen står for. En annen kritikk poengterer at multikulturalisme faktisk forsterker ideen om etnisk status eller identitet som den mest fundamentale kategorien for innvandrere med ulikt etnisk opphav (Andersson 2005: 53).

Vår antakelse er at tilhørighet og integrasjon kan påvirkes av begge de nevnte mekanismer (jf. Elster 2007), samt andre faktorer som livssituasjon, sosial status, migrasjonsgrunn, botid i Norge, lokalt bosted, omgangskrets/nettverk, fremtidsvisjoner, osv. Med andre ord, dette er et mangfoldig og mangefasettert fenomen. Derfor kan spørsmålene knyttet til disse tematikkene ikke avgjøres gjennom teoretiske abstraksjoner, men primært gjennom empiriske undersøkelser. Slike empiriske undersøkelser må både inkludere statistikk knyttet til parabolierskap, i samspill med mer forståelsesbasert kunnskap, for å få innblikk i hvordan folk med ikke-vestlig bakgrunn handler, tenker og formulerer seg omkring disse spørsmålene.

Prosjektet har tatt utgangspunkt i SSBs levekårsundersøkelse for innvandrere, LKI 2005/2006 (Blom & Henriksen 2008, Gulløy 2008). SSB-undersøkelsen viser at en langt høyere andel ikke-vestlige innvandrere enn landsgjennomsnittet har privat parabolantenne (56 prosent for innvandrere mot 24 prosent for befolkningen som helhet). Vi har derfor sett på SSBs tallgrunnlag og forsøkt å kople ulike bakgrunnsvariable til spørsmål om parabolbesittelse og til ulike "tilhørighetsindikatorer" (beskrevet i metodekapitlet), for å vurdere hvordan "parbo-

¹ Begrepet "diasporakanaler" utdypes nærmere i analysekapitlet.

leierskap” varierer med bakgrunn og hvordan dette opptrer sammen med ”tilhørighet” og identifisering. SSBs egne funn i levekårsundersøkelsen gir lite innsikt i hvordan innvandrerhushold faktisk benytter parabolmottakere, hvilke motiver som ligger bak anskaffelsen, tidsbruk relativt til opprinnelseslandets kanaler, koplingen mellom foreldres behov om informasjon fra eget hjemland og ønsket om å lære sine barn om egen kultur, etc. Derfor har SSB etterlyst slik kunnskap om hva som ligger bak disse høye tallene for privat paraboleierskap blant innvandrere (Blom & Henriksen 2008: 37). Det er et slik kunnskapsgrunnlag dette prosjektet søker å bidra med, ved å ta utgangspunkt i levekårsundersøkelsen og bygge videre på denne ved å ”gå i dybden” gjennom intervjuer med innvandrerfamilier. På en slik måte kan hverdagspraksiser, motiver og meningsbetydning knyttet til paraboleierskap, mediebruk og tilhørighet komme til syne.

Vi har benyttet fire ulike kvalitative datasett som utgangspunkt for denne delen av analysen: ett intervju med en innvandrerfamilie i et boligområde i Oslo (2003), seks intervjuer med innvandrerfamilier fra en drabantby utenfor Oslo, tilknyttet en tidligere SIFO-studie (2004), syv intervjuer med innvandrerfamilier fra en drabantby i østlandsområdet, tilknyttet en pågående phd-studie (vår 2009), og seks intervjuer med innvandrerhushold fra et sentrumsområde i Oslo, samlet inn under RAM-prosjektet i samarbeid med sistnevnte phd-prosjekt (vinter 2009).

På denne måten innebærer dette prosjektet både et tematisk fokus (parabolbruk) på et felt det er gjort lite på i Norge og Skandinavia, og en data- og metodetriangulering som gir en bred og variert forståelse av det samme feltet.

1.2. Målsetning og problemstillinger

I og med at prosjektet fikk redusert støtte i forhold til det som opprinnelig var søkt, ble det behov for å moderere ambisjonsnivået for analysen. I utgangspunktet ønsket vi å gjøre en dypere analyse av de stedsbaserte relasjonene, de lokale og transnasjonale tilhørighetsprosjektene, og se disse i relasjon til både den norske/vestlige/globale og den mer ”diasporisk” orienterte tv-bruken, der parabolen ble antatt å ha en fremtredende rolle. Et slikt blikk forutsetter en dypere studie av de enkelte hushold og deres opplevde og uttalte forståelse av sin egen situasjon, noe prosjektrammen ikke ga rom for. Dermed ble det – i stedet for en vertikal analyse av husholdene – primært foretatt en horisontal analyse på tvers av husholdene. Dette har medført at det enkelte husholds ”historie” i mindre grad har kommet til uttrykk i analysen, til fordel for en mer temabasert tilnærming. Vi har derfor konsentrert oss om variasjoner knyttet til besittelse av parabol, bruk av kanaltilbudet, rutiner i og rundt tv-hverdagen, moralske og nyttemessige vurderinger av tv-bruk og tv-innhold, og betydningen av det ”kulturelle innholdet” formidlet gjennom fjernsynskanaler.

Avslutningsvis har vi undersøkt hvorvidt foreldrene benytter det kulturelle innholdet satellittmediert fjernsyn legger til rette for som en del av den kulturelle læringen for barna. Altså, som et hjelpemiddel for foreldrene til å sikre at barna blir kjent med og/eller vedlikeholder kompetansen om hvor de kommer fra. Motivene for dette kan være mange; vekke barnas nysgjerrighet for sin herkomst, skape bevissthet av politisk eller kulturell art, balansere den vestlige kulturelle dominansen / innflytelsen, forhindre kultursjokk for barna ved besøk til hjemlandet, støtte språklæringen deres, og så videre.

Analysen har hatt som mål å få frem i hvor stor grad disse kulturelle faktorene viser seg gjeldende i familiene vi intervjuet, og om parabolen først og fremst er myntet på barna eller på foreldrenes eget behov. Derfor ønsket vi å se på motivasjonen for å kjøpe parabol og ekstra-kanaler, og betydningen disse ble tillagt i tv-hverdagen – både for voksne og barn. Hadde

foreldrene et aktivt og reflektert forhold til mediernes rolle i hverdagsoppdragelsen og til vedlikehold av den kulturelle arven – og dermed til barnas tilhørighets- og identitetsforming – eller var dette preget av tilfeldighet? Fungerte disse kanalene kun som underholdning og nostalgiske drypp for foreldrene?

Utover dette var det interessant å høre om det norske medietilbudet – representert ved norsk medieinnhold, programstruktur, eller ved norske leverandørers kanalpakker – fremsto som utilstrekkelig. Og hvordan oppfattet familiene som *ikke* hadde et paraboltilbud denne problemstillingen? Dersom behovet viste seg å være til stede, hvorfor hadde man da ikke gått til anskaffelse av parabolantenne og knyttet seg til parabolsendinger? Lå det begrensinger for parabolbruk utenfor familiens kontroll? Dette er spørsmål som fremsto som interessante med bakgrunn i det overordnede temaet og de relaterte problemstillingene.

1.3. Parabol og diskriminering

Før vi går i gang med den teoretiske gjennomgangen benytter vi oss av en anekdotisk kontekstualisering av prosjektet, som synliggjør en rekke problemstillinger som kan knyttes til parabolantennen.

Ved å se på en sak fra 2006/2007 som har vært behandlet av Likestillings- og diskrimineringsnemnda² (Nemnda), kan vi både se hvor viktig tilgang til parabol er for enkeltmennesker med særskilte behov, og hvilke vurderinger som kommer frem når en slik sak behandles. Saken gjelder en enslig iransk kvinne, med farsi (persisk) som morsmål. På et tidspunkt satte hun opp en parabolantenne utenfor leiligheten i borettslaget der hun bodde, uten å ha innhentet samtykke til dette (krav i henhold til husordensreglementet). Ett aspekt er at borettslaget på 90-tallet gikk vekk fra individuelle antenner til felles tv-kabelanlegg, og bygningsmassen i borettslaget ble ansett som verneverdig.

Kvinnen satte opp privat parabol fordi hun ønsket å motta usensurerte og nøytrale fjernsynskanaler med nyheter fra Iran, også fra kanaler utenfor regimets kontroll. Kvinnen fjernet antennen etter krav fra borettslaget i slutten av 2006, men tok saken videre til Nemnda gjennom sin advokat.

Det ble tatt med i vurderingen fra Nemndas side at kommunens bibliotek hadde gratis tilbud om internett i åpningstiden, med bla en nettsjeneste med nyhetstjenester fra mer enn 50 land. Likestillings- og diskrimineringsombudet (Ombudet), som først hadde fått klagen fra kvinnen, vurderte at forbudet mot parabolantenne ikke var diskriminerende fordi hun ikke ble stilt *særlig ufordelaktig*, som det heter i loven. Dermed var dette ikke i strid med diskrimineringslovens paragraf om *indirekte diskriminering*. Uttalelsen ble påklaget av kvinnen og saken havnet dermed til behandling i Nemnda. Anførselen fra den iranske kvinnens side om at EUs datalagringsdirektiv ville gjøre det umulig for henne å anonymt hente informasjon fra internett ble kommentert fra Ombudets side; at dette enda ikke hadde virkning for Norge.

Da saken ble behandlet i Nemnda kom kvinnens standpunkter frem; hele kvinnens familie var fremdeles i Iran, og parabolantenne var for henne eneste mulighet til anonym og balansert informasjon om hjemlandet. Parabolen ivaretok også hennes grunnleggende rett til selvvalgte informasjonskilder, og ga henne tilgang til ca 25 kanaler på hennes morsmål. Dette inkluderte kanaler som ikke ble sendt fra Iran, og som av henne ble betraktet som uregulerte og nøytrale. Borettslagets kabel-tv leverandør tilbudte Al Jazeera gratis i sin pakke, men denne sendes på arabisk, et språk hun ikke mestret. Den statseide iranske kanalen Jaam-e-Jam kunne bestilles,

---

² Jf. vedtak av 19. juni 2007:

<http://www.diskrimineringsnemnda.no/sites/d/diskrimineringsnemnda.no/files/931851369.pdf>

men var sensurert i henhold til kvinnen. Den dekket derfor ikke kvinnens informasjonsbehov, og en dekoder for å få tilgang ville i tillegg medføre en ekstrakostnad for henne.

Videre ville hennes behov for anonym informasjonsinnhenting, av politiske grunner, ikke bli dekket av biblioteket pga ugunstige åpningstider, begrenset tilgang, og det at manglende sammenfall mellom iranske og norske helger/høytider ville gjøre biblioteksbesøk vanskelig. Pc og internett hjemme ville bli for dyrt for henne og ville uansett gjort henne sårbar for overvåkning. På dette grunnlaget mente kvinnen seg stilt *særlig ufordelaktig* – og dermed diskriminert (i likhet med andre med minoritetsbakgrunn, spesielt nyankomne med svakt språklig og sosialt fundament i ankomstlandet). Samtidig var andre parabolantenner blitt observert i borettslaget uten at de var blitt fjernet.

Grunnen til at borettslaget i sin tid gikk vekk fra individuelle utendørs tv-antenner var at det var skjemmende, et argument som ofte er grunnlaget for overgang til felles kabel-tv anlegg sammen med sikkerhetshensyn i borettslag og sameier. Reglene i dette tilfellet gjaldt alle beboere, og ingen tillatelser var blitt gitt til å sette opp individuelle parabolantenner av styret. Dermed mente borettslaget at alle ble behandlet likt og ingen ble diskriminert.

Nemnda vurderte saken under diskrimineringslovens regel om *indirekte diskriminering*. De la til grunn kvinnens manglende språkkunnskaper og hennes etniske bakgrunn, som ga et spesielt behov for andre nyhetsformidlere enn det det ordinære kabel-tv tilbudet kunne tilby. Men det ble ikke vurdert at hun var *dårligere stilt enn andre* i borettslaget. Videre la Nemnda vekt på alternative former for nyhetsformidling; gratis via pc-er på bibliotek, samt at kabel-tv tilbudet generelt er i utvikling og at norske leverandører i den senere tid har utvidet tilbudet av andre typer kanaler. Samtidig ble hensyn til estetikk, vedlikehold og sikkerhet i borettslaget vektlagt. På dette grunnlaget fant man at borettslaget ikke hadde opptrådt i konflikt med diskrimineringsloven eller den europeiske menneskerettskonvensjonens artikkel om ytringsfrihet og adgang til informasjon.

Saken er ment som en anekdote til prosjektet, men viser seg å berøre mange av de aspektene dette prosjektet har tatt for seg, og som trekkes inn på ulikt vis i gjennomgangen nedenfor.

2. Teori

2.1. Medienes rolle i familiehverdagen

Fjernsynet har hatt en fremtredende rolle i vestlige hjem de siste tiårene. Sammenliknet med 1980-tallet da Morley (1986) studerte hverdagsbruk av fjernsyn i britiske familier, påpeker Livingstone (2004:10) at maktforholdet i dagens vestlige familier har skiftet i favør av barna, også når det gjelder mer tradisjonelle medier som fjernsynet. Morley fant at det primært var far som kontrollerte familiens mediebruk ved å ha hånd om fjernkontrollen. Men på den tiden var det normalt å ha kun ett fjernsyn i hjemmet. I dag har husholdningene opp til flere fjernsynsapparater, og barn har gjerne tv på barnerommet. I en NOVA-studie (Torgersen 2004) har man sett på tilgang til fjernsyn, tv-spill, pc og internett på gutte- og jenterom. Torgersen har skilt på norsketniske/vestlige innvandrere og innvandrere fra andre land. Det er ikke spesielle forskjeller på tilgangen på gutterom, mens innvandrerjenter har noe lavere tilgang til disse mediene på jenterommet (Torgersen 2004: 23) – og jenter har generelt lavere tilgang til alle de nevnte medier relativt til gutter.

Med bakgrunn i dette vil man i mange sammenhenger kunne hevde at barn har større kontroll over egen mediebruk fordi tilgangen, spesielt den lokale tilgangen på barnerommet, er større (selv om det her fremkommer en etnisitets-/kjønnsdimensjon i tillegg). Men dette er noe som må undersøkes empirisk ettersom man vet lite om hvilke reguleringsmekanismer som finnes i de ulike familier. Enkelte foreldre innfører strenge regimer og teknisk kontroll (foreldekontroll på fjernsynet, nettfiler på pc-en), andre prater med barn om mediebruk (bygger kompetanse, dannelse), mens enkelte igjen lar barna bestemme selv (Karlsen & Syvertsen 2004, ITU Monitor 2005, Slettemeås 2007). Funn fra SIFOs tidligere forskning (Helle-Valle 2003, Helle-Valle 2007, Slettemeås 2007, Slettemeås et. al 2007) viser til en pågående kamp mellom ulike aktiviteter som mediebruk, lekselesing, utelek og sosialisering med familien.

I en vestlig dominert tankegang, med *domestiseringsteorien* som utgangspunkt (Silverstone & Hirsch 1992, Silverstone 1994, Lie & Sørensen 1996), utfordres husholdets moralske økonomi av det fremmede, av elementer som medieres fra den offentlige sfære og inn i den private sfære og som dermed kommer i konflikt med familiens opplevde normer, regler og rollemønstre. Med denne teoretiske retningen postuleres det at hjemmet må beskyttes og forsvares mot mediens grensekryssing, slik at familiens trygghet, livsprosjekt og konsistens kan opprettholdes. Det private og trygge må holdes atskilt fra det offentlige og fremmede, og teknologien må "temmes" før den kan inkorporeres helt og bli en naturlig del av hjemmet. Elektroniske medier ses på som spesielt utfordrende i det at de både er forbruksobjekter og samtidig muliggjør forbruk og konsum av annet innhold og offentlig mening gjennom det teknologiske medierer. Dette fenomenet koples til begrepet *dobbel artikulering* (Silverstone 1994, Hartmann 2006) – der fjernsynsmediet er spesielt fremtredende og blir betraktet som det *førende objekt* (*leading object*). Ang (1996) fremhever også fjernsynet som det kraftigste og mest innflytelsesrike medium i vår moderne tid.

I en vestlig forstand kan man derfor si at fjernsynsmediet har vært svært viktig for oppbyggingen av en nasjonal følelse og identitet. Nasjonal kringkasting var – og har fremdeles ambisjon om å være (jf. St.meld.nr. 30, 2006-2007 *Kringkasting i en digital fremtid*) – en utdannende og moralsk tilrettelegger for befolkningen. Dette har vært tilfellet fra etterkrigstiden og opp til i dag gjennom *public service*-tankegangen (Ang 1996), selv om denne i en liberalisert og digitalisert hverdag er blitt utfordret fra flere hold.

Selv om *public service* og det dannende og samlende ideal en gang var en ideologisk basert norm, fremstår fjernsynsapparatet ofte i dag som et symbol på "fordumming" gjennom argumenter som at det ikke bidrar med læring (bortsett fra nyheter og enkelte dokumentarer), det er passiviserende og utfordrer verken voksne eller barn rent kognitivt, og det stjeler tid fra alternative aktiviteter som gagnar fysikken, psyken og det sosiale liv – det stjeler med andre ord tid fra det som oppfattes som verdifull og fornuftig tidsbruk i en moderne vestlig forstand.

Spørsmålet er i hvor stor grad dette bildet av fjernsynsmediet stemmer overens med den *faktiske bruken* og husholdenes *egne oppfatninger* av dette mediet. En antakelse er at fjernsynsbruken er fasettert, den har mange funksjoner både for rutinisering av hverdagen, familiesosialisering, informasjons- og kunnskapstilegnelse, og til *time-out* (Helle-Valle 2007), avslapping og underholdning. Silverstone hevder i boken *Television and Everyday Life* (1994) at repeterende programplaner og praktiske rutiner i hverdagslivet danner et rammeverk hvor husholdets ontologiske sikkerhet kan bli opprettholdt (Giddens 1990). Blant annet vurderes barne-tv ofte som en sterk tidsmarkør for skillet mellom middagstid og leggetid. Dette forhindrer daglige forhandlinger om tidsbruk i familier fordi tidsmarkørene er relativt rigide.

2.2. Ikke-vestlig familiehverdag i en vestlig kontekst

Det ovennevnte perspektiv bidrar til å legge kulturelle føringer på bruken av en teknologi. En slik forståelse av medienes funksjon er koplet til at det finnes hegemoniske verdier og forestillinger knyttet til dets bruk. Nå kan en med god grunn stille spørsmålstegn ved mange slike kulturelle stereotyper. En måte å utfordre empirisk det vestlige bildet og vestlige stereotyper av familieliv, hverdag og mediebruk, er gjennom å studere ikke-vestlige familier bosatt i vestlige land. Det finnes store variasjoner både *blant* norsk-etniske og ikke-vestlige individer/hushold, og *mellom* norsk-etniske og ikke-vestlige individer/hushold i forhold til blant annet medietilgang, mediebruk og medieforståelse. For å bryte med den stereotype oppfatningen av det vestlige og hverdagslige, kan det anlegges et "diasporisk" perspektiv (Clifford 1994, Cohen 1997, Diamandaki 2003, Karim 2003, Tsagarousianou 2004, Georgiou 2006).

Det diasporiske perspektivet forsøker å fange inn behovet for å forstå migranters posisjon og tilhørighetsrelasjoner i deres "nye" hjemland. Det er samtidig en analytisk orientering vekk fra begreper som rase og etnisitet, fordi disse begrepene domineres av en form for negativ konnotasjon og essensialisme, der en persons kulturelle opprinnelse "kodes inn i kroppen" (Gilroy 1997: 328). Etnisitet og rase har også tendert til å fokusere på prosesser innenfor nasjonalstater heller enn på det transnasjonale nivå (Anthias 1998). Diaspora-begrepet forsøker å unngå denne formen for essensialisme knyttet til individers identitet. Diaspora beveger seg vekk fra den nasjonale/rigide opprinnelse til det transnasjonale og dynamiske – og relaterer til *etniske fellestrekk* (Hall 1990, Anthias 1998). Diaspora har også et større analytisk potensial ettersom det kan betraktes som en situasjonsbeskrivelse (social condition), en identitetsformende bevissthet (consciousness), og som en samfunnsmessig prosess (societal process) (Clifford 1994, Cohen 1997, Anthias 1998). Dermed kan man benytte diaspora-begrepet som et mer deskriptivt verktøy for typologier, samtidig som det er anvendbart til å forstå identitetsprosesser for personer som har forflyttet seg, og som "oppholder seg mellom kulturer", uten at man knytter dette til en bestemt opprinnelse.

En antakelse kan derfor være at innvandrerefamilier, uavhengig av etnisk opprinnelse, i større grad enn majoritetsbefolkningen utfordres i deres hverdags- og livsprosjekt. Det å være ”diasporisk” kan innebære at *konsistenskonflikt* er en form for *normaltilstand*, en naturlig del av det å leve mellom to eller flere kulturer (Slette-meås 2007), fordi man alltid vil forhandle med flere kulturgrunnlag og dermed aldri kun være del av én kultur/etnisk gruppe (dersom man ikke er fullstendig sosialt, kulturelt og politisk assimilert).

Et tilleggsperspektiv vil være at for en vestlig (eller norsk-etnisk) majoritet kan medieteknologien bidra til å formidle annerledeshet (Morley 2000), ved å trekke den offentlige virkeligheten og det fremmede inn i husholdet, noe som kan skape ambivalens og en trussel mot husholdets private sfære, dets grensdragninger og dets felles prosjekt (Silverstone & Hirsch 1992). For innvandrere kan fjernsynsmediet derimot ha en motsatt funksjon; det kan være en kilde til å ”reise hjem” til egne kulturelle røtter – og dermed bidra til fremme det hjemlige og trygge (virtuelt) i en situasjon preget av usikkerhet (lokalt, fysisk). Dette kan vi, ved å trekke inn domestiseringsperspektivet, forstå som å *domestisere hjemmet*, som alternativ til å *domestisere teknologien* (jf. Slette-meås 2006). Slik sett kan teknologiene/mediene oppleves som trygge mens ambivalensen i forhold til disse kan vise seg mer fraværende blant migranter (Miller & Slater 2000) enn hos majoriteten i vertslandet.

I SIFOs egen forskning (jf. Slette-meås 2007) ble det uttrykt frustrasjon blant intervjuede innvandrere over en følelse av eksklusjon fra *public service*-kringkastingen i Norge, blant annet på grunn av manglende ”minoritetsinnhold”, samt negative stereotyper og representasjoner i mediene. En pakistansk middelklassefamilie³ hevdet at norske tv-kanalers fokus på innvandrere ikke angikk dem selv, ettersom de hadde bodd lenge i landet og følte seg relativt godt integrert. Samtidig ble blant annet Al Jazeera benyttet til å balansere norsk og amerikansk nyhetsdekning. Variert og balansert mediedekning kan tolkes som en ressurs, som danner grunnlag for kunnskap og dermed makt og selvvinnsikt. Dette stemmer overens med det Christiansen (2004) finner i sin forskning. Hun hevder at transnasjonale tv-kanaler ikke nødvendigvis motvirker sosial, økonomisk og kulturell integrasjon, men at de vel så godt kan bidra til å styrke integrasjon (jf. Roald 2001, 2004). Balansert informasjon og kulturell bevissthet kan derfor ses på som et fortrinn heller enn en ulempe.

Slik sett trekkes ofte innvandreres mediebruk inn i integreringsdebatten. En dominerende diskurs ser ut til å være at innvandreres konsum av programmer og informasjon fra opprinnelseslandet, eller opprinnelseskulturen, bidrar til å redusere integreringsmulighetene fordi man klamrer seg til sitt ”etniske” opphav. Dette bidrar til bekreftelse og forsterking av opprinnelig identitet. I et slikt perspektiv vil parabolantennen – som symbol på den *fremmedkulturelle navlestrengen* – bidra til å redusere integreringstakten og forsterke motstanden mot å tilegne seg det nye hjemlandets medietilbud og kultur. Derfor har også boligmiljøer, spesielt drabantbyer, blitt stereotypisert som *ghettoer* der parabolene fremstår som synlige markører på det *fremmede*. Morley (2000: 162) fremhevet dette i sin analyse av de franske forstedene tilknyttet Paris (*les banlieues*). Parabolene i forstedene ble symboler på det fremmede, avvik og ugunstighet, forsterket av uheldig medierepresentasjon av disse stedene.

I Sverige har samme problematikk vært aktualisert nylig, spesielt i bydelen Rosengård utenfor Malmö. Denne bydelen er preget av et høyt antall innvandrere og store sosiale problemer. Lederen for Islamic Center uttrykte blant annet at språkproblemet er en hovedutfordring for integrering og at manglende språkkunnskap medfører isolasjon fra storsamfunnet. Det er ”parabol-innvandrerne” som er kjernen i integrasjonsproblematikken, i følge denne lederen⁴, der

³ Denne familien inngår som en del av det kvalitative datagrunnlaget også i dette prosjektet.

⁴Jf. Dagblad-artikkel, 11.03.2009:

<http://www.dagbladet.no/2009/03/12/nyheter/politikk/utenriks/innenriks/arbeidsledighet/5246003/>

disse i for stor grad følger opprinnelseslandets virkelighet over parabolantennen på bekostning av kunnskap om det nye bostedslandet.

I Nederland har parabolbydelene blitt tolket i enda mer negativ forstand, som bestående av radikalisererte miljøer som skjuler og lærer opp terrornettverk. I en artikkel i Aftenposten fra 2005 skrives det om en nederlandsk drapsmann av marokkansk herkomst som er blitt knyttet til flere planer om terrorangrep⁵:

Bouyeri (26) er på mange måter representativ for nåtidens terrorister i Europa. Han er ingen marginalisert eller undertrykket person, men snakker utmerket nederlandsk og har studert på universitetsnivå. Han vokste opp som sønn av to marokkanske innvandrere i arbeiderklassebydelen Eigenwijk i Amsterdam, som iblant går under navnet "parabol-byen", på grunn av alle parabolene som er satt opp for å kunne ta inn arabiske TV-sendinger. En bydel der noen ungdommer har latt seg rekruttere til svært radikale islamske miljøer.

Denne type stereotypisering i mediene av områder med høy paraboltetthet kan bidra til å øke stigmatiseringen av innvandrere. Disse ser ut til å måtte kjempe mot flere representasjoner knyttet til blant annet eget utseende (f.eks hudfarge/etnisitet), til synlige kulturelle praksiser og moralske standpunkt, til religiøs gruppetilhørighet (f.eks islam), og til slutt til områdetilknytninger som f.eks bydeler med høy paraboltetthet. Disse tilskrevne kategoriene som knyttes direkte eller indirekte til enkeltindivider kan bidra til å redusere følelsen av tilhørighet til det nye hjemlandet, og samtidig forsterke tilhørigheten til de tilskrevne kategorier. Innvandrere flytter til "ghettoer" for å slippe å bli konfrontert med sitt utseende og sine kulturelle praksiser, og man kjøper parabol fordi det nye landets representasjon av innvandrere i mediene ikke stemmer overens med en egen oppfatning. Slik stigmatisering kan føre til behov for familiære representasjoner og referanser som hjemlandets, eller diasporiske medier, kan tilby (jf. Morley 2000: 116-118). Med andre ord kan representasjonen og stereotypifiseringen bli selvoppyllende og resultere i de opprinnelig uttalte stigma.

Dette leder tilbake til det første argumentet (jf. Christiansen 2004, Roald 2001, Roald 2004, Sakr 2008) som fremhever at god tilgang på kanaler fra hjemland/ region/ språkfelleskap – og generelt et rikt medietilfang – kan bidra til å styrke integreringen fordi dette skaper en trygghet for innvandrershushold gjennom nærhet og umiddelbarhet til hendelser i hjemlandet, gjennom nyhetsoppdateringer og kulturelt orientert programproduksjon. Dette bidrar dermed til en form for "bekreftelse" av egen opprinnelse og tilhørighet gjennom det medierte innholdet. Rik medietilgang, inkludert "diasporiske" medier, kan med dette blikket forhindre følelsen av å bli assimilert inn i en fremmed kultur. Den rike mediefloraen vil kunne bidra til økt selvinn-sikt og styrke den diasporiske identitetskonstruksjonen og *produksjonen av lokalitet* og tilhørighet i en ny kulturell setting (Anthias 1998, Appadurai 1995). Denne produksjonen av lokalitet vurderes bla. av Tufte (2003) som svært kompleks, spesielt for innvandrerungdom som slites mellom to eller flere kulturelle/sub-kulturelle retninger, samtidig som ideen om stedsbasert identitet utfordres i vårt moderne, mediemettede samfunn (Morley 2001: 428).

Ettersom ny teknologi og nye kommunikasjonssystemer dramatisk har endret og påvirket migrasjonsmønstre i verden, har også selve migrasjonsopplevelsen til dels skiftet innhold. Mens 1800-tallets migrasjonsmønstre bidro til etableringen av nasjonale bevegelser som igjen påvirket ideer om personlige og emosjonelle identifikasjoner med offisielle ideologier (Anderson 1983), har dagens migrasjonsmønstre åpnet opp for en sterkere grad av kontinuitet av gamle sosiale og kulturelle sammenhenger på tvers av nasjonalstater (Fuglerud 2001:194). Dette har skapt en ny form for deterritorialisert identitet som igjen har fått et nytt uttrykk, noe Anderson kaller "a long distance nationalism" (Anderson 1983). Denne langdistansenasjonalismen kan sies å være et ikke mindre forestilt felleskap, men heller en ide om et felleskap

⁵ Jf. Aftenposten-artikkel, 11.01.2005: <http://www.aftenposten.no/fakta/innsikt/article945586.ece>

strukket over større områder. Det er også mye som tyder på at denne utvidelsen av fellesskapsfølelsen i dag kan romme flere aspekter, og at følelsen av hva og hvor ens "hjem" er og hvor en hører til kan oppleves som flytende og endres situasjonelt, kontekstuel og over tid (Lillebø 2005, 2007). Som blant annet både Fuglerud (2001) og Lillebø (2006, 2007) har vist gjennom empiriske studier er det ikke noe i veien for en migrant å føle tilhørighet til flere geografiske steder på samme tid, og til å etablere og investere både følelser og materielle forhold både i et nytt hjemland og i det landet man har forlatt. Det kan nettopp være den trygge følelsen av å tilhøre noe større, også utenfor Norges grenser, som gir mening til migranttilværelsen og som skaper konkret mening i dagliglivet som deltager i det norske fellesskapet.

I dette prosjektet vil vi ikke gå empirisk til verks for å undersøke de teoretiske posisjonene omkring *produksjon av lokalitet* og de bredere fortolkningene av *transnasjonalisme* eller *langdistansenasjonalisme* over, men dette vil være interessante perspektiver for andre prosjekt. Vi vil også unngå det mangetydige og problematiske begrepet *identitet* (Hall 1992, Brubaker & Cooper 2000). Vi vil heller, i tråd med diskusjonen rundt diaspora, anlegge en mer åpen tilnærming og analytisk mer fleksibel vinkling. Med begrepene "*følelse av tilhørighet*" (*sense of belonging*) eller "*diasporisk identifisering*" ønsker vi dermed å gå mer eksplorative til verks og se både på det *praktiske* og det *diskursive*; hvordan husholdsmedlemmene snakker om koplinger til hjem- og vertskultur, og den rollen fjernsynet og parabolendinger spiller i hverdagspraksiser. Vi antar med dette blikket at identifiseringer og tilhørighetsrelasjoner vil variere med de kontekster disse opptrer i. Storm-Mathisen og Helle-Valle (2008: 56) har poengtert dette; at identitet må forstås diskursivt og at begrepet ikke kan ses uavhengig av hvordan og i hvilke situasjoner de utføres eller artikuleres. Lillebø (2007) har også vist betydningen av det kontekstuelle og situasjonelle for å bedre forstå flerdimensjonale identitetsdefinisjoner og -formasjoner og unngå stereotypifiseringer. Dermed unngår man å se identitet som knyttet til en essensialistisk tilstand, noe som gjerne forekommer i mange analyser som involverer "etnisk identitet", slik det ble nevnt tidligere. Slik sett fremstår "diasporisk identifisering og tilhørighet" som en diskursiv og praksisorientert tilnærming til identitetsproblematikk, og som vil være fruktbar for vårt forskningsformål. Altså, hvordan skapes og artikuleres tilhørighet i hverdagen – i et fremmed land og "mellom" kulturer – og hvilken rolle har parabolen i slike tilhørighetsformasjoner? Et slikt perspektiv tar både hensyn til etnisk identifisering og til identifisering mot andre kulturelle trekk i den diasporiske tilværelsen, og unngår dermed å redusere identitet til etnisitet.

Disse teoretiske innfallsvinklene understøtter de spørsmålene vi stiller i prosjektet, både gjennom den kvantitative tilnærmingen til tilhørighet, mediebruk og parabolbesittelse, og gjennom den kvalitative dybdestudien av hva som ligger bak disse sammenhengene. Vi vil i metodekapitlet nedenfor redegjøre nærmere for de ulike datasettene som er benyttet som grunnlag for analyse i denne rapporten. Vi presenterer også kort rekrutterings- og datainnsamlingsmetode og erfaringer fra SSBs undersøkelse, selv om denne er utført eksternt og ikke er direkte tilknyttet dette prosjektet.

3. Metode

Analysen i rapporten består av to hoveddeler. Først tar vi for oss en kvantitativt orientert analyse av foreliggende data fra SSBs undersøkelse om levekår blant innvandrere i Norge (LKI 2005/2006). SIFO har søkt om og fått tilgang til SSBs SPSS-filer fra NSD⁶ for videre analyse utover det SSB selv har foretatt. Den andre delanalysen består av kvalitative intervju-/ observasjonsdata som SIFO har samlet inn i perioden 2003 til 2009. De to siste intervjusettene av i alt fire ble samlet inn både med tanke på et pågående phd-prosjekt og for dette konkrete RAM-finansierte prosjektet. En slik overlapping medførte en effektivisering og kostnadsbesparelse i begge prosjektene. Tilleggsspørsmål til intervjuguidene ble integrert slik at spesielt parabolbesittelse og parabolbruk fikk større plass.

Den første delanalysen har blitt noe kortere enn opprinnelig ønsket av to årsaker; 1) fordi midlene til prosjektet ble redusert i forhold til søknad, noe som medførte et redusert ambisjonsnivå for prosjektet; og 2) fordi selve analysen av krysstabeller ga få signifikante utslag når parabolbesittelse ble kjørt mot ulike ”tilhørighetsvariabler”. Dette utdypes nærmere i kapittel 3.1. under.

3.1. Kvantitativ tilnærming – surveydata

LKI 2005/2006 er foretatt blant ti norske innvandrergrupper (Blom & Henriksen 2008, Gulløy 2008). Den består av et representativt utvalg av 3053 innvandrere og etterkommere fra 10 større ikke-vestlige innvandrergrupper i Norge. Fra hver gruppe er det i bruttoutvalget ca 500 personer i alderen 16-70 år med minst to års botid i Norge. Svarprosenten er på 64,2 prosent etter at utflyttede og avdøde er trukket fra, mens gjennomføringsperioden pågikk medio september 2005 til januar 2007. Det ble prioritert besøksintervju fremfor telefonintervju, blant annet for å unngå misforståelser og kommunikasjonsvansker, men også fordi intervjuene var langvarige. Disse ble supplert med telefonintervju der det var hensiktsmessig. Spørreskjemaene ble oversatt til hovedspråkene for de landene respondentene kom fra (Gulløy 2008). SSBs definisjon for å kategorisere innvandrere er følgende: Personer bosatt i Norge som er født i utlandet av utenlandsfødte foreldre (de egentlige innvandrerne) samt de barn som innvandrerpar har fått etter ankomst til Norge (før 2000 kalt *andregenerasjonsinnvandrere* i statistikken, deretter kalt *personer født i Norge av to utenlandsfødte foreldre*) (Blom & Henriksen 2008).

Den kvantitative analysen har i hovedsak forsøkt å kople parabolbesittelse til bakgrunnsvariablene og til *tilhørighetsindikatorer* som foreligger i LKI 2005/2006. SSBs antakelse er at besittelse av parolantenne vil være en indikator på ”oppkopling” mot hjemland og hjemkultur. Videre vil variabler som etnisk bakgrunn, bostedsforhold, botid i det nye hjemlandet, bånd til opprinnelsesland, om man forventer å returnere til opprinnelig hjemland, primærspråk i hjemmet, grad av sosial kontakt utenom familien, samt organisasjonsdeltakelse (både i norske og i innvandrerorganisasjoner) si noe om ”tilhørighet”. Dette er allerede undersøkt til

---

⁶ NSD; Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste - <http://www.nsd.uib.no/>

en viss grad av SSB med henblikk på mediebruk, men på denne måten har vi i tillegg forsøkt å avdekke om det finnes sammenhenger mellom dette og det å ha privat parabolantenne.

3.2. Kvalitativ tilnærming – intervjudata

Vi har benyttet SSB-dataene, også referert til som datasett 0 (D0), som grunnlag for å tolke våre egne kvalitative undersøkelser om innvandrere og mediebruk i Norge (2003/2004), og for å utvikle intervjuguiden til de nyinnhentede intervjudataene fra 2009. Disse nye datasettene ble gjennomført i to separate sesjoner, våren 2009 og vinteren 2009. De ble også gjennomført på ulike lokasjoner. Vi har dermed fire kvalitative datasett fra fire ulike tidspunkt og fire ulike geografiske steder, som har blitt benyttet i analysen. Totalt har det vært 20 innvandrerhushold å trekke på i analysen. I D1 er dataene hentet fra en familie i enebolig, i D2 og D3 fra andelsleiligheter i borettslag, og i D4 fra selveierleiligheter i en bygård.

3.2.1. Rekruttering

I datasett 1 (D1), som i utgangspunktet omfattet hele Oslo-området, har vi plukket ut én innvandrerfamilie til denne studien blant de seks familiene som ble intervjuet hjemme. Det var kun denne ene familien med innvandrerbakgrunn i D1. Disse intervjuene ble foretatt i 2003, og familiene ble rekruttert av NRK gjennom prosjektet *DigiAdvent*⁷. Her ble husholdene primært kontaktet og rekruttert gjennom intranettet til NRK, og var opprinnelig deltakere i en pre-test av det kommende digitale bakkenettet. Testbrukerne fikk et spørreskjema i forbindelse med en test av super-tekst-tv (jf. blant annet Slette-meås 2004), og i den forbindelse ble testbrukerne informert om at de kunne bli kontaktet av forskere i etterkant av selve testperioden (jf. Slette-meås et. al 2007: 38).

I datasett 2 (D2), fra en drabantby utenfor Oslo, foregikk selve rekrutteringen ved at styreleder i borettslaget ble kontaktet og vi fikk godkjenning til å benytte deres vaktmestertjeneste til å distribuere rekrutteringsbrev til husstandene. En utfordring lå i å identifisere ikke-vestlige husstander. Metoden som ble brukt var å dele ut rekrutteringsbrev til postkasser med typisk "ikke-norske" navn. Denne vurderingen ble overlatt til ansvarlig vaktmester. Deretter selekterte vi ut interesserte hushold og identifiserte deres etniske opprinnelse i etterkant. Respondenthusholdene ble bedt om returnere svarbrev med navn og kontaktpunkt, antall familiemedlemmer (og barn), samt en liste over hvilke medieterminaler husholdet hadde tilgang til (Slette-meås 2007: 20). Intervjuene ble gjennomført i 2004/2005, og vi benytter her seks av intervjuene i analysen. De andre intervjuene var av norsk-etniske familier og ett blandet forhold (norsk-filippinsk).

I datasett 3 (D3), fra en drabantby i østlandsområdet, ble husholdene rekruttert på en annen måte enn i D2. Disse intervjuene er både hentet inn med tanke på et pågående phd-prosjekt⁸ og dette RAM-prosjektet, og ble gjennomført våren 2009. Her ble det søkt etter husstander gjennom den nettbaserte tjenesten gulesider.no. Det ble søkt på en spesiell vei i drabantbyen, og søket ga over 2000 navnetreff. Søket etter navn ble konsentrert om de 60 første sidene, dvs ca 600 navnetreff. Videre ble samme metode som i D2-rekrutteringen benyttet; typisk "ikke-norske" navn ble identifisert og merket, og det ble funnet ca. 370 "ikke-norske" navn blant de 600 opprinnelige. Deretter ble navnene og tilhørende adresser overført til Microsoft Excel. Antallet ble deretter redusert til 300 ved en manuell gjennomgang, der man ved like adresser fjernet én/flere adressater. Samtidig ble det søkt etter styremedlemmer i borettslagene, og disse ble tatt ut. Til slutt ble det gjort en vurdering av navnenes etniske inntrykk; etternavn

⁷ Jf: www.sifo.no/digimedia

⁸ Jf: <http://www.media.uio.no/forskning/dagslette-meas>

som ofte gikk igjen og var knyttet til en dominerende nasjonalitet ble i større grad luket ut enn navn fra ikke-dominerende etniske opphav (dette er en omtrentlig metode, men vi har heller ikke noe etnisk fokus). Til slutt ble de resterende 300 navnene og tilhørende adresser overført til etiketteringssystemet i Microsoft Word, og konvolutter med rekrutteringsbrev og informasjon om prosjektet ble sendt ut. Vi fikk åtte samtykkeslipper i retur og syv av disse ble kontaktet for videre intervjuer. Intervjuene ble gjennomført hjemme hos familiene, etter avtale.

I datasett 4 (D4), fra en bygård sentralt i Oslo, ble husholdene først forsøkt rekruttert gjennom å manuelt legge rekrutteringsbrev i postkasser. Vi ringte på tilfeldige ringeklokker for å komme inn i fellesarealene, og konsentrerte oss om postkasser med typisk "ikke-norske" navn, som i D2. Det ble levert ca. 150 rekrutteringsbrev totalt med en ukes svarfrist. I informasjonsbrevene ble det informert om at forskere i tillegg ville oppsøke området og ringe på dørklokker. Etter en uke fikk vi ingen brev i retur, og dermed benyttet vi metoden med å ringe på dørene. Vi lagde et skjema over etasjer og antall leiligheter i et rutenett og krysset av med N (nei), ? (usikre), - (ikke tilstede), OK (ja til intervju), og kort informasjon dersom vi kunne komme tilbake senere. Vi hadde her kort tid til å presentere prosjektet og skaffe samtykke til å komme inn for å intervjuer. Intervjuene ble dermed foretatt på stedet. Dette innebar at det stort sett var folk som var hjemme dagtid som ble intervjuet. Vi fikk likevel noen intervjuer utenom dette, som ble avtalt senere på ettermiddagen. Slik ble det en viss spredning i tidspunkt for intervjuene. Seks familier ble rekruttert til videre intervjuer i D4.

3.2.2. Datainnsamling

Alle intervjuene i de fire datasettene ble gjennomført på samme måte. Vi ønsket å være i de enkelte hjem i intervju-/observasjonsperioden for å få en nærmere forståelse av familiene og deres livssituasjon, gjennom å være tilstede i de fysiske omgivelser familien er i til daglig. Vi antok at dette ville gjøre intervjuobjektene tryggere og at flere familiemedlemmer ville ha anledning til å være tilstede under intervjuene. Dermed kunne vi få frem en dynamikk i dialogen som ikke ville være mulig i eksterne omgivelser, fordi man her ville kunne trekke på kjente romlige referanser, samtidig som familiens egen dynamikk (konsensus og konflikter) ville komme mer til syne. Et av de analytiske poengene var opprinnelig å se hvilken betydning fysisk lokalitet og nærmiljø har for tilhørighet og identifisering. Dermed var det avgjørende å få tilgang til familienes hjem (jf. Helle-Valle & Slette-meås 2009). Dette poenget har blitt tonet ned i analysen av ressurs-hensyn. I tre av de fire sesjonene var intervjuobjektene godt forberedt på forskerbesøk, og hadde satt av tid og kapasitet til å ta i mot oss. Dette medførte at vi i hovedsak kunne benytte noe lenger tid til å "bli kjent", slik at dialogen om de relevante temaene gikk godt. Vi holdt på i mellom tre kvarter og to og en halv time med disse intervjuene.

I det siste tilfellet, intervju-sesjon fire, møtte vi opp på døren. Selv om vi i forkant hadde delt ut rekrutteringsbrev med informasjon om at forskere senere kunne dukke opp og ringe på dørene, var det ikke alle som hadde lest eller fått med seg dette. Det var derfor krevende å både skulle presentere seg selv, instituttet, prosjektet – og samtidig skaffe samtykke til deltakelse – i løpet av et par minutter. I de tilfellene der vi fikk samtykke til å komme inn umiddelbart, var intervjuobjektene mindre forberedte på selve tematikken og på forskerne/instituttet. Derfor ble det brukt noe tid til å forklare hva prosjektet gikk ut på før vi kunne komme i gang med intervjuguiden. Vi kunne heller ikke kreve at familien skulle sette av mye tid til oss, selv om de ble kompensert med et gavekort. Dermed ble disse seansene ca 20 til 50 minutter lange.

Selve intervjuene var av en type som ofte kalles semi-strukturerte (jf. Widerberg 2001), hvor en har noen temaer, men hvor samtalen skal være med på å bestemme intervjuets utvikling (dialogiske intervjuer). I datasett 1, 2 og 4 var vi to om intervjuene. Vår vurdering var at det å være to hadde svært mange fordeler. Fordelen i selve intervjusituasjonen var at vi kunne føl-

ge bedre med i samtalen. Gjennom at forskerne vekslet på å føre ordet kunne en forsker til en hver tid reflektere over dialogen og dermed ha gode forutsetninger for å lede samtalen videre i fruktbar retning. Dessuten ville det øke sjansen for både å få innpass og å få til en god kommunikasjon mellom intervjuer(e) og intervjuede. Det å være intervjuere av begge kjønn (i D4) mente vi ville skape en god og trygg ramme rundt intervjuet, og for eksempel gi en kjønnsbasert tilgang til informasjon (kvinne-kvinne, mann-mann). I enkelte tilfeller kunne det, av kulturelle årsaker, ha vært mer problematisk å komme inn i hjemmet på intervjurunden dersom intervjueteamet hadde bestått av to menn, eller av to kvinner. En mannlig forsker ville i noen tilfeller ikke fått slippe inn dersom det kun var en kvinnelig informant tilstede, og vise versa. I tillegg var det å være to viktig fordi vi kunne reflektere over og diskutere intervjuene i etterkant – noe som er en svært viktig del av det å analysere det innsamlede materialet på. I enkelte av intervjuene var det kun én forsker til stede. Dette kunne også være en fordel, ettersom en kunne få en mer intim atmosfære rundt intervjuene, og en eventuell (opplevd) maktasymmetri kunne utjevnes (jf. d'Haenens et al. 2008). Dette gjelder spesielt i tilfeller med to forskere og ett intervjuobjekt. Med andre ord er det fordeler og ulemper ved begge tilnærminger.

3.2.3. Analyse

Intervjuene ble spilt inn ved bruk av diktafon. Dette lettet arbeidet underveis i intervjuet og sikret mer fokus på selve dialogen. Videre gjorde dette det lettere å få reliable data, og mulighet for direkte sitatbruk. Ettersom flere av de intervjuede snakket gebrokkent norsk, var det likevel en utfordring å få med seg mye av dialogen i lydfilene, og transkriberingen ble dermed noe tidkrevende. Dette medførte også at de deltakende forskerne selv transkriberte heller enn å sette ut jobben til eksterne. Vi fryktet at mye informasjon ville falle bort/ bli misforstått, og at mye av transkriberingen dermed ville måtte gjøres om igjen. Det er også viktig å fremheve at en vesentlig kilde til informasjon – og dermed analyse – er den deltakende observasjonen som ligger i dialogiske intervjuer. En ting er hva som blir sagt – og som kan leses fra transkriberingene – men vel så viktig for forskerens forståelse er *hvordan* ting blir sagt, hvem som sier det, kroppsspråk, omgivelsene ting blir sagt i, osv. I de tidlige intervjuene tok vi også bilder av plasseringen av teknologiene, slik at en senere gjennomgang av materialet ville kunne vekke nyttige assosiasjoner knyttet til intervjuene.

I de to første datasettene (D1 og D2) fra 2003 og 2004 var intervjuene blitt transkribert i sin helhet. I datasett 3 og 4 (D3 og D4) ble transkriberingen påbegynt i prosjektperioden. Dermed var det ikke tid til å skrive ut intervjuene fullstendig, og det ble kun fokusert på de seksjonene som var relevante for RAM-prosjektet. Med andre ord er intervjuene deltranskribert med dette prosjektet for øye. Intervjuutskriftene har således ikke korrekt sidereferanse og disse er utelatt når sitater fra intervjuobjektene benyttes.

I analysen ligger fokuset på husholdsnivå og ikke på individnivå. Dermed ønsker vi å fremheve familiens eller husstandens forhold til mediebruk og tilhørighet. Det individorienterte er slik sett nedtonet til fordel for den kollektive oppfattelsen og presentasjonen, og det er den mer kollektive identifiseringen og eventuelt diasporiske orienteringen som er vektlagt. Dette betyr ikke at det individuelle ikke er interessant eller relevant, men dette er en avgrensning som gjøres i dette prosjektet. Selv om det kollektive nivået fremheves betyr det ikke at f.eks individuelle presentasjoner og rivninger mellom familiemedlemmene underkommuniseres eller gjøres om til en felles forståelse av familien. Der det er relevant vil dette komme frem; det er nettopp denne dynamikken som er ønskelig å få frem, slik det ble signalisert tidligere. Likevel vil det kollektive husholdsprosjektet være i fokus.

I selve analysen, som vi i innledningen beskrev ville ta form av en horisontal lesning av data, begynte vi med et tankekart med teknologi og innholdskomponenter i sentrum. Vi gikk så gjennom alle de tjue transkriberte tekstene, og koplet relevante temaer som praktiske/tekniske

forhold knyttet til parabol, bruk av ”diaspora”-kanaler, barnas fjernsynsbruk, tv-baserte rutiner i hverdagen, regulering av tv-bruken, moralske vurderinger av mediebruk, eventuelle nytteverdier, type kulturelt innhold det ble snakket om, og tematikk knyttet til ”tilhørighet”. Tankeskjemaet ga et overordnet blikk over interessante temaer og koplinger til de enkelte familier. Dette skjemaet ble likevel etter hvert for komplekst å lese, og innholdet ble dermed overført til analyseark. Disse analysearkene (én side per familie/husstand), inneholdt de samme overordnede temaene og ble så fylt med stikkord og sitater. Da disse 20 énsides arkene var ferdige, ble den horisontale analysen (eller tverrlesingen av dataene) påbegynt. Denne analysen presenteres i kapittel 4.

3.3. Oversikt over intervjudata

Før vi går til selve analysekapitlet vil vi kort presentere en oversikt over intervjudataene nedenfor. Dette gir et bedre overblikk over den enkelte husstand på noen relevante parametere og kan være nyttig å referere til under lesingen av analysen. Her har vi kodet følgende; selve datasettene, de lokasjonene intervjuene har blitt foretatt på, familienummer basert på tidsmessig kronologisk intervjurekkefølge, opprinnelsesland, parabolbesittelse, og hvorvidt husstanden har hjemmeboende barn.

Ettersom ikke alle intervjuene er blitt skrevet ut i sin helhet (eller fordi tall mangler på annen måte) har vi ikke fått presentert alle barnas alder.

Tabell 1: oversikt over intervjuer; datasett 1 til 4 (2003 – 2009)

Datasett	Sted	Husstand	Oppr.hjemland	Parabol	Hjemmeboende barn
D1	Sted-1	Hus-1	Pakistan	P	J(tenår.), G(7)
D2	Sted-2	Hus-2	Gambia/Norge		G(10), G(7)
		Hus-3	Tyrkia	P	J(6), J(3)
		Hus-4	Pakistan		G(11), G(9)
		Hus-5	Etiopia		J(7), J(1)
		Hus-6	Iran/TSR		G(6)
		Hus-7	Sri Lanka		G(11), G(6)
D3	Sted-3	Hus-8	Iran	P	2 voksne barn
		Hus-9	India		G(?), G(?), G(?)
		Hus-10	Gambia	P	J(19)
		Hus-11	Tyrkia		G(4)
		Hus-12	India		G(10), G(5)
		Hus-13	Tyrkia/SØA		Ingen barn
		Hus-14	Zambia/Norge		J(3), J(1)
D4	Sted-4	Hus-15	Marokko	P	J(20), J(18), J(12)
		Hus-16	Pakistan		J(?), J(?), J(1)
		Hus-17	Tunisia	P	G(12), G(9), J(9), G(2)
		Hus-18	Somalia		J(9), H(6), J(3), G(2)
		Hus-19	Pakistan	P	J(17), J(14), G(13), G(?)
		Hus-20	Pakistan	P	J(4), J(2), G?(1)

D1= Datasett 1 - 2003	Sted-1 = Boligstrøk Oslo	J = jente, G = gutt
D2 = Datasett 2 - 2004	Sted-2 = Drabantby Oslo	(x) = alder, (?) usikker alder
D3 = Datasett 3 - vår 2009	Sted-3 = Drabantby Østland	TSR = tidligere Sovjet-republikk
D4 = Datasett 4 - vinter 2009	Sted-4 = Sentrum Oslo	SØA = Sør-Øst Asia

4. Resultater og analyse

4.1. Innvandrere og paraboltilgang – hva finner vi?

Vi begynner her med den kvantitative delen av analysen. Før gjennomføringen av analysen så vi på enkelte studier med et liknende perspektiv, som inspirasjon til operasjonaliseringen av blant annet variable som *innvandrere*, *mediebruk* og *tilhørighet*. TNS Gallup gjennomførte i 2005 en norsk studie som tok for seg ikke-vestlige innvandreres mediebruk (Futsäter & Berstad 2005), der bakgrunnen for studien var en antakelse om at norske medievaner var spesielle i internasjonal sammenheng, samtidig som at Norge de siste årene hadde vært et av landene med størst innvandring i Europa i forhold til befolkningstallet. Her tenkte man at det å identifisere bruk av norske medier blant innvandrere ville være en indikator på innvandreres engasjement og deltakelse i det norske samfunn – og ergo deres potensiale for å bli integrert.

En annen studie vi gikk gjennom, *Ethnic diversity survey: portrait of a multicultural society*, utført av Statistics Canada (2003), tok for seg indikatorer som har likhetstrekk med de SSB har benyttet (Blom & Henriksen 2008, Gulløy 2008). Denne studien så ikke på mediebruk, men er likevel interessant i forhold til hva som best kan uttrykke en subjektiv forståelse av tilknytning, tilhørighet og identifikasjon. I surveyen hadde man blant annet spurt om tilknytning til etnisk gruppe, verdsetting av etniske skikker og tradisjoner, kontakt med familie i opprinnelig hjemland, etnisk eller kulturell identitetsvurdering, deltakelse i det kanadiske samfunn, samt en vurdering av ”følelse” av inkludering/diskriminering gjennom spørsmål om hvor ofte man føler seg ”out of place” i Canada – på bakgrunn av etnisitet, kultur, rase, dialekt eller annet.

SSBs LKI for 2005/2006, som vi benytter som datagrunnlag i dette prosjektet, tar for seg de ti største innvandringsgruppene i Norge, men utelater opprinnelsesland der en betydelig andel av migrantene antas å komme til Norge for å gifte seg med personer uten innvandrerbakgrunn. Dette gjelder land som Filippinene, Thailand og Russland (Blom & Henriksen 2008: 17). Studien er omfattende og tar for seg mange dimensjoner ved innvandreres levekår i Norge. Vi har tatt utgangspunkt i parabolbesittelse, der SSBs tall viser at mens 24 prosent av befolkningen generelt har fjernsyn knyttet til privat parabol, er denne andelen 56 prosent blant innvandrere (Blom & Henriksen 2008: 37). Utover dette sier ikke SSBs tall mye om hvordan bruken faktisk er, hva man bruker tid på av kanaler, hvorfor man velger utenlandske parabolpakker fremfor (eller i tillegg til) norske parabol-, kabel- eller bakkenettpakker. Behovet for å skaffe en slik innsikt er derfor grunnlaget for å både reanalyseringen av SSB-dataene og analysen av de kvalitative intervjuene. Kringkastede tv-kanaler er en del av et sammensatt mediebilde der både papirmedier, radiokanaler, telefoni, internettbasert informasjon og dvd/vhs-mediene danner et mangefasettert mediekonsum. Vi ønsker likevel her å fokusere primært på satellittbasert fjernsyn for å avgrense prosjektet.

Vi begynner analysekapitlet med å ta for oss datasettet fra SSB som er blitt bearbeidet i statistikkprogrammet SPSS. Først presenteres noen tall fra det SSB selv har behandlet i egne ana-

lyser, før vi går videre med egne kjøring. Blant annet kan det være interessant å se fordelingen av private paraboler etter opprinnelsesland. SSB har fokusert på de ti største innvandrergruppene i Norge, mens vi her har valgt ut de landene vi har intervjupersoner fra, for å gi et bilde av hvordan deres gruppe er representert på et generaliserbart nivå:

Tabell 2: SSB LKI 2005/2006; andel med tv og parabolantenne i befolkningen (Norge [fra Mediebruksundersøkelsen 2006]) og blant innvandrere og etterkommere bosatt i Norge, Q3 2005, 16-70 år, etter landbakgrunn.

Innvandrere og etterkommere						
	Norge	Alle innvandrere	Tyrkia	Iran	Pakistan	Sri Lanka
N	1497 (2006)	3049	297	269	306	353
% parabol	24	56	68	76	57	64

I tabell 2 ser vi at det er den iranske innvandrergruppen som har høyest andel personer med privat paraboltilknytning (76 %). Vi har to husstater med helt eller delvis iransk bakgrunn i de kvalitative intervjuene (Hus-6 og Hus-8), og en av disse har parabol. Denne gruppen etterfølges av tyrkere med en andel på 68 prosent paraboleiere. I de kvalitative intervjuene er det tre husstater med helt eller delvis tyrkisk opphav, mens én av disse har paraboltilknytning. Pakistanere har en andel paraboleiere på 57 prosent, og fem av familiene i intervjumaterialet vårt kommer opprinnelig fra Pakistan. Tre av disse har tilgang til parabol. Til slutt er det 64 prosent blant innvandrerne fra Sri Lanka som har parabol. Én familie vi har intervjuet kommer fra Sri Lanka, men denne familien har ikke parabol.

Tabell 3: SSB LKI 2005/2006; hustype blant befolkningen (Norge [fra Levekårsundersøkelsen 2004]) og blant innvandrere og etterkommere, 16-70 år, etter landbakgrunn.

Innvandrere og etterkommere						
	Norge	Alle innvandrere	Tyrkia	Iran	Pakistan	Sri Lanka
N	3015 (2004)	3053	297	270	308	353
Hus (%)	46	25	22	24	23	21
Rekkehus (%)	11	14	9	17	15	15
2-4 mannsbolig (%)	10	13	10	17	6	14
Blokk, bygård (%)	32	45	57	40	54	48

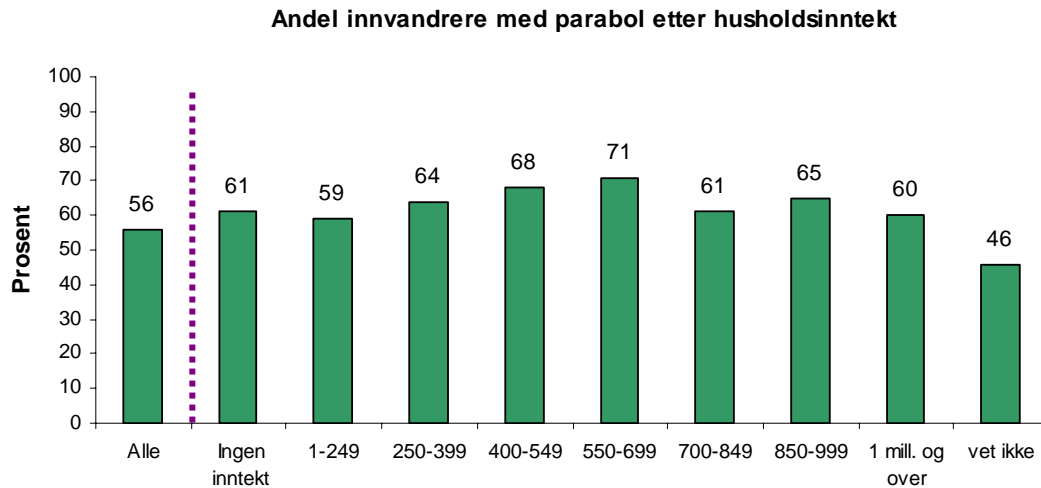
En annen interessant tabell (tabell 3) er den som gir oversikt over hvilke hustype innvandrere bor i. I de kvalitative intervjuene våre bor 19 av 20 husstater i leiligheter i blokker eller bygårder. Vi ser av tabell 3 at dette er den mest vanlige hustypen eller boformen blant innvandrere i Norge, der 45 prosent bor i slike leiligheter, mens andelen er 32 prosent for befolkningen som helhet. Andelen er noe høyere blant tyrkere (57 %) og blant pakistanere (54 %).

Det at innvandrere i størst grad bor i leiligheter, ofte tilknyttet borettslag og sameier, er relevant når det kommer til paraboltilgang. Svært ofte har borettslag i dag restriksjoner på paraboltilgang, noe som er vedtatt i generalforsamlinger og ført inn i husordensreglement eller vedtekter. Dette kan legge begrensninger på mulighetene innvandrere har til å tilegne seg satellittmedierte kanaler etter eget ønske. Denne problemstillingen blir berørt i analysen av intervjuene.

Vi har videre kjørt krysstabeller mellom parabolbesittelse og ulike bakgrunnsvariable, og mellom parabolbesittelse og ulike former for "tilhørighetsvariable". Vi viser her kun de som slår ut i signifikantest. Når det gjelder parabolbesittelse, som er på husholdsnivå selv om det

er enkeltindivider som svarer, har vi valgt å kjøre denne med variable som er på samme nivå og ikke på individnivå. Parabol er gjerne noe en hel husstand har tilgang til og er derfor ikke en ”personlig teknologi” som kan eller bør tolkes opp mot andre individuelle egenskaper eller forhold knyttet til enkeltpersoner. Derfor har vi valgt å kjøre parabolieierskap primært med variable på husholdsnivå.

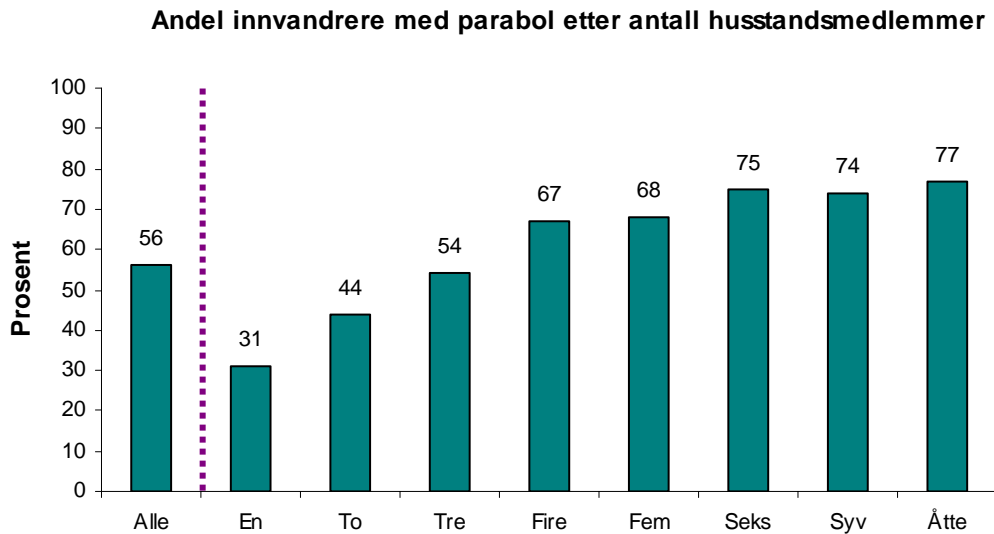
4.1.1. Husholdsinntekt og paraboltilgang

Figur 1: Andel innvandrere som har svart ”ja” på om de selv eller husholdet har tilgang til privat parabolantenne, etter brutto husholdsinntekt. Prosent (N=3053) Sig p<.001 (kjikvadrattest). Inntekt i 1000.

Først vil vi se på andelen innvandrere som oppgir å ha tilgang til privat parabolantenne, og om denne variabelen varierer etter bruttoinntekten for husholdet. Av figur 1 ser vi at det er en signifikant sammenheng mellom parabolbesittelse og husholdsinntekt. Andelen innvandrere som har parabol ser ut til å øke med husholdsinntekt opp til et visst inntektsnivå (550 000 til 699 000) før den faller igjen.

4.1.2. Husholdsstørrelse og paraboltilgang

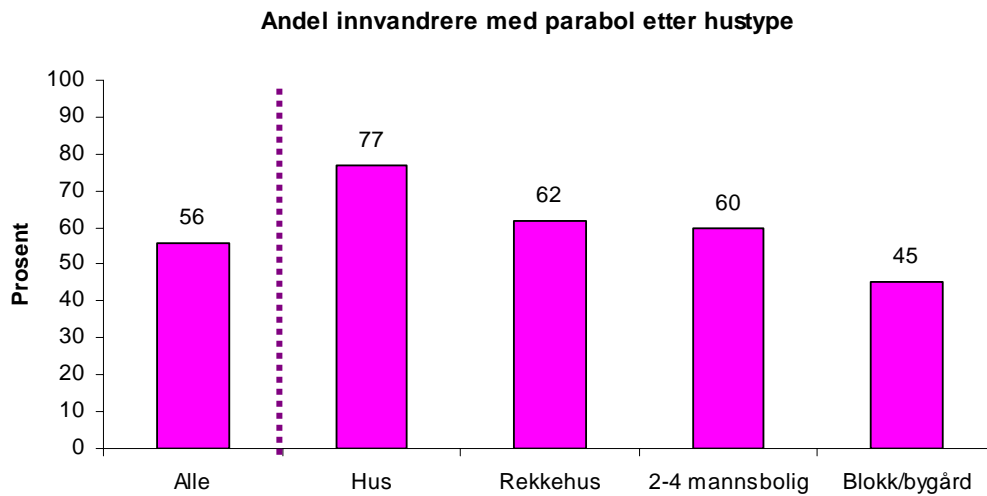

Figur 2: Andel innvandrere som har svart ”ja” på om de selv eller husholdet har tilgang til privat parabolantenne, etter antall medlemmer i husholdningen. Prosent (N=3053) Sig $p < .001$ (kjikvadrattest). Inntekt i 1000. Verdiene ni til tretten er utelatt fordi N er svært lav for disse verdiene.

I figur 2 har vi tatt for oss en annen husholdsvariabel; antall medlemmer i husholdet. Kryss-tabellen viser at det er en signifikant sammenheng mellom hvor mange som bor i et hushold og om de har parabol eller ikke. I husstater med kun ett medlem er det kun 31 prosent som har parabol, mot 77 prosent i husstater med åtte medlemmer. En antagelse vil i utgangspunktet kunne være at enslige har større behov for parabol for å knytte seg til sin hjemkultur fordi de i større grad er ensomme enn personer boende i større hushold. Dette ser ikke ut til å stemme. Dermed kan det tenkes at disse benytter mer tid ute blant folk fordi de har et større behov for å sosialisere seg. Et annet aspekt her kan være det økonomiske. Det koster å kjøpe parabolantenne og eventuelt abonnement, og for mange kommer dette på toppen av utgifter til kabel-tv (for de som bor i borettslag) og fjernsynslisens. For enpersonshushold vil denne belastningen bli større enn for flerpersonshushold.

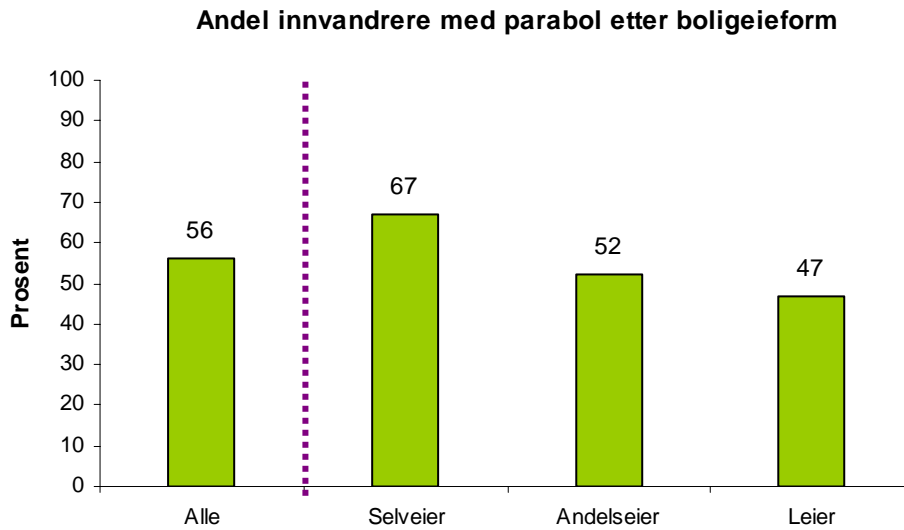
4.1.3. Boligtype og paraboltilgang

Figur 3: Andel innvandrere som har svart "ja" på om de selv eller husholdet har tilgang til privat parabolantenne, etter hvilken hustype du/dere bor i. Prosent (N=3053) Sig p<.001 (kvikvadrattest). Verdien "Vet ikke" er tatt ut.

Figur 3 viser en signifikant sammenheng mellom boligtype respondenten bor i og parabolbesittelse. Vi ser at hele 77 prosent av de som har hus også har parabol, mens andelen er rundt 60 prosent blant de som bor ikke rekkehus og to- til firemannsboliger. Blant de som bor i blokk eller bygård er det under halvparten – 45 prosent – som har privat parabolantenne. Dette kan skyldes at mange borettslag har restriksjoner rundt det å henge opp parabolantennene på vegger og balkonger, eller at sikt og vinkel ikke passer for å få inn de riktige satellittsignalene. Det motsatte er tilfelle for de som eier hus. Her kan man som regel fritt sette opp egen parabol uten andres godkjenning. Som vi kommer til å se av den kvalitative analysen stemmer disse tallene godt med bildet som dannes der. Det er flere som i intervjumaterialet vurderer å sette opp parabol dersom de flytter til eget hus. En annen faktor som her kan gjøre seg gjeldende kan være økonomi; at de som bor i frittliggende bolig har bedre økonomi og dermed har bedre forutsetninger for å investere i parabolstyr.

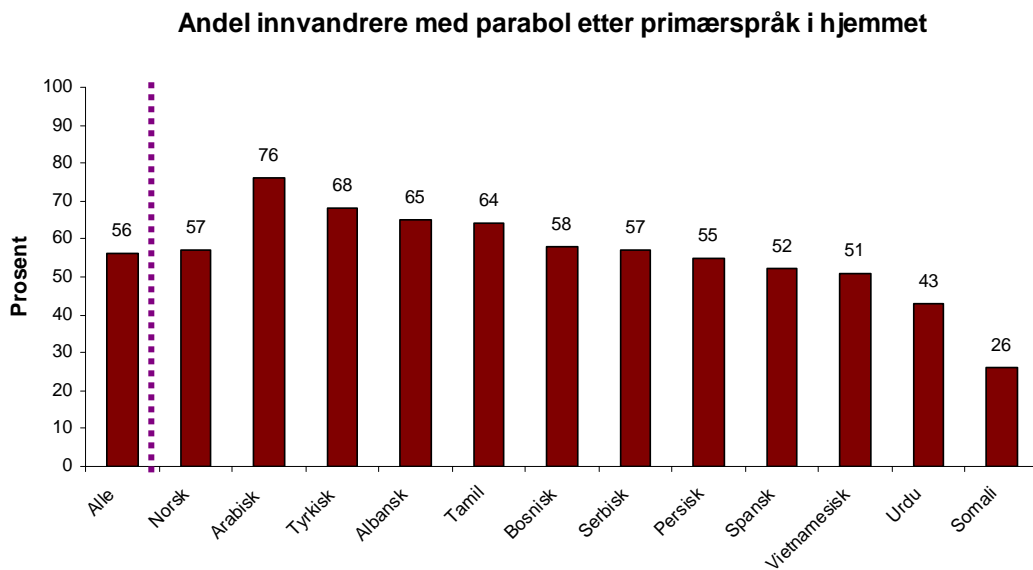
4.1.4. Boligeieform og paraboltilgang

Figur 4: Andel innvandrere som har svart "ja" på om de selv eller husholdet har tilgang til privat parabolantenne, etter hvilken boligeieform man har. Prosent (N=3053) Sig $p < .001$ (kjikvadrattest). Verdiene "Kombinert bolig- og næringsbygg" og "Vet ikke" er tatt ut ettersom N er lav.

Figur 4 viser den samme tendensen som figur 3 over; at det er en noe større andel blant selveiere som har tilgang til privat parabol (67 %) relativt til de som er andelseiere i borettslag / boligaksjeselskap (52 %), eller til de som leier eller låner bolig (47 %). Sammenhengene er også her signifikante. Som tidligere nevnt kan det være at selveiere i mindre grad er bundet av borettslagsavgjørelser når det gjelder muligheter til å montere parabolantenner på balkong eller vegg, mens leiere i tillegg kan ha utleiers krav å forholde seg til. Samtidig har leiere oftere et kortere tidsperspektiv på det å bo. Det kan derfor være mindre relevant å montere opp et parabolanlegg for en kortere periode.

4.1.5. Primærspåk i hjemmet og paraboltilgang

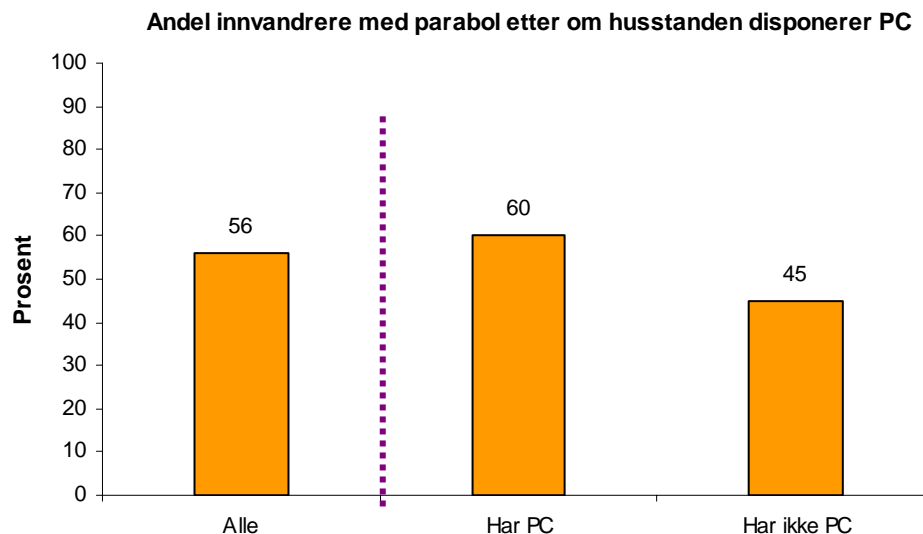
Figur 5: Andel innvandrere som har svart "ja" på om de selv eller husholdet har tilgang til privat parabolantenne, etter hvilket språk de primært snakker hjemme (omkodet fra opprinnelig variabel av SSB). Prosent (N=3053) Sig p<.001 (kjikvadrattest).

I figur5 har vi sett på om det er sammenheng mellom hvilket språk man primært snakker hjemme og tendensen til å ha parabol i husholdningene. Språkvariabelen er på individnivå, men vi kan anta det språk respondentene snakker hjemme også vil være det dominerende språket for husstanden. Den opprinnelige variabelen inneholdt fire svaralternativer; "skjemaspåket" (oversatt spørreskjema til de største språkgruppene), "engelsk", "norsk", og "annet" (språk man selv kunne spesifisere). Denne variabelen ble kodet om av SSB slik fordelingen over viser.

Vi ser at av de som primært snakker norsk hjemme så er parabolbesittelsen omtrent lik den vi ser for hele innvandrerbefolkningen. Andelen som snakker norsk er for øvrig ca 22 prosent av totalen (N=690 av 3053). Videre er det størst andel som har parabol blant den (primært) arabisktalende innvandregruppen (76 %), fulgt av den (primært) tyrkiskspråklige (68 %). Hos gruppen som i hovedsak snakker urdu hjemme er det 43 prosent som har parabol, mens hos den somalisktalende er det kun 26 prosent som har parabol.

Vi omkodet i tillegg språkvariabelen til en dummyvariabel med to verdier for primærspåk i hjemmet; norsk og annet språk. Vi fant ingen signifikant sammenheng mellom språk i hjemmet og parabolbesittelse på denne måten. Utgangspunktet for denne omkodingen var en hypotese om (basert på diskusjonen om inkludering/isolasjon i kapittel 1.1 og 2.2) at de som snakket opprinnelig morsmål hjemme ville ha større tilbøyelighet til å være trukket mot parabolkanaler, enten pga språkbehov eller fordi botiden antakeligvis vil være kortere, og behovet for informasjon "hjemmefra" mer prekært. Men "norsk" og "annet språk" slo omtrent likt ut (57 % for begge) når det gjaldt tilgang til parabol.

4.1.6. Pc i husstanden og paraboltilgang

Figur 6: Andel innvandrere som har svart "ja" på om de selv eller husholdet har tilgang til privat parabolantenne, etter antall som hevder at de selv/husholdningen disponerer pc. Prosent (N=3053) Sig p<.001 (kjikkvadrattest). Verdien "Vet ikke" er tatt ut.

I figur 6 har vi sett på sammenhengen mellom paraboltilgang i husholdet og hvorvidt man har tilgang til datamaskin (funnene er tilnærmet like for internetttilgang). Vi ser at det er en signifikant sammenheng mellom disse variablene, og at det blant de med parabol er en større andel som har tilgang til pc (og internett). Dette betyr at mange husstander uten parabol heller ikke har tilgang til internett – og dermed til en alternativ etnisk/diasporisk informasjonskilde. I intervjuene nedenfor vil vi se at de som ikke har parabol hjemme verdsetter den informasjon, underholdning og kommunikasjon fra opprinnelseslandet/hjemkultur som internett gir tilgang til.

* * *

Utover å se på variable på husholdsnivå opp mot parabolbesittelse i innvandrerskuller, slik vi har gjort ovenfor, kjørte vi noen krysstabeller med andre variable som ikke slo ut. Blant annet ønsket vi å se parableierskap mot enkelte bakgrunnsvariable på individnivå, fordi vi mente disse ville være relevante, slik som innvandringsgrunn, innvandringsalder, om man vokste opp i rurale eller urbane omgivelser i opprinnelseslandet, viktigheten av religion i ens eget hverdagsliv, og ens egne norskerferdigheter. Vi så også på noen avhengige variable knyttet til det vi vurderte som "tilhørighet". Disse var også på individnivå og de slo i likhet med bakgrunnsvariablene ikke ut signifikant, eller tolkningene ble for vanskelige, eller ga ikke mening fordi variasjonen i N var for stor, eller prosentandelene var for jevne eller uten retning. Tilhørighetsvariablene var knyttet til; hvor mange med ens egen opprinnelse en kunne ønske seg i sitt eget bomiljø; om man trodde man noen gang kom til å returnere til foreldrenes opprinnelsesland; om man hjalp familien i opprinnelseslandet økonomisk; om man hadde følt seg ensom; om noen gode venner var norske; og om en hadde stemt ved siste stortingsvalg. I tillegg ble parableierskap sett i sammenheng med enkelte "mediebruksvariable", men disse krysstabellene slo heller ikke ut signifikant, eller ga lite mening på annen måte.

4.2. Paraboleierskap og teknisk-praktiske forhold

I metodekapitlet beskriver vi at analysen har en ”horisontal” form. Dataene blir lest på tvers, og kapitlene under synliggjør tematiske trekk som kommer frem av analysen. Dette grepet kan medføre at enkelte beskrivelser vil gjenta seg i lesingen av de ulike underkapitlene, etter som det er behov for å beskrive deler av familiekonteksten rundt det som utspiller seg. Denne formen gjør det samtidig mulig å lese kapitlene mer selvstendig uten å måtte gå tilbake for å få med seg relevante kontekster.

Vi velger i første del av analysen å gå gjennom praktiske og tekniske forhold knyttet til familiens paraboltilgang. Dette vil danne et grunnlag for videre gjennomgang av selve bruken av parabolene og tilgjengelige kanaler/programmer. Vi har i tillegg valgt å ta inn de familiene som *ikke* har parabol for å undersøke hvilke motiver eller begrensinger som ligger til grunn for manglende tilgang/bruk.

De kvalitative intervjuene vi har gjort med innvandrerfamilier spenner over et relativt langt tidsrom, i alle fall når man tar i betraktning utviklingshastigheten for ny teknologi. Dette påvirker i noe grad hva slags type teknologisk infrastruktur de enkelte husstander besitter. De første intervjuene ble foretatt i 2003 da det klassiske ”kassefjernsynet” var dominerende. I 2009-intervjuene hadde de fleste husstandene gått over til flatskjermer, selv om fjernsyn nummer to eller tre i stor grad var eldre kassefjernsyn plassert på barnerom eller på foreldrenes soverom. Det at 19 av de 20 husstandene er lokalisert i leiligheter i bygårder eller borettslag, preger også muligheten for teknologitilgang. I den ene husstanden i bolighus hadde familien seks fjernsyn, mens i leilighetene varierte antallet fjernsynsapparat fra ett til fire. Ni av familiene hadde ett apparat, mens åtte har to apparat. Det var kun én familie som hadde tre fjernsyn og én som hadde fire. Vi har diskutert tidligere at leiligheter i borettslag ofte har forbud mot montering av parabol. Dette vil naturligvis også påvirke teknologitilgangen. Dermed styrer både fysisk-materielle og regulatorisk-normative forhold mulighetene for å tilegne seg ny teknologi.

4.2.1. Parabolfamiliene

Åtte av de tjue husstandene vi har intervjuet hadde tilgang til satellittmedierte kanaler over privat parabolantenne. Dette kom i tillegg til kabel-tv tilgang som betales indirekte gjennom husleien i borettslagene/sameiene. Alle familiene var bundet av det lokale kabel-tv tilbudet og kunne dermed ikke gå ut av en slik fellesavtale, selv der man også benyttet seg av privat parabolantenne. Unntaket var eneboligen der kabel-tv tilbudet ikke var bundet.

Det kan være mange årsaker til at innvandrerhushold velger å kjøpe parabolantenne og tilleggskanaler utover det faste tilbudet borettslagene tilbyr. En utgangshypotese er at basistilbudet som tilbys over kabelanlegget ikke dekker det behovet familien har. Samtidig har vi til nå hatt lite kunnskap om hva dette behovet består i for de ulike familiene, som er svært uensartede både med hensyn til etnisk opprinnelse, livssituasjon, og daglige og langsiktige behov.

Det som går igjen i de åtte familiene med privat paraboltilgang er at de både har et *behov* for ekstra kanaler – og *anledning* til å tilegne seg disse. Det er likevel ingen spesielle fellestrekk ved de familiene som har privat parabolantenne. I eneboligen (Hus-1) oppholdt en pakistansk familie med lang botid i Norge seg, i Hus-3 en storfamilie av tyrkisk opprinnelse med middels lang botid (men samtidig svært varierende, basert på generasjonsforskjeller), mens de to familiene på Sted-3 var av iransk (Hus-8) og gambisk (Hus-10) opprinnelse, begge med middels lang botid. Både Sted-2 og Sted-3 er borettslag (andelslag) med delvise restriksjoner når det gjelder å sette opp parabol, slik det fremkommer av utsagn fra intervjupersonene. Sted-4

er en bygård bestående av selveierleiligheter. I denne bygården var det tillatt å sette opp private parabolantennar. Av de fire familiene på Sted-4 med parabol var to av pakistansk opprinnelse med lang botid (Hus-19 og Hus-20), mens én var av marokkansk (far, 25 år botid), og en av tunisisk (far, 11 års botid) opprinnelse. Vi benytter her botid for faren eller mannen i husstanden, ettersom botid nesten uten unntak varierer mellom ektefellene, der mannen primært ankom på et tidligere tidspunkt enn kvinnen. Det var i tillegg oftest mannen som førte ordet under intervjuene, bortsett fra i de tilfeller der kvinnen var alene. Det var et par unntak der kvinnene eller døtrene førte ordet selv med familiefaren tilstede.

Den pakistanske familien (Hus-1) som bodde i enebolig på Sted-1 hadde en svært teknologikyndig og teknologiinteressert familiefar, som selv hadde rigget og koplet sammen parabolanlegget og de øvrige mediasystemene i huset. Familien kjøpte parabol for en tid tilbake og leide dekoderboks og kort. Da abonnementet gikk ut etter ett år ble det for dyrt for familien å opprettholde abonnementet, og kanalene ble utilgjengelige gjennom koding fra distributøren. Tidligere betalte de 3300 kroner for dekoder og kort. Dekoderen var fremdeles i familiens eie, men kortet ble sperret. Etter søk fra familiefarens side ble det likevel funnet tre gratiskanaler, som ble sendt via England med hovedsendinger på urdu og engelsk. Familiefaren hevdet at tilsvarende kanaler tidligere ble sendt direkte fra Pakistan og formidlet over norsk satellitt. Men markedet viste seg å være for lite i Norge og tilbudet opphørte. Ettersom den urdu-språklige diasporaen i England var svært stor, mente han det var regningssvarende for distributørene å ta ned disse kanalene i England fordi markedet var stort nok.

Den ene tyrkiske familien på Sted-2 med privat parabolantenne hadde montert denne på balkongen, selv om det i utgangspunktet ikke var tillatt med slike installasjoner i borettslaget⁹. Denne husstanden skilte seg noe ut fra de andre husstandene vi intervjuet, ettersom den var preget av en utvidet familiesammensetning; en storfamilie på tre generasjoner. Den bestod av en kjernefamilie med to mindre barn, samt familiefarens foreldre, og en bror av familiefaren som tidvis bodde i leiligheten. Familiefarens foreldre reiste ofte rundt til sine andre barn i nærmiljøet og kunne bli borte flere dager av gangen. Familiefaren hevdet at parabolantennen primært ble kjøpt for å dekke behovet for tyrkiske kanaler for hans egne foreldre, fordi moren var analfabet, og begge foreldre snakket kun tyrkisk. Parabolen tok inn 56 kanaler og ble kjøpt fra Tyrkia sammen med en dekoder.

På Sted-3 var det to familier med parabolantenne, den iranske (Hus-8) og den gambiske (Hus-10). Kvinnen i det iranske husholdet viste seg å være aleneboende. Hun var skilt fra mannen sin og begge barna hadde flyttet ut. Hun hevdet at det var tillatt å ha parabol i borettslaget, men at denne ikke måtte festes på utsiden av balkongen. Likevel mente hun at styret var fleksible i forhold til dette, og at de ikke tolket og sanksjonerte regelverket strengt. Hun hevdet selv å ha kjøpt parabolen for 6000 kroner for fem år siden i en "norsk" butikk. Selv om hun hadde mange kanaler hadde hun ingen månedlige abonnementsutgifter.

Den gambiske familien (Hus-10) besto av en liten kjernefamilie, og datteren i huset var snart ferdig med videregående, mens den eldste sønnen hadde etablert egen familie. Foreldrene hadde bodd i overkant av 30 år i Norge og datteren var født og oppvokst her. Under intervjuet var det primært moren som førte ordet og som fremstod som den teknologiorienterte i familien. Parabol og dekoder ble kjøpt i en "utenlandsk butikk" i Oslo, i følge moren, og var visstnok dyr. Men som hun selv sa, "er man interessert nok" så kjøper man slikt utstyr likevel. Parabolen var liten og nett, og ble kjøpt spesifikt for plassering innendørs på kjøkkenet ettersom den ikke kunne ta inn signaler fra balkongen på motsatt side. Det var samtidig ikke tillatt å ha parabol hengende permanent ute på veggen. Familien hadde derfor rigget en anordning som gjorde at man først åpnet kjøkkenvinduet, for så å flytte parabolen på utsiden med denne

⁹ Dette er ikke noe intervjuobjektene i dette intervjuet ytrer, men som hevdes av andre intervjuede i samme borettslag. Borettslagets vedtekter, husordensreglement eller styret har ikke blitt konsultert for å verifisere/avkrefte disse utsagnene.

anordningen, for til slutt å flytte den inn igjen når de relevante programmene var blitt sett. Familien fikk tips om denne type parabol og innretning gjennom venner og kjente.

På Sted-4 intervjuet vi fire familier med private parabolantenner; en marokkansk (Hus-15), en tunisisk (Hus-17) og to pakistanske (Hus-19 og Hus-20). Denne bygården bestod av selveierleiligheter og det var tillatt å sette opp private antenneanlegg utvendig. Her var det største hinderet for parabolbruk fri sikt. Den marokkanske familien tok med seg parabolen fra forrige bosted da de flyttet til Sted-4. Den ble kjøpt på "en irakisk butikk" i nærheten, i følge datteren. Da parabolen ikke fungerte fra balkongen ved første montering kontaktet de bygårdens vaktmester, som hjalp til med å montere selve tallerkenen på taket av bygget, mens en kabel ble strukket ned til leiligheten. De fikk likevel ikke systemet til å fungere, men en kyndig fetter på besøk fra utlandet løste problemene for dem. Den tunisiske familien bestod av en kjernefamilie med fire hjemmeboende barn, og faren har bodd i Norge i 22 år og kona i 12 år. Parabolen ble kjøpt i 2003, i den lokale innvandrerbutikken, da familien flyttet til området. I følge faren var sjenanse for andre den eneste grunnen til å eventuelt ikke sett opp parabol. En viktig grunn til at familien faktisk flyttet til denne bygården var i følge familiefaren muligheten til å sette opp parabol, ettersom dette var forbudt i det tidligere borettslaget. Det var, spesielt for ham, ikke tilstrekkelig med kabel-tv, og han satte på et tidspunkt i intervjuet situasjonen på spissen; "jeg kan ikke leve uten parabol og mediene". Med andre ord fremstod tilgang til satellittmedierte kanaler som en nødvendighet i hverdagen, om ikke for hele familien, så i alle fall for familiefaren.

I de to pakistanske familiene på Sted-4 ble ikke parabolen nevnt eksplisitt som en nødvendighet, og kanalene ble benyttet i større eller mindre grad. I Hus-19, bestående av en "midlertidig utvidet husholdssammensetning" (to besteforeldre, en sønn og hans kone, tre barnebarn, samt en annen sønn), bidro parabolen til et utvidet tv-tilbud, men fokuset på bruken av denne var langt mer moderat enn i for eksempel den tunisiske familien. Parabolen ble kjøpt en stund før intervjuet fant sted, men bestefaren svarte unnnvikende når det ble spurt om hvor mye de betalte for kanalene på parabolen. Da refererte han til sønnen sin (som ikke var tilstede), og at det var han som hadde kontrollen med dette. I begynnelsen av intervjuet ble det hevdet at familien kun fikk inn pakistanske og indiske kanaler over parabol, og at tre av disse var pakistanske. Senere ble det hevdet fra det ene barnebarnet at parabolen til sammen ga 25 kanaler, slik at den faktiske tilgangen var noe vanskelig å tolke. Den andre pakistanske familien (Hus-20), bestående et ungt foreldrepar og tre små barn, hadde et langt mer avansert parabol-system enn i Hus-19. Familien hadde tre paraboler på balkongen, men kun én var i bruk. Den andre tilhørte en nabo med dårlige signalforhold fra sin balkong som fikk låne plass. Den tredje fikk vi ikke informasjon om, men dette var antakeligvis en eldre, utdatert tallerken. Pc-en fungerte her som dekoder til tv-en; det vil si at kanalene fra parabolen ble dekodet "over internett" og familien fikk dermed tilgang til rundt 1800 kanaler. De hadde laget en "bukett" på 40-50 favorittkanaler av disse 1800. Denne løsningen ble også kjøpt på den lokale innvandrerbutikken som solgte slikt utstyr. Her ble det heller ikke betalt noe fast abonnement, kun en engangssum. Familiefaren fokuserte på at alt da var inkludert, og at det kun ble betalt en månedlig bredbåndsavgift.

4.2.2. Ikke-parabolfamiliene

Blant de 12 familiene som ikke hadde paraboltilgang var det et bredt spekter av behovs- og tilgangsvurderinger som ble fremsatt i intervjuene. I to av husholdene fra Sted-2 vet vi lite om hvorfor parabol ikke ble benyttet. I de ti andre husholdene varierte forklaringene, men hovedvekten lå på at man ikke ønsket dette fordi kabeltilbudet var tilstrekkelig, at det ikke var tid til flere kanaler i en hektisk hverdag, eller at man hadde utsatt det til senere, for eksempel dersom det ble aktuelt å kjøpe hus. Andre faktorer som ble vektlagt, og som var utenfor den enkelte families kontroll, var at parabol ikke kunne tillates i borettslagene, og at man ikke fikk tilgang til signaler pga. uegnet vinkel/retning på balkong og pga. "steinfeller" (satel-

littsignaler som blir stoppet av nærliggende bergvegger). Flere av familiene som hevdet at de ikke hadde behov for satellittkanaler hadde også et tilleggstilbud av "etniske" kanaler i kabelpakken, som på en måte kompenserte for fravær av satellittsendinger. Dette gjaldt blant annet de to pakistanske familiene (Hus-4) og (Hus-16) som abonnerte på henholdsvis én pakistansk kanal og et knippe pakistanske kanaler, samt den indiske faren (Hus-9) som nylig hadde fått seg en indisk kanal. Av de som ikke hadde lov eller ikke fikk tilgang til signaler av topografiske årsaker, ønsket flere å benytte parabol dersom det hadde vært mulig. Den tamilske familien (Hus-7) ville gjerne hatt tamilske kanaler dersom vinkelen på balkongen hadde passet. Det ble ikke tilbudt tilleggskanaler fra kabel-tv leverandøren til tamiler som etnisk gruppe, selv om det i 2004 (da intervjuet ble gjennomført) var åpent for å ønske kanaler til pakken dersom interessen var stor nok blant ulike grupper. Dette kunne fremmes til styret som så ville forhandle med kabel-tv leverandøren. For den tyrkiske familien (Hus-11) hadde borettslaget regulert det slik at parabol ikke kunne henges utenpå balkong, og dette innebar at vinkelen dermed ble for dårlig for å ta inn parabolsignaler når tallerkenen ble stående på selve balkongen. Familien ville ha investert i parabol dersom disse hindringene ikke hadde eksistert. Likevel hadde de 4-5 tyrkiske¹⁰ kanaler i kabelpakken som en akseptabel løsning. Det samme gjaldt den indiske familien (Hus-12), som hadde vurdert parabol men der signalproblemer på grunn av en "steinfelle" forhindret dette.

Flere av familiene nevnte at tilbudet var bedre før, da borettslagene selv kontrollerte tv-tilbudet og de analoge sendingene. Kabelpakkene var da annerledes sammensatt og det ble foretatt "lokale" kanalvalg i regi av sameiene fra tid til annen. Dermed kunne større etniske pressgrupper få sine hjemlands eller diasporiske kanaler i pakken. I og med den digitale overgangen og det at kabel-tv leveransen ble satt ut til store kommersielle leverandører, ble valgmulighetene færre og flere kanaler forsvant. Likevel var det mulig for flere av husstandene å få tak i de "gamle analoge" signalene ved å kople seg av den nye digitale dekoderen. Det var flere av familiene som gjorde dette, blant annet den SØA/tyrkiske (Hus-13). Den tyrkiske mannen i husstanden fikk tilgang til et knippe tyrkiske kanaler referert til som "tyrkisk pepper" over de analoge signalene. Disse kanalene var altså ikke tilgjengelige med digital dekode fra samme selskap. Her fungerte de analoge kanalene i praksis som en viss kompensasjon for manglende paraboltilbud. Dette paret – og spesielt den tyrkiske mannen – hadde likevel et sterkt ønske om å benytte parabol, og han hadde allerede investert i en dekode fra Tyrkia med mulighet for å ta inn 5000 kanaler, men lokale restriksjoner og høye kostnader ved tilkopling gjorde at dette på intervjutidspunktet ikke var mulig. Han la også til et estetisk hensyn; "ikke bra hvis alle har parabol da, stygt å se på". Hans løsning ble derfor analoge sendinger og tilgang til tyrkiske kanaler på kafeen i nabolaget, drevet av tyrkere.

Før vi går mer spesifikt inn på hvordan det etnisk/diasporisk baserte medietilbudet benyttes og forstås i hverdagen, vil vi kontekstualisere denne bruken gjennom å ta for oss de mer generelle tv-rutinene i familiene, eventuelle regler som foreldre legger på barnas tv-bruk, og moralske og nyttemessige føringer for denne bruken.

4.3. Innvandrerrhusholdenes tv-rutiner

Den hverdagslige rammen rundt tv-bruken var viktig å få tak i for å forstå relevansen av det mer etnisk/diasporisk baserte fjernsynskonsumet. Dermed ble husholdets rutinemessige bruk av tv-mediet en viktig kontekstuell innsikt. Opplevde husholdsmedlemmene at fjernsynet faktisk var en viktig rutinerende faktor i deres dagligliv, slik det ofte oppfattes i en vestlig kontekst (Morley 1986, Silverstone 1994)? Og hvordan forholdt de seg til hverdagslige gjøremål kombinert med eventuelle ønsker om tv-titting? Vi har i denne delen forholdt oss til rutiner som det som strukturerer og rutinerer dagens innhold, og går ikke her inn på en større teore-

¹⁰ Egentlig "diasporiske" kanaler, ettersom de sendes fra europeiske tv-stasjoner.

tisk diskusjon om ulike reguleringsregimer. I neste del vil vi ta for oss mer konkrete reguleringsaktiviteter i husholdet relatert til barnas tv-bruk.

4.3.1. Familier med markerte og ”bevisste” tv-rutiner

Noen familier uttrykte tydelig viktigheten av rutiner i dagliglivet, og tv-titting inngikk da som en naturlig del i dagens gjøremål. Familien i Hus-1, som i størst grad kommuniserte viktigheten av å ha ”gode rutiner i hverdagen”, både for de voksne og barna, skilte seg på flere måter ut i fra resten av vårt intervjumateriale. Denne familien var opptatt av å se lite på fjernsyn, og uttrykte et utpreget nytteperspektiv i forbindelse med tv-mediet. Denne husstanden tilhørte den norsk-pakistanske ”middelklasse”, og utgjorde på ulike måter en slags motsats til hovedgruppen av intervjuede med det vi kan kalle ”arbeiderklassebakgrunn”. De bodde blant annet i enebolig, og hadde god plass, mange rom, totalt seks fjernsynsapparat, derav et stuefjernsyn som lett kunne trilles mellom den store stuen og spisestuen når de ønsket å se på tv. Til tross for det uttrykte idealet om å se lite på tv, var familien over gjennomsnittet velutstyrt når det gjaldt tilgang til tekniske apparater og kunnskap, og alle de fire barna hadde tv på eget rom. Mor kunne gjerne tenke seg en liten TV på kjøkkenet i tillegg med paraboltilgang for asiatiske kanaler, ettersom familien ”ofte koser seg med matlaging på kveldene” og hun selv tilbrakte mye tid på kjøkkenet etter jobb. Barna kunne med andre ord se tv hvor som helst i huset, men tok gjerne med seg venner på egne rom når de skulle se barne-tv. Faren kom til Norge som 18-åring i 1973, og familien ga et klart inntrykk av å være velintegrert i det norske samfunnet.

Mor: ”Jeg har en veldig rutine. Jeg er på jobb hele dagen, så kommer jeg hjem, så holder jeg på kanskje to timer inne på kjøkkenet, ikke sant, og endelig når jeg har satt meg så setter jeg på nyhetene. For eksempel når jeg setter på barne-tv-en, jeg har en rutine hvor jeg skal sette meg og se på Østlandssendingen, så ser jeg på nyhetene, så er klokken halv 8. Da skal han [yngste sønn] legge seg. Så da er jeg ut igjen, ikke sant, vekk fra tv-en igjen og så skal jeg ordne til at han skal legge seg og sånn, og så kommer jeg tilbake etter at jeg har lest eventyr og klokken er halv ni. Da er jeg tilbake igjen, og så setter jeg meg ned og prøver å se på et eller annet som jeg kan kanskje få med meg [latter]. Og ofte så er det Forbrukerrådet [les: FBI] eller et eller annet sånt [latter]. Veldig kunnskapsrikt – jeg er bare sånn faktaperson jeg, jeg er bare sånn. Ellers på lørdag og søndager så passer jeg på å våkne sånn at jeg får rukkit å se på BBC Prime, og der har de fire serier på rad angående oppussing av huset [latter]. Fire halvtimes...[felles latter].”

Int: ”Står tidlig opp på lørdag for å få med deg oppussing?”

Mor: ”Jeg prøver! Nei klokken ni begynner det...altså jeg vet ikke helt når det begynner men, jeg rekker littegrann av og til liksom, har veldig sånn rutine. Fordi, altså sånn er livet, og så må jeg opp igjen å lage frokost og ordne til, og da er jeg vekk fra tv-en igjen.”

For enkelte familier fremstod tv-bruken som organiserende for hverdagsaktivitetene, men for noen var rutinen mer ”markert” ved at man slo av og på fjernsynet. I et norsk/zambisk hushold (Hus-14) ble tv-en for eksempel rutinemessig slått på på ettermiddagen, og inngikk aktivt som en del av kveldsaktivitetene, fram til kveldsnyhetene. Da ble den gjerne skrudd av:

Mor: ”Formålmessig er det jo pc-en [som er viktigst for oss]...Tv er jo underholdning på en måte, mest for oss da, og noen ganger så skrur vi jo av tv-en også.(...) Jeg er vel litt sånn [at tv-en står på i bakgrunnen], fordi vi kommer gjerne inn når det begynner å nærme seg barne-tv og nyhetene, og da er de faste rutinene, he-he, og så...hvis det ikke skjer noe spennende etter 9-nyhetene, da kan gjerne tv-en bare

skrus av. (...) Altså, da trenger vi ikke tv lenger på en måte. (...) Vi prøver å ikke la den surre for mye i bakgrunnen, for da blir jeg litt irritert hvis den står for mye og surrer (ler).

De husholdene som oppga å være veldig opptatt av rutiner (også utover tv-bruk), ga inntrykk av å ha et relativt bevisst og gjennomtenkt forhold til hvilke programmer og hvilke tider på døgnet tv-en hadde sitt formål for deres hushold. Her fikk man inntrykk av at fjernsynet ble brukt "aktivt" som avslapping eller som mellomspill mellom andre aktiviteter (*time-out*, jf. Helle-Valle 2007), men at tv-titting ikke var ansett som svært viktig i seg selv.

4.3.2. Familier med mindre markerte og "løse" tv-rutiner

I mange hushold opplevde vi at tv-apparatet stod på i bakgrunnen under intervjuene. Det ble fremhevet av flere at dette var en "rutine" de hadde, at tv-en ble slått på nærmest automatisk når man kom hjem, og at den ble slått av automatisk når man la seg. Også her kunne hverdagsrutiner være knyttet til faste tv-program som tidsmarkører, men overgangene var "løse", mer utydelige, eller mindre markerte fordi fjernsynet ikke ble slått av og på mellom programmene.

I flere av familiene representerte tv-en en viktig sosial dimensjon i dagliglivet. "Vi er en gjeng med TV-slaver!", sa den gambiske familiefaren i en norsk-gambisk familie (Hus-2), og la til; "vi ser stort sett på tv når vi er hjemme". Hvis fjernsynet skulle bli ødelagt, var det viktig å skaffe nytt apparat fort eller reparere med det samme. Denne familien hadde ikke noe fast mønster mht. hvilke programmer de så, annet enn at familien som oftest så tv sammen, med unntak av når yngstemann så Cartoon Network og Fox Kids (som han så alene eller sammen med én forelder). Her så far mye nyheter (Nrk, Tv2, CNN, BBC) – og Discovery Channel. Barna så også mye Discovery Channel og Animal Planet. Tv-en stod som regel på mens de var hjemme. Det samme gjaldt flere andre hushold som oppga at fjernsynet som regel stod på i bakgrunnen mens de gjorde andre sysler, og at tv-ens viktigste funksjon var å gi litt liv og røre i hjemmet (f.eks Hus-15):

Datter: "[TV-en] står på i bakgrunnen alltid. Det var derfor faren min bare slo den på nå... (ler) Den lager lyd hjemme vet du!"

Int: "Så det er en slags hyggelig ting å ha tv-en på?"

Datter: "Ja."

Int: "Og da er det som regel på en marrokansk eller arabisk kanal, da eller?"

Datter: "Ja. Eller, det er egentlig det samme hva som står på, det er liksom bare å høre den lyden. Litt støy, bare!"

Int: "Så det er ikke sånn at man følger nøye med...?"

Datter: "Nei, vi følger ikke med på den, bare er lyd."

Det var med andre ord ikke programinnholdet som fremstod som viktigst her, men heller det sosiale aspektet ved at tv-en var et slags familiemedlem som samlet familien og ga fra seg lyd. I dette husholdet var mor og far pensjonerte, mens barna gikk på skole. Far så stort sett på nyheter, på Al Jazeera. Han likte denne kanalen for "der får man vite alt", men han så også noe norske nyheter. Datteren i huset sammenliknet nyheter på Al Jazeera med norske nyheter, og var selv svært opptatt av at for eksempel svineinfluensa-epidemien ble dekket ulikt i Midt-Østen og i Norge. Det å sammenlikne ga en bedre og mer fullstendig forståelse av saken, mente hun; de ulike fokusene og kulturelle framstillingene var svært givende. Mor i familien så ikke norske kanaler i noen særlig grad pga dårlig norsk språkbeherskelse. Til tross for at

hun var interessert i å lære språk syntes hun det var litt vanskelig å bruke tv-mediet til dette: ”Hun ser jo bare at folk beveger seg, men forstår ikke mer”, forklarte datteren. Selv var den eldste datteren lite opptatt av tv. Hun oppholdt seg stort sett i stuen hvor hun brukte sin private pc til lekser og filmer, men hun fortalte at hun lett kjedet seg alene på rommet, og syntes det var bedre å sitte med familien og høre tv-en i bakgrunnen. Barna i denne familien brukte pc og internett oftere enn tv. Oppsummeringsvis hadde familien få faste rutiner knyttet til sin tv-bruk, inkludert barnas tv-titting: ”Vi er ikke så veldig opptatte av tv, vi. Så da er det ikke noe problem med det!” (heller ikke for foreldrene), mente datteren:

Int: ”Foreldrene deres synes ikke dere ser for mye på tv?”

Datter: ”Nei. Eller kanskje lillesøstra mi, hun pleier av og til å ha litt krangling med faren min om at hun vil se på barne-tv og sånn samtidig som han vil se på nyheter og sånn.”

Int: ”Ser hun også på norsk barne-tv, og sånn?”

Datter: ”Ja. For hun kan ikke arabisk (...) hun snakker berbisk og norsk.”

4.3.3. Endrede og kjønne tv-rutiner?

Vårt materiale strekker seg over flere år, og vi kan se en klar endring i hvordan husholdene forholdt seg til pc-bruk i intervjuene fra 2009, i forhold til i 2003 og 2004. Internett har fått en mer dominerende rolle og flere funksjoner, og ulike opptaksfunksjoner på pc-er, dekodere og dvd-spillere har gitt nye muligheter for å lett ta opp tv-programmer. Dette ser delvis ut til å ha påvirket og endret noen tv-rutiner som før var knyttet opp til spesifikke klokkeslett. Mens en del opplevde at tv fortsatt var en viktig kanal for rutinemessig nyhetsoppdatering, var det flere som oppga å ha mulighet til å løse opp i daglige rutiner ved å benytte disse nye tilbudene. En ung norsk-pakistanser (Hus-20) uttalte at han ikke var opptatt av tv-rutiner i det hele tatt. Han fortalte at faren hans var ”sånn som alltid passet på klokken for å få med seg Dagsrevyen”, men at han selv hadde et avslappet forhold til den måten å innhente nyheter på: ”Alt sånt går over internett nå for tida!”, mente han.

Mens noen hushold fulgte tv-sendingene mer rutinemessig, og la opp til at middagen skulle være klar før barne-tv, var altså denne familien mindre bundet til de spesifikke tidspunktene for sendingene. I dette husholdet hadde dessuten pc-en en fremtredende plass i stuen, og tv-ene var plassert litt mer perifer. De hadde kun kabel i stua, mens tv-ene på et av soverommene ble benyttet hvis de hadde gjester. Der var det dessuten paraboltilkopling. Dette soverommet ble også brukt som et oppholdsrom, og det var der de så mest tv (indiske serier, fotball – og ”fotballen vinner” dersom programmene går samtidig). Barna var også relativt små, slik at rutiner knyttet til deres tv-bruk muligens ikke hadde etablert seg.

Mer kjønnsespesifikke rutiner som ble avdekket var i husholdene der mor oppga å stort sett bruke tv-en for å høre på musikk via parabol-tv og kabel-tv (bla Hus-3, -4, -5 og -12). Ofte var det far som oppga å hovedsakelig bruke fjernsynet til å se på nyheter (bla Hus-1, -3, -4, -5 og -17). I Hus-3 og Hus-5 hørte mødre på musikk to til fire timer per dag via parabol-tv og radio, og de fulgte med på tv-serier, mens far helst så på diskusjonsprogrammer og nyheter.

I et tunisiske hushold (Hus-17) var det fars morgenrutine å først slå på Nrk-nyheter, for så å se videre på nyheter på nett. Han var svært opptatt av Midtøsten-problematikk og følte at utenlandske kanaler hadde mer utdypende forklaringer på hva som foregikk enn det han fikk vite via norske medier. I et pakistansk hushold (Hus-19) så også far mest på nyheter, og han understreket viktigheten av å kunne få oppdateringer via tv hele dagen nå når det var så store problemer i Pakistan. Han så likevel mest på norske nyheter: ”Må få med seg det som skjer i

Norge, også!”, og noe på BBC. Han så ikke på Al Jazeera men benyttet heller en del pakistanske kanaler i tillegg til Nrk og TV2.

Sportssendinger var også rutinerende praksiser i mange familier. Det ble ofte oppgitt at det var far, og eventuelt barna, som var mest opptatt av sportssendinger (Hus-10 og Hus-17). Den gambiske familien (Hus-10) gikk til innkjøp av en ekstra tv på soverommet først da den eldste sønnen flyttet ut. Begrunnelsen var at når han var på besøk, så han og faren såpass mye på sport at de følte de trengte ett apparat til. I dette husholdet gjorde den hjemmeboende datteren på 19 år lekser fram til klokken 20-21, og deretter så hun på serier på sitt eget rom. Ofte var dette serier som ble sendt via internett, en tid før de ble sendt av fjernsynskanalene.

4.3.4. Barnas tv-bruk og rutiner

I de aller fleste husholdene så barna på tv mellom 1 ½ og 2 timer i hverdagen, og gjerne litt mer i helgene. Barna, i de tilfellene der de deltok i intervjuene, sa at de så på barne-tv på Nrk klokken seks, og deretter gjerne Cartoon Network, Disney Channel og Fox Kids (se tabell nedenfor). I helgene så de fleste på tegneserier om morgenen. Barna fulgte ofte med på barne-tv på Nrk/Nrk Super, eller på andre program på de amerikanske/globale tv-kanalene beregnet på barn, mens intervjuene pågikk. I stor grad fikk barna frihet til å velge kanaler selv – og de oppga å foretrekke å se primært tegnefilmer. Flere hadde selvråderett og ansvar for å sette på tv-en til rett tid: ”Jeg husker tidene selv” sa den norsk-etiopiske jenta på 7 år (Hus -7). Både barn og foreldre forholdt seg til konkrete regler (se kapittel nedenfor for mer utdypning rundt regulering av tv-bruken) om at tv fikk man se på enten ”før eller etter” at skolearbeidet var unnagjort. Flere familier nevnte også at tv-vanene var sesongbetonte, slik at barna så mindre tv om sommeren når det var fint vær og barna var mye ute. Noen nevnte også at de så mindre tv på grunn av klimatiske forhold når de besøkte sine opphavsland. De familiene som oppga at tv ikke var så viktig fokuserte gjerne på idrett, lekser, aktivitet, matlaging, helgeskole og helgesbesøk som alternative aktiviteter og viktige rutiner i hverdagen og helger.

Flere familier uttrykte at de oppfattet svensk fjernsyn som mer relevant for dem, og begrunnet dette med at svenske barneprogrammer minnet mer om en programstruktur de var vant med fra sitt opprinnelsesland. Iranske barneprogrammer og nyhetsendinger ble også foretrukket på Sverige 1 av blant annet det iranske/TSR husholdet (Hus-6). Moren i husholdet hadde dette å legge til:

Mor: ”Jeg har sett iransk barne-tv på Sverige1, noen ganger (...) Det de lager er av veldig høy kvalitet. Iransk film og tv...Men samtidig, vi lager de reglene [for husholdet] her. Her, fordi vi bor her. Vi bor ikke i Iran. Vi må forholde oss etter reglene og den... kultur som er her. Vi vil gjerne at han [sønnen] skal tilpasse seg lover og regler i Norge.”

Nedenfor, i tabell 4, har vi systematisert barne-tv bruk slik den kommer til uttrykk i intervjuene, enten fra barna selv eller fra foreldrene. Dette gir en viss oversikt over hvilke kanaler/program som er dominerende eller går igjen i familiene.

Tabell 4: Systematisk oversikt over hjemmeboende barns tv-rutiner.

Husstand	Oppr. hjemland	Parabol	Hjemmeboende barns tv-rutiner
Hus-1	Pakistan	P	J(tenår.), G(7): Begge barna har tv på rommet. Yngstemann tar ofte med seg besøk på rommet og ser barne-tv der. Han har tilgang til de fleste kanaler, men ønsker seg sterkt Cartoon Network. Den eldre dattera hevder å se relativt lite tv, pga lekser, men mer i helgene.
Hus-2:	Gambia/		G(10), G(7):

	Norge		Eldste sønn ser Cartoon og Fox alene eller sammen med yngstebroren. Ser nesten hver dag når han ikke gjør lekser, er ute eller er på datamaskinen. Barna ser også en del barnefilmer på video, som de har kjøpt. Eldstemann ser også mye på Discovery og Animal Planet.
Hus-3	Tyrkia	P	J(6), J(3): Barna ser mye barne-tv på Nrk, men også barne-tv på tyrkisk kanal, fordi eldste datteren er prematur og trenger dette for egen språkopplæring. Utover dette ser barna Cartoon og Fox. Barna ser også en del tyrkiske dvd-er.
Hus-4	Pakistan		G(11), G(9): Barna ser mest Cartoon, Fox og litt sport, og dvd av og til. Guttene liker å se fotball fordi nettopp har begynt med denne aktiviteten.
Hus-5	Etiopia		J(7), J(1): Dattera ser norsk barne-tv på Nrk 1, Cartoon og Jetix. Hun liker best barne-tv (spesielt Jul i blåfjell). Hun ser mest tv på eget rom - i helger og på tidlig morgenen - da hun primært får med seg tegnefilmer.
Hus-6	Iran/TSR		G(6): Sønnen ser Jetix og norsk barne-tv. Barna har også en del vhs-filmer med tegnefilmer og annet. Foreldrene har fjernet Cartoon fra kanallisten på grunn av 24-timers sendetid og mye vold og stygg ordbruk, selv om sønnen likte å se på denne kanalen.
Hus-7	Sri Lanka		G(11), G(6): Barna er ikke så opptatt av barne-tv (norsk?) men ser en del på Cartoon og Fox. De ser heller ikke mye tv på lørdager da det er tamilsk skole, mens søndagene i større grad går med til tegnefilmer.
Hus-8	Iran	P	2 voksne barn: Barna har flyttet ut, derfor ikke relevant
Hus-9	India		G(?), G(?), G(?): De yngste barna ser barne-tv, i tillegg kjøper den eldste en del filmer på cdon.com og hans interesse for mytologi påvirker kanalvalgene på tv.
Hus-10	Gambia	P	J(19): Datteren, som snart er ferdig med videregående, ser mye tv på eget rom, men mest på Tv3 og Tv-Norge, samt tv-serier på nettet.
Hus-11	Tyrkia		G(4): Sønnen ser mest på Cartoon, men også barne-tv på Nrk Super, og Disney (mens Jetix går i bakgrunnen under intervjuet) og i mindre på tyrkiske kanaler. Sønnen har også tv på rommet der han ser på dvd-er med tyrkiske tegneserier, gjerne før han legger seg.
Hus-12	India		G(10), G(5): Barna ser mest på Nrk super og Cartoon og Disney. Moren hevder eldstesønnen ikke liker så mye Cartoon, men ser mest fotballkamper, og da henger yngstemann seg på.
Hus-13	Tyrkia/ SØA		Ingen barn, derfor ikke relevant
Hus-14	Zambia/ Norge		J (3), J (1): Ser barne-tv [lite konkret informasjon]
Hus-15	Marokko	P	J(20), J(18), J(12): Eldste datter er ikke så nøye på hva hun får med seg: "samme for meg" og "bare ser liksom". Hun er heller ikke så opptatt av tv men det hender hun ser filmer på nettet. Den yngste datteren ser norsk barne-tv og Disney Channel "for hun kan ikke arabisk", som eldste datteren sier.
Hus-16	Pakistan		J(?), J (?), J (1) Barna er opptatt av de kanalene som viser tegnefilmer, spesielt Disney Playhouse, som moren også finner oppbyggende og fornuftig, samt Cartoon Network. De ser lite på norsk barne-tv, men Disney sender på norsk. Hun ønsker å strekke kabel inn til barnas rom slik at de kan se tegnefilmer på rommet sitt. Nå ser de kun dvd-filmer på rommet. Moren vet ikke om det finnes tilgjengelige pakistanske barne-tv program på den kanalen de abonnerer på.
Hus-17	Tunisia	P	G(12), G(9), J(9), G(2): I følge faren ser barna nesten bare på Disney Channel hele tiden. De ser mest i helgene. Likevel er det lite på lørdager på grunn av skole og senere lek.
Hus-18	Somalia		J(9), H(6), J(3), G(2) Barna ser noe på Disney Channel og Nrk super, men bruker mer tid på å leke enn å se på barne-tv i følge eldste datter. Ser ikke på tv før kl. 13 i helgene pga moske først.
Hus-19	Pakistan	P	J(17), J(14), G(13), G(?): Minste bror ser mye på barne-tv. Når han skal se får ingen andre se. Da sitter han med fjernkontrollen i hånda og ser Disney Channel, spesielt Tom og Jerry.
Hus-20	Pakistan	P	J(4), J(2), G?(1): barna ser stort sett på Disney Channel (Disney Playhouse), som er "dubba til norsk". Barna står gjerne opp og ser på tv på lørdager.

En første betraktning fra tabellen er at barneprogrammer eller annet programinnhold fra etniske/diasporiske kanaler ikke er særlig fremtredende, med unntak av Hus-3. Som oversikten viser var det altså de globale amerikanske barnekanalene som Cartoon Network og Disney Channel som dominerte (med innslag av Fox Kids og Jetix). Disney har både en ordinær kanal (Disney Channel) og en som er mer pedagogisk rettet mot mindre barn (Disney Playhouse). Mange av foreldrene snakket varmt om denne siste kanalen, og det at barna lærte mye av den, både innholdsmessig og språkmessig. Foreldrene som nevnte språk kommenterte at de benyttet en norsk språkinnstilling. Norsk barne-tv ble også fulgt av barna, men så ut til å ha en sekundær posisjon i forhold til de dominerende amerikanske kanalene. Og som nevnt var de etniske/diasporiske kanalene nesten fraværende når det gjaldt barne-tv. De aller fleste barna hadde dessuten fastlagte aktiviteter i helgene som ikke inkluderte tv-titting. De gikk på tamilsk eller muslimsk skole på lørdager, hadde faste biblioteksdager sammen med familien eller gikk på idrettstreninger. For de fleste familiene var det å balansere tv-titting og annen type aktivitet viktig. Andre familieaktiviteter som også hadde et rutinepreg var tv-titting for barna i samvær med foreldrene som helge-/kveldskos. De fleste husholdene oppga at barn og voksne gjerne kunne se tv sammen på denne måte, og at dette var utpreget sosialt. Samtidig kunne det oppstå visse forhandlinger når familiemedlemmene hadde ulike kanalpreferanser. Dette tar vi opp i kapitlet nedenfor.

4.3.5. Sosialitet og forhandlinger knyttet til tv-rutinene

En pakistansk kjernefamilie (Hus-16) samlet hele familien nesten hver kveld for å se fjernsyn sammen i leiligheten. De fulgte med på pakistanske/indiske tv-serier, leide Hollywood-filmer, eller kjøpte Bollywood-filmer. Familien hadde et hjemmekinoanlegg og stor flatskjerm på veggen. Stua var møblert slik at flere sofagrupper pekte mot tv-apparatet, og sittemøblelementet var behagelig, mykt og robust. Den ene sofaen hadde en "fold out" i midten. Her kunne barna sitte og tegne eller gjøre lekser. Denne familien hadde ikke parabol til tross for at de bodde i et sameie hvor dette var lov og tilrettelagt for. De hadde kabelpakke og så på de fleste kanalene i pakken, spesielt de britiske og nyhetskanalene. Rutinemessig slo de på nyhetskanalen TV2 om morgenen, og mor kommenterte at "vi ser på norske nyheter, så BBC World News for å se på ting som skjer utenfor Norge". Noen timer på kvelden hver dag var storfamilien mest opptatt av pakistanske og indiske dramaserier. Til tross for at mor var hjemme med de minste barna på dagtid, så familien ikke tv midt på dagen, "bare av og til hvis noen bra amerikanske filmer". Barna i familien så helst på Disney Playhouse og Cartoon Network, og lite på norsk barne-TV.

I et indisk hushold (Hus-9) bestående av en nylig fraskilt far og hans barn ble det gitt inntrykk av at fjernsynet utgjorde et slags substitutt for nærhet og omsorg. Faren mente at de ikke hadde behov for mye tv da mor bodde sammen med dem, men at dette behovet hadde meldt seg da de ble alene. Far hadde derfor gått til innkjøp av en indisk kanaler som tillegg til borettslagets kanalpakke "for å få tiden til å gå". Denne familien så for det meste tv sammen etter skoletid. Barna i husholdet brukte også tv aktivt til kunnskapsinnhenting, og den eldste sønnen med spesialinteresse for mytologi og historie, fikk mye glede av History Channel og andre kunnskapskanaler.

I en annen pakistansk familie (Hus-19), midlertidig bestående av besteforeldregenerasjonen i tillegg til kjernefamilien, så de mange forskjellige programmer hver for seg, mens alle sammen så en fast indisk dramaserie på kveldtid. Noen ganger måtte det forhandles om hva som skulle ses, men bestefaren var nøye med å poengtere at han ikke blandet seg så mye, fordi han selv stort sett bare skulle se nyhetene. Hvis barna ville se noe samtidig som nyhetene tvang han dem ikke bort: "Da ser jeg bare nyhetene senere, jeg forstyrrer ikke barna", sa han. På en typisk kveld ville barnebarnet se på barne-tv: "Når han skal se får ingen andre lov til å se", uttalte de eldre søsknene. "Da sitter han med fjernkontrollen i handa og ser stort sett Disney Channel". Akkurat i hans tilfelle ble det uttrykt bekymring fra bestefarens side at det

kunne bli litt mye titting; ”kanskje syn blir dårlig”, uttalte han. Morley (1986) hevdet at far er den i familien som kontrollerer fjernkontrollen, og at dette synliggjør maktforholdene i husholdet. I en vestlig kontekst har dette bildet endret seg en del over tid, og tv-en har spredt seg til mange rom. Likevel kan man kanskje forvente at i mer ”tradisjonelle” kulturer, som den pakistanske, så ville Morley’s perspektiv fremdeles være gjeldende. I vårt utvalg så det likevel ikke ut til at far eller farfar hadde en overordnet rolle når det gjaldt å ha kontroll og førsteprioritet på fjernsyn og programmer. I flere hushold kom det fram at far vel så ofte så tv på barnerommet, eget soverom eller et annet sted i huset, dersom mor, døtre eller sønner så film eller serier i hovedstuen, eller at barna hadde befestet rett til ”sin tid” eller ”sine programmer” tidlig på kvelden. Mange familier vektla likevel at husholdsmedlemmene i hovedsak så på tv sammen som en familie.

I en tyrkisk familie var mor midlertidig sykemeldt (Hus-11), og så i denne perioden *God morgen Norge* på TV2 hver morgen, mens sønnen hadde som rutine å se på tegnefilm før han ble levert i barnehagen. Dette ordnet de på en pragmatisk måte (selvsagt gitt den teknologiske forutsetningen for å kunne gjøre dette). Mor og sønn delte skjermen i to, noe den nye digitale dekoderen tillot, og de så dermed ulike programmer på samme tv-skjerm. Sønnen på fire år så også en liten kort snutt fra en tyrkisk dvd sammen med foreldrene på sin egen tv på barnerommet før han la seg om kvelden. Dette fungerte som en slags kort godnatthistorie.

4.4. Moral og regulering av barnas tv-bruk – og hva med nytte?

I gjennomgangen av domestiseringsteorien (Silverstone & Hirsch 1992, Silverstone 1994, Lie & Sørensen 1996) i kapittel 2.1. ble forestillingen om at husholdets moralske økonomi og den private sfære i større grad utfordres trukket frem. Bakteppet for dette er det økende inntoget av *det offentlige* og *det fremmede*, det vil si av elementer som medieres gjennom tv-skjermen og som kan komme i konflikt med familiens forsøk på å overholde et konsistent normsystem. Med denne teoretiske retningen postuleres det dermed at hjemmet må beskyttes og forsvares mot mediens grensekryssing, slik at familiens trygghet og livsprosjekt kan opprettholdes – det private og trygge må holdes atskilt fra det offentlige og fremmede.

I kapittel 2.2 ble dette perspektivet moderert ved å stille spørsmål ved teoriens forutinntatthet når empirien beveger seg vekk fra en vestlig (stereotyp) oppfatning av medietilegnelsen i moderne familier. Migrasjon og transnasjonalisme rokker ved oppfatningen. Dersom ikke-vestlige familier, med en helt annen bakgrunn enn den majoritetsbefolkningen er oppdratt i, skaper sine hjem i en vestlig kontekst – vil da dette perspektivet på beskyttelse av familieprosjektet, og behovet for ”temming” av teknologien – ha samme relevans og gyldighet? Det var her vi introduserte ideen om at for innvandrere så kan fjernsynsmediet ha en motsatt funksjon; det kan være en kilde til å ”reise hjem” til egne kulturelle røtter – og dermed bidra til fremme det hjemlige og trygge; med andre ord kan vi redefinere domestiseringsperspektivet til å inkludere den transnasjonale forståelsen av familiens behov for å skape ”hjem” i en ny kulturell setting. Vi kan forstå dette som å *domestisere hjemmet*, ved å ”temme” lokalmiljøet i stedet for teknologien (jf. Slettebø 2006). Slik sett kan teknologien og mediene være instrumentelle og nyttige i et slikt husholdsprosjekt, heller enn å fremstå som truende.

Spørsmålet var hvordan denne vridningen ville samsvare med empirien vår. I grove trekk kan vi se i dette kapitlet, som tar opp regulering av tv-bruken, at de opprinnelige forutsetningene i domestiseringsteorien ser ut til å holde. Fokuset ligger på det rutinemessige og det praktiske, og det er et visst behov for å ”temme teknologien” – på flere måter. Når det gjelder regulering var det få familier som hadde veldig høy grad av autoritativ regulering av barnas tv-bruk. De fleste la vekt på – på ulike vis – at barna i høy grad selv skulle få styre sine tv-vaner, men det kom også klart fram at hovedvekten av foreldrene likevel hadde et reflektert forhold til hvor-

dan deres barn brukte tv-mediet, og at de fulgte med på barnas bruk til daglig. Flere påpekte dessuten at de så på foreldrenes eksempler på oppførsel og tv-vaner som den viktigste formen for regulering. Hvordan barna brukte fjernsynet ble med andre ord betraktet som en form for innsosialisering og opplæring i seg selv. Barna ble i liten grad instruert til å se kanaler fra hjemlandet, men foreldrene oppga å være glade for at barna selv av og til ønsket å se på programmer fra hjemlandet. Dette siste aspektet vil vi diskutere nærmere i kapittel 4.6.

4.4.1. Sterk regulering

Det var syv av de tjue husholdene (Hus-1, -6, -12, -16, -17, -18 og -19) som praktiserte regulering i den forstand at de til en viss grad grep inn i barnas muligheter til å velge fritt hva de ville se på. Noen familier praktiserte kontroll og fysisk regulering av kanalmulighetene til visse tider på døgnet. I Hus-1 hadde far blant annet full kontroll med hvilke kanaler som kunne sees på barnerommene. Han sa at han hadde ”sperra på den måten at jeg slår av mottakeren her, og så må de gjøre lekser først”. Han la til at barna vanligvis styrte dette selv på en uproblematisk måte. Datteren i huset mente at ”vi må sette våre egne grenser sjøl. Jeg pleier å gjøre det. Først gjør jeg lekser, så tv hvis det blir tid til overs”. I denne familien var det også slik at de eldre barna hadde ansvar for at de yngre barna ikke så programmer som ikke var alderstilpasset eller på andre måter var upassende. De eldste barna ble opplært, gjennom foreldrenes eksempel, til å svitsje kanal dersom upassende innhold skulle komme, og til å ta ansvar for de yngre. Dette var ikke noe barna ble eksplisitt fortalt av foreldrene, men ”det speiler vår kultur”, mente mor, som var opptatt av læring gjennom handling.

Noen familier hadde koblet ut enkeltkanaler som de mente var upassende fra kanalpakken. Den iranske familien i Hus-6 hadde for eksempel fjernet barnekanalen Cartoon Network med begrunnelsen at det var for mye vold og dårlig språk i programmene som ble sendt der, og at de ble sendt døgnet rundt. Sønnen ønsket gjerne å beholde denne kanalen, men her var det foreldrene som bestemte. Foreldrene var svært opptatt av at sønnen ikke skulle se for mye på tv, men heller være ute å leke, gå på biblioteket eller drive med aktiviteter som svømming.

I det tunisiske husholdet (Hus-17) hadde familien mange kanaler fra parabolen, men faren fjernet de ”ubehagelige kanalene og alt det”. Han var opptatt av at ”dem kan ikke se alt forskjellig”. Her hadde familien en liste med kanaler der far strøk det han ikke ville ha. I motsetning til den iranske familien, hadde far i dette husholdet beholdt alle barnekanalene, hovedsakelig begrunnet med ønsket om varierte språkmuligheter for barna og at barna kunne lære mye; ”ja alt barn, jeg må ha alt av barnekanaler”. Her kunne barna se barne-TV etter skolen før de gjorde leksene. Senere i intervjuet kom det frem at han selv ikke var så streng når det gjaldt barnas tv-bruk, men at moren deres var det, spesielt med tanke på lekselesing:

Int1: ”Men de ser littegrann når de kommer hjem fra skole, men så må de gjøre lekser, og sånn etterpå...?”

Far: ”Ja for meg dem kan se, men moren vil ikke (ler).”

Int2: ”Ok, så hun er strengere?”

Far: ”Akkurat, mor er streng, dem vil ikke...men for meg dem kan se, dem kan leke litt...”

Andre familier var strenge med barnas tidsbruk foran skjerm, fordi barna gjerne så både tv og pc, og disse mediene ble sett i sammenheng. Reglene gikk da stort sett ut på at barna kunne se på tv én time i hverdagen og opp til to timer i helgene. Var det fotballkamper eller familiekos med film, ble disse reglene gjerne sett bort i fra.

4.4.2. Delvis eller liten regulering

Det var fem av i alt tjue hushold som praktiserte en viss grad av regulering (Hus -3, -7, -10, -11 og -15). Her var det gjennomgående at foreldrene ikke var spesielt opptatt av å definere bestemte restriksjoner på barnas tv-bruk. Barna så stort sett på tv ca ½ til 1 time per dag, men ofte på stua, og ofte med en underforstått regel om at leksene måtte være unnagjort først. I et pakistansk utvidet hushold (Hus-19) hadde de for eksempel regler på hverdager om at barna skulle være ferdige med lekser og i seng til klokken ni. Ettersom barna var nylig ankomne i landet gikk de i moskeen mandag til torsdag for å få hjelp med lekser. Utover dette hadde de få restriksjoner, og bestefaren som førte ordet understreket viktigheten av å stole på barna og at de selv kunne regulere tiden sin fornuftig uten voksen innblanding.

I fire av husholdene (Hus-2, -4, -5 og -9) var foreldrene svært lite opptatt av å regulere barnas tv-bruk. I Hus-2 var det for eksempel lite regulering på tv-bruk, men større fokus på regulering av pc-bruk. I den pakistanske familien (Hus-4) praktiserte de også lite tv-relatert regulering og de lot barna se hva de ville så lenge det var på barnekanaler: ”Jeg regner med at det er for barn”, mente far. Han la til at foreldrene stort sett var tilstede og passet på hva barna så, men at det ikke hadde vært noe problem så lenge det var programmer på dagtid, og at han derfor ikke så noe behov for regulering. I helgene, hvis barna fikk være litt lengre oppe, ble det av og til aktuelt med en viss grad av kontroll.

4.4.3. Moralske vurderinger av tv-bruken

Som vi tidligere har vært inne på i rapportens teoridel, har en vestlig stereotyp oppfatning om fjernsynsmediets viktighet for *oppbygningen av en felles nasjonal og kulturell identitet* vært dominerende. Fra etterkrigstiden og fram til i dag har den nasjonale kringkastingen hatt som ambisjon å være (jf. St.meld.nr. 30, 2006-2007 *Kringkasting i en digital fremtid*) – en utdannende og moralsk tilrettelegger for befolkningen. Til tross for at dette idealet om en nasjonal, samlende og dannende opplæringskanal har vært viktig i Norge, fremstår fjernsynsapparatet ofte i dagens diskurs som et symbol på ”fordumming” gjennom argumenter som at det ikke bidrar med læring (bortsett fra nyheter og enkelte dokumentarer), at det er passiviserende og at det verken utfordrer voksne eller barn rent kognitivt, og det stjeler tid fra alternative aktiviteter som gagnar fysikken, psyken og det sosiale liv – det stjeler med andre ord tid fra det som oppfattes verdifullt og fornuftig tidsbruk i en moderne vestlig forstand. I dette perspektivet fremstår fjernsynets *dobbelte artikulering* (Silverstone 1994, Hartmann 2006) ikke bare å ha en utfordrende, men en direkte negativ og dystopisk påvirkning på husholdet. Både fjernsynet i seg selv, og det som medieres, visker ikke bare ut grensene mellom den offentlige og den private sfære, men fremsettes som delvis ødeleggende.

En så negativ fremstilling så ikke ut til å være fremtredende i vårt materiale selv om flere foreldre var engstelige for ”avhengighet” til mediet, at barna skulle bli passive, at tv-tittingen skulle gå på bekostning av fysisk aktivitet og lekselesing, at synet deres skulle svekkes, eller de var bekymret for at barna skulle se filmer med feil aldersgrense. Noen få familier oppga i tillegg at de hadde begrenset tilgangen til ulike programmer og kanaler fordi de kunne merke at barna ”ble aggressive” av å se vold og høre ”stygge ord”. Her skiller ikke intervjufamiliene seg nevneverdig fra den dominerende norske diskursen. Noen hushold var også opptatte av og redde for at deres fødeland og region skulle bli feilrepresentert i media. Disse husholdene la vekt på at denne bekymringen skyldtes at de ikke ville at barna skulle få ”et vrengebilde av hvordan det egentlig var i Pakistan”, og at mangfoldet i landene ikke kom tydelig nok frem.

4.4.4. Nytteperspektiv på tv-bruken

I mange tilfeller var foreldrene opptatt av nytten ved fjernsynsmediet, både den rutinerende og tidsmessige ”ryddende” faktoren, som ble diskutert i kapittel 4.3, men også den mer instrumentelle ideen vi skisserte over – der fjernsynsmediet bidrar til konkret ”utvikling” og nytte for både barna og foreldrene selv. Dette er også mer i tråd med den dreiningen i domestiseringsperspektivet som fremhever hensynet til transnasjonale trekk og innvandreres behov for alle former for ”kompetanse” knyttet til det å leve i et nytt land, i en ny kultur. Tv-mediet fremstår dermed som kompetansearenaen *par exemple* ettersom man kan tilegne seg nyheter om landet, lære kulturelle koder gjennom serier og situasjonskomedier, og tilegne seg språkkompetanse både ved å høre og lese tekst på skjermen.

I åtte av tjue husstandene ble lagt mest vekt på at tv skulle være nyttig, at man skulle ”lære noe” eller bli informert ved å se på tv-programmer. De fleste mente likevel at de brukte tv til både avslapping og underholdning – og til læring. Som vi har vært inne på under diskusjonen om rutiner, var det klare kjønnsforskjeller i selvpresentasjonen av tv-bruk blant foreldrene. Mens flest menn oppga å bruke tv hovedsakelig for å få med seg nyheter, og gjerne oppga rene nyhetskanaler som BBC, CNN og Al Jazeera som hovedinteresse, var det altså flere kvinner som sa de helst brukte fjernsynet til underholdning og til å høre på musikk (dette ble også tillagt kvinnene i de tilfellene hvor menn forklarte om sine koners mediebruk). Blant barna var det blandet, ettersom de fleste så barne-tv som underholdning, men mange barn så også på kanaler som Animal Planet og Discovery fordi de ønsket å lære mer, og enkelte var for eksempel spesielt opptatt av historie eller dyr.

I et pakistansk hushold (Hus-1) var foreldrene svært opptatt av at tv skulle først og fremst brukes til kunnskapsformidling. De var samtidig opptatt av at barna skulle se så lite som mulig på fjernsynet, men at det var ok å se på noen kanaler. Selv så både mor på far stort sett på kunnskapskanaler, og ønsket det samme for sine barn:

Mor: ”Nei, kanskje det er for at jeg må ha kunnskaper, jeg må få vite hva som skjer – kanskje det er blitt en del av meg ikke sant. Det er viktig for meg å vite, men jeg har ikke tid til å sitte og lese aviser, mange sider aviser, det er også årsaken, men jeg synes også det er morsomt å vite (...) å sitte og lese mange sider i avisen har jeg ikke tid til, selv om jeg kunne ønske det, og prøver å gjøre det av og til, men jeg rekker ikke så mye. Tiden er...altså kveldene er jo korte for så vidt, når man er i fulltids arbeid og sånn, så har jeg mange bøker å rette og litt sånn forskjellig, rapporter og skriver og litt sånn forskjellig, så man blir sliten også. Men jeg klarer ikke sånne Cæsar...hva er det for noe...Hotell Cæsar og sånn slags. Det klarer jeg ikke.

Int: ”Så det er ikke sånn at når du blir sliten at du liksom – deilig å sette seg ned å se på tv altså?”

Mor: ”Jo da, det gjør jeg, men da ser jeg gjerne på Discovery for eksempel – den elsker jeg!”

Int: ”Det er også litt sånn kunnskaps...så kunnskap og informasjon blir underholdning?”

Mor: ”På en måte – jeg synes det, for meg er det det... Jeg liker...jeg har begynt å se på Animal Planet som jeg hadde aldri opplevd før, men det var interessant å se når jeg kom hit, og det er kjempebra for barna, ellers så var det bare tegnefilm hele tiden, men nå har de begynt å se på Animal Planet de to her og, ser på ting som er kunnskaper og. Og Discovery som er på lørdag tror jeg, det er sånn barne-Discovery – jeg kunne ønske at det foregikk på ettermiddag også littegrann. Så den er, den er ok.”

Denne familien, spesielt moren, hadde et eksplisitt fokus på at enkelte aspekt ved fjernsynet var skadelig, men dersom man brukte det på rette måten så kunne fjernsynets egenskaper ut-

nyttes til fulle. I dette tilfellet fremstår evnen til slik utnyttelse som en kompetanse i seg selv – det å ”mestre” fjernsynet, som lett skaper avhengighet, og ”temme” dets innhold slik at det kan utnyttes på best mulig måte – ser ut til å være viktig og fremtredende i morens fremstilling av egen ”tv-kompetanse”. Hun nevner alle de ”riktige” kanalene og at hun gjerne skulle hatt mer tid til disse, og at barna også skulle fått tid til f.eks barne-Discovery. Degraderingen av hverdagsserier som Hotell Cæsar befester denne fremstillingen av henne selv som kompetent på feltet.

Den tyrkiske familien i Hus-3 utmerket seg med en aktiv regulering av tv-bruk for konkret og positiv måloppnåelse. Denne familien hadde gått til anskaffelse av tyrkiske tv-kanaler (og tyrkiske filmer) som et tiltak for å øke *både* den tyrkiske og den norske språkkompetansen til sine barn. Eldstebarnet i familien hadde slitt med å få grep om det norske språket, fordi hun ble født prematurt, og for å bedre språkkunnskapene hadde familien fått hjelp av den lokale helsestasjonen. I et sitat fremkommer tydelig *nytteperspektivet* ved tv-bruken.

Far: ”For eksempel har hun [eldste datteren] vært og fått pedagogisk hjelp, og dem sier at vi har gjort en feil der [med språket]. Vi lærte ikke henne ordentlig hennes morsmål. Hvis hun ikke klarer å si sitt eget morsmål, da klarer ikke hun å lære seg på norsk. Hun [den yngste datteren] lærer seg jo mye fortere enn henne ting, for eksempel hun er veldig flink i morsmålet sitt. Og når hun [eldste datter] gikk på barnehagen så var hun 2 ½ år og hun var ikke flink i morsmål pluss hun var født prematur og det gikk veldig seint med henne med alt. Så vi har hatt en del problemer med henne, fortsatt har vi problemer med henne. Og for at et barn skal være flink må det kunne sitt eget morsmål, om det er norsk, om det er tyrkisk, hva slags språk det er, da lærer hun seg mer. For eksempel når hun sier et glass og hun sier... hun finner det ikke på tyrkisk. Hvis hun ikke finner det på tyrkisk, sitt eget morsmål, så vet ikke hun hva et glass er, hva et glass betyr. Så derfor vil vi... jeg kjøpte mest bøkene for at hun skulle lære enda mer, de [helsestasjonen] vil at hun skal se på tyrkisk barne-tv på grunn at hun skal lære seg enda mer og det har hjulpet veldig mye altså.”

I dette husholdet fremsto tv som en viktig formidlingskanal for *språklig kompetanseheving* og i så måte hadde den en direkte påvirkning på barnets oppvekst og fremtidige forutsetninger. Her har representanter for det offentlige gått inn med konkrete tiltak for språkopplæring gjennom fjernsyn og ved å fokusere på viktigheten av å kunne eget morsmål som pedagogisk redskap for å deretter tilegne seg norsk. Det var flere familier som fremhevet fjernsynets foretreffelighet når det gjelder språklæring både for barna og de voksne, selv om barna i større grad har forutsetninger for å lære dette utenom tv-arenaen; for eksempel i barnehagen og på skolen. I det gambiske husholdet (Hus-10) var moren nettopp opptatt av muligheten for å lære norsk, samtidig som hun i motsetning til moren i Hus-1 var mer positiv til hverdagsserier:

Mor: ”Jeg, hvis jeg skal si ærlig, jeg ser på Dagsrevyen, nyhetene og sånn, også komedier på norske....kanskje, hva heter det, Carl og co og sånt (Ier), eller Boligbygge-laget [Borettslaget] og sånn. (...) Det er veldig interessant og morsomt.”

I en av de pakistanske familiene (Hus-16) fremsto tv-tittingen som en blanding av opplæring og underholding. Denne familien mente at noen tv-kanaler kunne være svært lærerike for deres små barn, både språkmessig og i forhold til å skape forståelse for alfabetet, former, telling etc. De hadde abonnert på Disney Playhouse-kanalen i flere år fordi de oppfattet at den ga barna ”gode forberedelser til skolen, hvis man ser det daglig så lærer man mye”. Mor oppfattet at denne kanalen var ”bedre enn Cartoon, som bare har tegnefilmer”. I denne familien var det samtidig ”veldig sjeldent at de [barna] ser på norsk barne-tv, mer sånn Playhouse og Cartoon, men vi tar på norsk tale da”. Familien brukte aktivt muligheten til å velge språk på programmene, og vektla det å tilegne seg ulike språk som viktig kunnskap for sine barn. Mor bestemte ”om man skal ha norsk, dansk, svensk eller engelsk”:

Mor: ”Så hun eldste jenta mi hun kan jo mer norsk, så hvis hun vil hun kan slå på engelsk sånn at hun lærer litt engelsk og sånn, ellers så har vi bare på norsk hele tida, sånn at barna kan lære...å skjønne det på norsk”.

I denne familien hadde tv-en en sentral plass i stuen. Det var flere sofaer vendt mot den store flatskjerm tv-en. Mor deltok aktivt i barnas tv-hverdag og i opplæringen av sine små. Hun var opptatt av å velge ut kanaler hun mente kunne gi barna både et språklig mangfold – utover norsk og urdu – samtidig som barna kunne lære ”former og telle og [de] lærer abc og alt sammen der. Forskjellige tegnspråk og”. Når det kom til å lære urdu var ikke fjernsynet så aktuelt som medium for læring: ”Nei det trengs ikke. Det lærer de nok hjemme (ler)”, svarte den unge moren.

Behovet for å balansere nytteperspektivet, økt kunnskap og kompetanseheving med det eventuelt passiviserende, skadelige og fremmede ble tydelig debattert i de fleste husholdene, med ulike løsninger som resultat. Bruken av tv-mediet fremstår dermed som svært mangfoldig.

4.5. Bruk av hjemlands- og ”diasporakanaler”

Vi har så langt sett på den generelle og hverdagslige bruken av tv-mediet, og vi beskrev innledningsvis i analysekapitlet de praktiske og tekniske forutsetningene rundt innvandrerfamilienes tilgang (eller manglende tilgang) til parabolantener og satellittbaserte kanaler. Vi beveger oss nå mer spesifikt mot *bruken* av disse parabolene, før vi i kapittel 4.6 avrunder med det *innholdsmessige* parabolene medierer. På denne måten forsøker vi å få et innblikk i, og formidle videre, hva familiene ser på, og hvilken betydning innholdet – spesielt det etnisk baserte – har for familiemedlemmene og deres hverdag og livssituasjon.

Det var, naturlig nok, familiene med parabolantenne som hadde tilgang til det bredeste ”diasporiske” medietilbudet formidlet gjennom fjernsynet. Med ”diasporiske” mener vi her kanaler som enten stammer fra opprinnelseslandet, fra land med samme språk- eller etniske tilhørighet, eller som sendes fra diasporiske tv-stasjoner basert i europeiske land. Fellesnevneren for disse er at de medierer et kulturelt tilbud de vestlig-baserte kanalene ikke kan tilby eller mangler tilgang til. Med andre ord, vi antar at de medierer en form for ”etnisk eller diasporisk” tilhørighet, og gir innsikter som norsk eller mer vestlig orienterte medier utelater.

Hvorvidt en slik ”mediert tilhørighet” tas inn av innvandrerfamiliene, som et ledd i domestiseringen av hjemmet (jf. Slettemeås 2006) – og *faktisk* bidrar til skape en følelse av tilhørighet hos innvandrerfamiliene – er likevel et empirisk spørsmål som vi her skal ta for oss. Vi fremholder i denne gjennomgangen et skille, slik det ble gjort i kapittel 4.2 om parabolierskap og tekniske forhold, mellom de som *har* og de som *ikke har* parabol for å lette gjennomgangen og synliggjøre eventuelle forskjeller mellom disse husstandene.

4.5.1. Parolfamiliene

Den første familien vi intervjuet på Sted-1, av pakistansk opprinnelse og boende i enebolig (Hus-1), hevdet å ha en rekke kanaler på parabolen, men det var kun rundt 20 av disse som var forståelige for familien, det vil si der programspråket var urdu eller engelsk. De hadde tilgang til vel så mange arabiske kanaler, men bortsett fra det Abu Dhabi-baserte Al Jazeera ble ikke disse brukt på grunn av språkbarrieren. Faren i husstanden la stor vekt på hvor viktige de ”østlige” kanalene var for ham, som et korrektiv til spesielt CNN og andre vestlig mediekilder. Han fortalte at når det oppstod ”internasjonale situasjoner”, så hørte han både på vestlige og østlige fremstillinger ”så jeg ser på ett bilde fra begge sider”. Dette gjaldt spesielt kri-

gen i Irak der han først skaffet informasjon fra vestlige tv-stasjoner, for så å kontrollsjekke med den østlige fasiten: ”Med en gang det skjer noe på CNN så svitsjer jeg over til Al Jazeera for å få det bekreftet”. Selv om Al Jazeera er arabisk i presentasjonsformen, mens faren primært snakket urdu, så ga bildene i seg selv en innsikt faren verdsatte. Utover nyheter benket ofte hele familien seg foran fjernsynet fredags kveld, ikke for å få med seg gullrekka, men for å få med seg urdualende pakistanske eller indiske filmer fra satellittkanalen B4U¹¹.

Den tyrkiske familien (Hus-3) på Sted-2 hadde en stor parabolantenne på balkongen, men faren hevdet at ”den parabolen her er kun for mine foreldre”. Foreldrene hans så mest på tyrkiske kanaler med nasjonal og lokal dekning, fordi tyrkisk var det eneste språket de mestret, og moren hans var i tillegg analfabet. Selv fortsatte han: ”Jeg har ikke behov for det, jeg kan klare meg med norske kanaler, men dem kan ikke det”. Derfor, for å ta hensyn til hele storfamiliens behov, fremstod det som påtvingende å ha tilgang til satellittmedierte kanaler. Hvorvidt kjernefamilien også benyttet slike satellittkanaler fikk vi ikke god nok innsikt i. Det ble konkret nevnt at tyrkisk barne-tv ble benyttet i språklæringen til den seksårige datteren som var født prematurt, men disse programmene ble antakeligvis vist av den tyrkiske statskanalen som sendes på kabel-tv. Det virket også som om kjernefamilien primært benyttet seg av nettopp kabel-tv ved behov for tyrkiske kanaler – og ikke parabolmedierte kanaler.

Familien i Hus-10 hadde en liten parabolantenne på kjøkkenet, men fikk ikke inn gambisk fjernsyn fordi dette ikke kan tas inn i Norge. De kunne likevel ta inn språkbeslektede kanaler fra Senegal og håpet at et gambisk tilbud snart ville dukke opp. Innretningen på kjøkkenet gjorde at man ikke kunne zappe over til de senegalesiske kanalene spontant dersom man først benyttet kabel-tv, ettersom det tok noe tid å gjøre klar kanalene til visning (tilkopling til dekode og flytting av parabolen fra kjøkkenet til utsiden av vinduet). Det var primært foreldrene som benyttet seg av de senegalesiske sendingene, som også tok for seg forhold i nabolandet Gambia selv om dette var sekundært. Datteren i huset så svært sjeldent slike programmer sammen med sine foreldre. Parabolkanalene var tilgjengelige i stua der dekodeeren var plassert og kablene strukket. Datteren på sin side satt for det meste og så tv-sendinger på eget rom, enten på kanaler som TV3 og TV Norge, eller serier som ble lastet ned/*streamet* fra internett. I sistnevnte tilfelle *chattet* hun ofte med venner på internett om seriene mens de pågikk. I følge moren så familien også mye på norske kanaler og på globale/vestlige kanaler som BBC og CNN, i tillegg til senegalesiske. Men hun hevdet at dette ikke var for å balansere eller kompensere for manglende dekning fra norsk side, men fremhevet at ”det er greit å se hva som skjer utenfor også”.

Den marokkanske familien (Hus-15) fra Sted-4 hadde i følge datteren i huset i hovedsak arabiske kanaler samt to marokkanske kanaler tilgjengelige over parabol. Familien benyttet seg både av de arabiske og de marokkanske kanalene. De forstod arabisk som i hovedsak var det språket kanalene benyttet i sin formidling. Primærspråket til familien var berbisk, men dette var det ingen av kanalene som tilbød. Spesielt moren, som var hjemmeværende og dårlig i norsk, så på marokkanske serier i syvtiden på kvelden. Dette var avsluttende serier som gikk intensivt en måneds tid og som i følge datteren var noe moren bare ”måtte” se på. På spørsmål om moren så tv på dagtid svarte datteren: ”Nei, bare på kvelden, for på dagen er hun opptatt på kjøkkenet og i telefonen og såne ting”.

I den tunisiske familien (Hus-17) fra Sted-4, der familiefaren spissformulerte at han ikke kunne leve uten parabol og mediene, var det han selv som var mest opptatt av de ”utenlandske” kanalene som ble tilbudt over satellitt. Ettersom han var spesielt engasjert i Midtøstenproblematikk preget dette også kanalvalgene, slik at Al Jazeera fikk en sentral plass, spesielt fordi det ble formidlet på ”mitt språk” (arabisk) som han selv uttrykte det. Han så ikke mye på CNN, men dette var ikke ideologisk forankret. Det var primært på grunn av språkproblemer ettersom han snakket svært dårlig engelsk etter eget utsagn. Dermed så han kun på CNN

¹¹ B4U er akronymet til kanalen ”Bollywood for you” <http://www.b4utv.com/>

dersom noe hadde skjedd raskt – og han kikket da primært på tv-bildene. Utover nyheter så han mest sport på parabolkanalene (tunisiske og andre) mens kona så på serier på ”tyrkiske kanaler” eller ”noen Midtøsten tv-kanaler” som han sa det. Hun så verken serier på norske eller tunisiske kanaler og delte heller ikke mannens fotballinteresse. Foreldrene var dermed ganske splittet i den ”diasporiske” tv-tittingen og hadde lite felles tid for denne type mediert innhold.

I den pakistanske familien (Hus-19) fra Sted-4, kjennetegnet av en midlertidig utvidet husholdsammensetning, så bestefaren (som førte ordet og fremstod som ”patriarken” i husholdet) stort sett på pakistanske nyhetskanaler på parabol, spesielt i perioden rundt intervjudtidspunktet som var preget av ustabile politiske forhold i hjemlandet Pakistan. Dette er i tråd med det de fleste mennene vi intervjuet formidlet – en stor appetitt og interesse for nyheter fra hjemland/hjemregion. Medieinnholdet de yngre barna i husholdet fikk meg seg var stort sett indiske filmer men disse så de primært på i helgene. Slike filmer har ofte lang varighet (rundt tre timer) og var dermed ikke godt tilpasset hverdagstitting, spesielt ikke for barna.

I den andre yngre pakistanske familien (Hus-20) stod derimot ikke nyheter fra hjemlandet så sentralt, og denne familien fremstod som mer ”norskorienterte” (også i mediekonsumet), ettersom faren var ung og oppvokst i Norge. Han så selv på en pakistansk nyhetskanal av og til ”bare for å være oppdatert”. Moren virket likevel å være mer orientert mot sin egen etniske kultur når det gjaldt medieinnhold. Hun var da heller ikke født og oppvokst i Norge, men var inngift de senere år og hadde dermed langt kortere botid i Norge. Hun så, i følge sin mann, gjerne såpeoperaer på indiske kanaler som ZTV, enten alene eller sammen med sin egen mor når hun besøkte familien i Norge.

4.5.2. Ikke-parabolfamiliene

Flere av familiene som ikke hadde tilgang til parabol hjemme fikk likevel inn noen ”relevante” diasporiske kanaler, det vil si kanaler fra hjem- eller språkbeslektede land. I likhet med enkelte av parabolfamiliene benyttet familiene seg av kanaler der de ikke forstod språket så godt, men der de likevel fikk noe ut av de levende bildene, spesielt når det gjaldt nyhetssendinger eller sang og musikk (Hus-9).

Andre måter å tilegne seg diasporiske innhold var å kople til internett til tv-en. Dette åpnet for mange muligheter til å benytte fjernsynskanaler på andre måter enn over tradisjonell kabledistribusjon som kabel, satellitt og bakkenett. Spesielt i de siste datasettene fra 2009 (D3 og D4) så vi at familiemedlemmene i langt større grad benyttet seg av dette, gitt at de hadde bredbåndskapasitet hjemme. Blant annet hevdet den indiske familien (Hus-12) å ikke ha behov for ekstra kanaler fordi de lastet ned indisk film eller musikk fra internett til pc-en. Den Sørøstasiatiske kvinnen i Hus-13 hadde heller ikke kanaler fra sitt hjemland i kabelpakken men benyttet seg av web-tv kanaler. Hun var langtidssykemeldt på intervjudtidspunktet og hadde derfor stor glede av å se fjernsynsprogram fra sitt opprinnelige hjemland over internett. Hun så disse programmene på dagtid, og dette var praktisk for henne ettersom de (direkte-sendte programmene) ble sendt på et tidspunkt fra hjemlandet som ikke sammenfalt med ”kveldstitting” i Norge.

Selv om mange av innvandrerhusholdene ikke var tilknyttet privat parabol fikk enkelte likevel tilgang til enkeltkanaler fra hjemlandet, eller fra ”diasporiske” tv-stasjoner basert i Europa, gjennom kabelpakken. Disse ble enten hentet ned gratis, gjennom enkeltkjøp, eller ved at man kople seg av det digitale kabeltilbudet for å hente inn utenlandske kanaler fra det tidligere analoge tilbudet. Den analoge pakken var som oftest tilgjengelig selv om nettet hadde blitt digitalisert og beboerne hadde fått nye digitale dekodere. Ettersom flere av familiene var mer fornøyde med tidligere programpakker benyttet de fremdeles det analoge tilbudet ved å kople seg fra digitaldekoderen.

Den pakistanske familien i Hus-4 fikk inn to pakistanske tilleggskanaler, én som de abonnerte på fra sin kabel-tv leverandør og én som var gratis. Spesielt moren i familien benyttet disse kanalene hyppig, og ettersom hun var hjemmeværende fikk hun med seg pakistanske serier på dagtid. Familien i Hus-6 var ikke fra Tyrkia (Iran/TSR) men så likevel på en tyrkisk kanal fordi de forstod språket samtidig som kanalen formidlet sanger som familien interesserte seg for.

Den tamilske familien i Hus-7 hadde derimot ingen kanaler med tamilsk innhold, men de benyttet seg av til og med muligheten til å se slike kanaler hos andre familier. Den indiske familien i Hus-9 benyttet seg av én indisk tilleggskanal fra kabelpakken, som ble bestilt da mannen i huset ble separert fra kona. Han hadde kun kort erfaring med bruken av denne men uttalte et behov for en slik kanal fra hjemlandet, både fordi han nå var blitt alene og fordi han samtidig var blitt sykemeldt. Den tyrkiske familien i Hus-11 fikk inn 4-5 tyrkiske kanaler i sin standard kabel-tv pakke. Dette var kanaler som ikke ble sendt direkte fra Tyrkia, men fra stasjoner i Tyskland og Danmark. Programmene var myntet på diasporiske tyrkere i Europa, og mye av innholdet, som *talk-shows* og lignende, var tatt opp i de nevnte land og formidlet til diasporaen på tyrkisk. Dermed fikk denne diaspora-gruppen god dekning av lokale og regionale problemstillinger. I følge familien vi intervjuet var disse europeisk-orienterte kanalene ikke tilpasset deres behov her i Norge, men de benyttet dem i mangel av et annet tilbud. De ønsket seg likevel kanaler enten med mer tyrkisk fokus eller med mer norsk fokus. Med andre ord mente de at innholdet burde være mer rettet mot tyrkere i Norge og de problemstillinger disse til daglig er opptatt av. Men de innså samtidig at Norge er et lite land, og den tyrkiske diasporaen relativt liten i forhold til i mange andre europeiske land, som Tyskland.

Den tyrkiske mannen i den SØA/tyrkiske husstanden uten barn (Hus-13), ønsket seg parabol fordi dette ville gi flere ”interessante programmer”, spesielt fotballkamper fra den tyrkiske ligaen. Dette fikk mannen likevel tilgang til gjennom den lokale kafeen på Sted-4. De tyrkiske kanalene som ble formidlet i den analoge delen av kabelpakken (”tyrkisk pepper”-kanalene) var de samme ”europakanalene” som Hus-11 var innom. Dermed fikk han kun inn eksempelvis TRT International, men ikke statskanalen TRT som sendes fra Tyrkia og som kan tas ned med parabol. Det fantes et ytterligere betal-tv tilbud i kabelpakken, men dette ønsket han ikke å betale for fordi de totale utgiftene ble for store. Mannen og kvinnen i husstanden så gjerne på fjernsyn sammen, men når mannen kikket på tyrkiske kanaler over analog kabel på soverommet, så kvinnen på kanaler fra sitt hjemland over internett i stuen.

Den zambisk-norske familien (Hus-14) mente, i likhet med den gambisk-norske familien (Hus-2), at en standardpakke over kabelnettet var godt nok til deres daglige bruk. Foreldrene vurderte å få seg parabol dersom de flyttet til et hus, men det ville uansett være et magert tilbud av satellittmedierte kanaler fra Zambia. Dermed var de, av rent praktiske årsaker, mer orienterte mot globale og norske kanaler som ble formidlet i standardpakken. Familien hadde tilgang til et bredere utvalg ”etniske kanaler” før borettslaget skiftet leverandør og sendingene ble digitalisert. Familien benyttet ikke selv disse kanalene på dette tidspunktet, men mente å vite at andre beboere fra ”andre verdensdeler” var misfornøyde med leverandørbyttet. Men ”da må de bruke stemmeretten sin [i borettslaget] hvis de vil påvirke”, kommenterte den norsketniske kvinnen på besøk i Hus-14.

Den pakistanske familien i Hus-16 leide selv dekoder og abonnerte på en grunnpakke av kanaler over kabel-tv. Utover basispakken leide de en ekstra pakistansk kanal for å få med seg indiske og pakistanske dramaserier til felles underholdning på kveldene. Familien var godt rustet med flere sofaer i stuen og hadde besøk fra slekt og venner flere ganger i uken. Den somalisk-etioipiske familien [Hus-18] hadde derimot verken parabol eller tilgang til andre afrikanske kanaler over kabel-tv. Moren (som ofte lot datteren føre ordet) ytret at hun heller ikke ønsket kanaler fra Somalia og Etiopia, og heller ikke arabiske globale kanaler som Al Jazeera. Hun nevnte at liten tid i hverdagen var en faktor, men det kom frem i diskusjonene

om bruk av internett og nyhetsnettsteder generelt at hun også fant nyheter fra Somalia belastende: ”Jeg liker ikke så mye nyheter fra Somalia, fordi mye krig og...litt vanskelig også”. Ettersom mannen ikke var til stede fikk vi ikke innblikk i om paret hadde samme syn på dette. I et intervju med et middelaldrende somalisk ektepar i Oslo, fra Telenors feltarbeid¹², kom det frem at heller ikke disse så somalisk tv. De så ikke på somalisk innhold på nett-tv eller på Youtube.com, men kona lyttet til somalisk musikk fra en nettside og hørte på BBC London på somalisk. I følge denne familien var det vanlig blant somaliere i Norge å ha parabol, men dette stemmer ikke helt med funnene fra SSBs levekårsundersøkelse for innvandrere (Bom & Henriksen 2008). Her viser det seg at kun 24 prosent av somaliere i Norge har tilgang til privat parabolantenne, det samme som for befolkningen som helhet. For innvandrerbefolkningen ligger parabolbesittelsen som nevnt på 56 prosent i gjennomsnitt. Dermed er ikke disse to familiene utypiske for sin gruppe ved å ikke ha parabol i hjemmet.

4.6. Foreldres tilrettelegging for barns ”kulturelle tilhørighet”

Et viktig aspekt i dette prosjektet var å se på hvordan foreldrene vurderte tv-mediets rolle som en del av den kulturelle læringen om hjemlandet. Vi antok at foreldrene i større eller mindre grad ønsket å formidle til barna tradisjoner, språk, hendelser, og kunnskap om det kulturelle opphavet. Tv-mediet har en sterk formidlingskraft og kapasitet til å formidle levende bilde, lyd, tekst og stemninger direkte til barna på en måte andre medier ikke kan. Tv-mediet kan dermed fremstå som et supplement til foreldrenes fortellinger, tradisjonelle ritualer, kulturelle mønstringer i nærmiljøet, reiser til hjemlandet, og direkte telekommunikasjon med slekt og venner.

Vi ønsket å studere hvorvidt, og i så fall på hvilke måter, foreldrene oppfattet og snakket om slike muligheter i tv-mediet – gjennom parabolsendinger, kabel-tv, eller filmer på dvd og vhs – og om de benyttet dette på en bevisst og konsekvent måte. Flere av foreldrene ytret at de forsøkte å holde barna orientert om hjemlandet, slekt, språket og kulturen, men behovet og praksisene rundt dette var varierende. Enkelte benyttet ikke fjernsynet til dette formålet i det hele tatt, mens andre var bevisste på dette og tilrettela for at barna skulle se denne type innhold. I enkelte intervjuer ble ikke dette temaet adressert direkte i det hele tatt, spesielt der intervjuobjektene ikke hadde barn eller der barna var flyttet ut. Vi har derfor kun tatt for oss de husstander der dette temaet ble diskutert eksplisitt.

4.6.1. Fjernsynet som kulturformidler – en aktiv rolle

Den pakistanske familiefaren i eneboligen (Hus-1 med parabol) hadde et relativt pragmatisk forhold til den tv-medierte kulturelle læringen. Familien hadde lang botid i Norge, og faren hevdet selv at han/de var ”veldig tilpassa i begge situasjoner [den norske og den pakistanske]”. Likevel mente han det var viktig for barna å få med seg noen kanaler fra hjemlandet, med variert innhold, slik at når de besøkte Pakistan så ville det ikke ”bli så rart”. For å unngå at ting skulle virke fremmed måtte de dermed ha lært seg å kjenne kulturen. Dette kan tolkes som en slags ”trening” eller ”terping” i kultur som fremstår som mer pragmatisk enn ideologisk orientert.

Far: ”...vi må lære å kjenne til at når de [barna] da er på besøk hjemme så ser de at det ikke er veldig rart. For oss i Norge så skjer det mye rart der nede, men når du ser på filmene og ser på disse...”

Int: ”Holde en sånn kulturell kunnskap ved like altså?”

¹² Jf. Prosjektet ”Everyday life, media use and communication practice in the Norwegian immigrant population”, gjennomført av Telenor GBDR.

Far: ”Ja, så det ikke er helt nytt for dem når de er der.”

Faren snakket generelt om tv-kanaler og filmer fra det geografiske området de kom fra, og satellittkanalene fikk dermed ikke en utpreget rolle i denne læringen. Utover å benytte fjernsynsmediet til dette formålet spilte kino en birolle. Moren og datteren i Hus-1 gikk av og til på ”Soria Moria-kvelder” for å se Bollywood-filmer og for å treffe andre jenter. Faren deltok ikke selv på disse arrangementene, men anerkjente deres kulturelle bidrag, at det var en måte for barna å bli ”kjent med vår kultur gjennom fortellinger, filmer, drama ikke sant (...) hvordan de snakker med eldre folk, hvordan kvinner og mennene...holder seg med hverandre ikke sant. Også (...) da slipper jeg å sitte og fortelle!”

I den tyrkiske familien i Hus-3, preget av en ”storfamilie-situasjon”, ble enkelte av de tyrkiske kanalene benyttet sammen med barna, men familiefaren var ikke eksplisitt på om det primære ønsket var at barna skulle få hjemkulturen tidlig inn.

Far: ”...de private kanalene, to kanaler av dem er bedre for familier da, som viser mer hensyn til familier, og barna. Og for eksempel den kanalen, den viser ikke nyheter i det hele tatt. Og den pleier jeg og kona å se på, også den kanalen pleier dem [barna] å se på – den viser mer hensyn. Og så den TRT-en – den tyrkiske kanalen som går på kabel-tv – den er også bedre for familier.”

Vi har tidligere vært inne på at tyrkisk barne-tv ble benyttet for den eldste jenta i familien, for å bedre språklæringen og dermed den generelle utviklingen hennes. Samtidig var barna relativt unge (3 og 6 år), og en kan anta at dersom familien ønsket mer bevissthet rundt hjemkulturen, utover direkte språklæring og barne-tv, ville denne bevisstheten bli vektlagt fra foreldrenes side når barna ble noe eldre. Ettersom familien, etter farens utsagn, drømte om å dra tilbake til Tyrkia og bygge hus der – og han samtidig hadde ”følt ubehag i det norske samfunnet av nordmenn”, og generelt følt seg ”litt krenket hele tiden”, inkludert på jobben – kan det tenkes at familien i stor grad vil være orientert mot å lære barna om deres opprinnelse dersom de skulle finne på å returnere til hjemlandet (i alle fall deler av året).

4.6.2. Fjernsynet som kulturformidler – men også et vrengebilde

I den tamilske husstanden (Hus-7) som hadde relativt dårlig råd og ikke parabol, gikk det mest i tamilske filmer på vhs eller dvd når hjemkulturen ble aktualisert. Familien leide ofte filmer på Grønland i Oslo:

Int: ”Men når det gjelder, jeg tenker på det med deres kultur da, når de [barna] skal få informasjon eller oppdras i kultur og sånn, er det...synes dere det med medier er viktig; altså tv og radio eller pc eller sånne ting, eller er det mer sånn bøker og det med tamilske skole og sånne ting som er viktig?”

Far: ”Hm...egentlig de er...begge to...de er ikke tamiler (...). De bor jo her og så de ser alt rundt omkring, alt som er norsk, eller litt annerledes enn tamilske da, så det er bare på lørdager vi har et helt tamilsk miljø. Så vi tvinger ikke noe (...) men krever at de kan språket.”

Int: ”Kan språket ja, akkurat.”

Far: ”Så kultur vi bryr ikke mye, så de skal lære (...) Vi ser jo tamilske filmer så de vet jo hvordan tingene skjer (...) Det er jo ikke egentlig...samfunnet som er i filmen er ikke...det er litt annerledes ikke sant, så det er litt trist, men det er den eneste måten vi kan lære dem (...) hvordan man skal gifte seg og...det er annerledes enn norsk samfunn og sånt.”

Familien hadde et relativt stort miljø rundt seg med samme etniske bakgrunn, og lot barna delta i kulturelle arrangementer og faste rutiner, som tamilsk skole på lørdager. De fikk også kulturen inn gjennom tamilske filmer, selv om faren var opptatt av at dette ikke speilet samfunnet på en riktig måte. Men daglig bruk av for eksempel satellittbaserte kanaler fra hjemland/ hjemkultur hadde de ikke tilgang til – da måtte de ty til gode naboer.

4.6.3. Fjernsynet som kulturformidler – med motsatt fortegn

I Hus-6 fra Iran/TSR, der familien var uten slekt i Norge, fortalte foreldrene at de var svært opptatt av barnets oppvekst, og at gutten skulle oppdras til å bli norsk. Familien hadde gode norske naboer og de trivdes i Norge, som de oppfattet som et trygt og fredelig land for gutten å vokse opp i. Derfor forsøkte de å ikke lage for mange kulturelle koplinger til sine egne hjemland, ettersom dette ville lette oppveksten for gutten deres. Dette gjaldt spesielt spørsmål om kultur og moral. Familien var selvsagt opptatt av at gutten skulle ha god kontakt med slekt og venner i hjemlandene, noe de ukentlige telefonsamtalene vitnet om. Faren var også stolt av noe av den kulturelle produksjonen fra hjemlandet Iran, spesielt iransk barne-tv, og foreldrene virket selv interessert i informasjon og underholdning fra deres respektive hjemland. Mangel på både parabol og pc/internett gjorde likevel en slik tilgang begrenset. Men de fikk sporadisk tilsendt videokassetter fra broren til kona med opptak fra hjemlandet der familie og slekt figurerte. Av og til besøkte de familien hennes, og deler av familien hans, men aldri i Iran. På denne måten fikk de opprettholdt sosial kontakt med familie og venner, men den ”tv-medierte” kulturen vi her er opptatt av var begrenset. Taktikken var heller rettet andre veien – mot ”læring” knyttet til det å vokse opp i det nye landet. Dette fremstod som delvis ideologisk fundert, men da med motsatt fortegn gjennom at gutten skulle bli norsk på en mest mulig friksjonsfri måte. Dermed sirkulerte mye av livsprosjektet til familien rundt dette. Som faren og moren sa det i en dialog:

Far: ”Nei vi tilpasser regler og lover. Fordi, vi vil gjerne han tilpasset lover og regler i Norge, så vi lærer han å passe...lover og regler.”

Mor: ”Fordi han bor her, ikke sant.”

Far: ”Fordi han skal bo her.”

Mor: ”Da må han (..) reglene”

Far: ”Noen ganger når jeg sovner...jeg savner hjemlandet mitt, da (det) er over, jeg må ikke savne fordi han [sønnen] kan ikke være der.”

Int: ”Nei, så dere tenker at Norge er deres hjem også fordi...”

Far: ”Ja Norge er uansett, (om) jeg savner eller sånt, han vokser opp her. Han lærer de regler og lover og folkeskikk og sånt her. Også jeg kan ikke gå der [Iran]...et hjerte her og et hjerte der. Det er vanskelig for oss”.

Faren kommenterte også en pakistansk nabo som var orientert mot sitt opprinnelige hjemland, og at prosjektet hans med å skaffe hus i Pakistan ville bli problematisk, fordi barna var oppvokst i Norge:

Far: ”En dag sa jeg til ham ’kamerat’...han sa til meg, hvis jeg skal reise der, jeg kan bo akkurat som her. Jeg sa ’du kan ikke reise der – du bare lager trøbbel for deg selv. For de barna som du har 4 barn – de bor her – de vil ikke gå tilbake til å bo i Pakistan.”

Og han fortsatte:

Far: "...fordi de kan ikke integrere norsk...også barn blir halv-halv. Barn blir midt i mellom, kan ikke gå der, kan ikke komme hit. Vet ikke hva de skal gjøre. Usikkerhet".

Den integrerings- og tilhørighetsorienteringen vi ser i denne familien kan nesten tolkes som assimilasjon. Vi finner igjen denne orienteringen i et par av intervjuene Telenor gjorde under sitt feltarbeid¹³ om innvandrere og mediebruk. Her var det en somalisk familie fra Oslo-området som var svært opptatt av å integrere seg i det norske samfunnet, og de brukte mye energi på skole og jobb og det å lære om norsk språk og samfunnsliv. Dette ble også reflektert i mediebruken, ved at de enten "faktisk" nedprioriterte somalisk medieinnhold (hadde ikke parabol, og så ikke somalisk tv på internett heller), mens de fremhevet bruken av Nrk og TV2 fordi dette ga dem anledning til å følge med på hva som skjedde i Norge. I en polsk familie bosatt på vestlandet, også fra Telenors feltarbeid, hevdet faren det samme – at han ønsket at sønnen skulle se norsk og ikke polsk tv for å bli bedre i norsk. Dette var viktig fordi sønnen etter hvert skulle gå på norsk skole og ha kontakt med nordmenn. Denne familien hadde tilgang til parabol med polske kanaler, men hevdet å se på disse sjeldent, fordi foreldrene selv hadde godt av å se norsk tv.

Dette er diskursive data som ikke har noen fastlagt sannhet eller "essens" i seg, men som må tolkes kontekstuellet i forhold til livssituasjonen til familiene generelt, og til intervjusituasjonen spesielt. Derfor kan vi ikke vite om utsagnene referer til faktiske daglige praksiser, eller om familiene her snakket taktisk/posisjonert. Altså, om de underkommuniserte den "etniske" eller "diasporiske mediebruken", og overkommuniserte "norsk mediebruk" for at deres vaner og livsstil i størst mulig grad skulle korrespondere med prosjektet om å oppnå rask tilpasning til det norske samfunnet. Diskursene viser på denne måten noe om at de orienterer seg mot å bli integrert, selv om dataene ikke sier noe om de *faktisk* gjør det.

4.6.4. Fjernsynet som kulturformidler – uten tvang

Den velutdannede faren i Hus-4 hadde lang botid i Norge, mens moren hadde ankommet senere og var hjemmeværende. Mor hadde likevel funnet seg godt til rette og opparbeidet seg et sterkt nettverk i lokalmiljøet, hovedsakelig bestående av mødre med samme etniske bakgrunn. Faren, derimot, drømte om å flytte tilbake til Pakistan en gang i fremtiden, for så å besøke Norge (det var denne type drømmer den iranske faren i Hus-6 kommenterte over). "Alle tenker sånn", hevdet faren i Hus-4 og refererte til andre pakistaneres drømmer om retur til hjemlandet, men han var samtidig tydelig på at teknologien hadde "reduert" avstanden mellom Pakistan på flere måter, og at dette lettet kommunikasjonen og det kulturelle trykket. Faren mente videre at barna godt kunne se pakistansk tv, men han var opptatt av at barna selv skulle sette pris på det, og at dette ikke skulle være forbundet med tvang:

Int: "...ønsker dere også at barna skal se på pakistansk tv..."

Far: "Ja...vi tenker det ja."

Int: "Dere gjør det ja?"

Far: "Ja. Ikke sånn at de må gjøre det men det er klart at de...de er jo interessert i det selv også. Så det...det er enkelte programmer de (...) ser og det er, ja, jeg tenker det er all right det også."

¹³ Jf. Prosjektet "Everyday life, media use and communication practices in the Norwegian immigrant population" gjennomført av Telenor GBDR.

Selv om barna så mye sport og tegnefilmer samlet familien seg av og til foran tv-en for å se indiske klassikere på dvd. Familien hadde tilgang til en 15-20 filmer som de så på. Barna hevdet selv at de av og til kikket på de pakistanske kanalene, men de fremhevet at de satt mest pris på filmer og musikk fra Pakistan/India.

I den tyrkiske familien i Hus-11 hadde far og mor vidt forskjellig tilknytning til opprinnelseslandet. Moren var født og oppvokst i Norge, mens faren hadde ankommet Norge for fem år siden, etter å ha arbeidet som bonde i en rural del av Tyrkia. Paret hadde en sønn på fire år, så han var fremdeles for ung til en mer aktiv formidling av hjemkulturen. Likevel hadde familien kjøpt en pakke på 100 dvd-er med tyrkisk barne-tv, som sønnen fikk se en snutt av hver kveld på tv-en på rommet sitt. Disse barne-dvd-ene var fine til lære språk med mente foreldrene. Det var viktig for dem at sønnen skulle lære begge språk (tyrkisk og norsk). Dermed var barne-tv samlingen et godt middel til å oppnå dette, samtidig som de vekslet på å snakke tyrkisk og norsk hjemme. De tyrkiske kanalene som ble formidlet over kabel-tv ble ikke benyttet til språk-/kulturlæring – de var kun for foreldrene. Dette var primært fordi kanalene hadde lite innhold beregnet på barn.

Foreldrene var også pragmatiske i forhold til fremtiden og det å formidle tyrkisk kultur via tv-mediet, og de ønsket at sønnen selv skulle kunne bestemme dette:

Int: ”Men når han blir litt eldre, er dere opptatt av han da også skal se litt på de andre, ikke bare på barneprogrammene, men på de tyrkiske kanalene dere har, eller overlater dere det til han om han...”

Mor: ”Nei, han kan bestemme selv når han vil se på (ler), det er ikke sånn at han skal sitte her å se på tyrkiske kanaler (ler).”

I Hus-19, den pakistanske midlertidig utvidete familien, var bestefaren positiv til at barna og barnebarna fikk litt hjemkultur og historie formidlet via fjernsynet. I hverdagen så hele familien, barnebarna også, på indiske dramaserier hver eneste kveld, unntatt i helgene. Han var opptatt av at de ”må ha litt kultur også”, og gjerne lære litt om opprinnelsen sin og det at f.eks Pakistan og India tidligere har vært ett land.

4.6.5. Fjernsynet som kulturformidler – perifer rolle

I den marokkanske familien i Hus-15, med paraboltilgang og der datteren førte ordet, var den kulturelle læringen via tv-mediet underordnet. Familien hadde ingen tv-kanaler på morsmålet berbisk, og de lærte mest om hjemkulturen fra familie og venner. Foreldrene var i følge datteren ikke opptatt av at barna skulle se marokkanske kanaler generelt sett heller. Likevel var spesielt moren en stor tilhenger av serier på disse kanalene.

Også i Hus-16, i den pakistanske familien uten parabol, var kulturlæringen over skjerm lite fremtredende. Barna i familien var relativt unge, men de satte seg av og til sammen med foreldrene for å se indiske eller pakistanske dramaserier. Moren mente de fikk nok ”læring” gjennom å være sammen med familien og besøke hjemlandet:

Int: ”(...) prøver du å vise av og til program fra Pakistan for å på en måte lære barna dine om Pakistan og sånn eller er det ikke...har du ikke...?”

Mor: ”Nei jeg har ikke gjort noe der. De har bare vært der [Pakistan] helt fra barndommen, de har vært der og sett på hvordan de bor der og alt sånn. Så det er ikke noe spesielt som skjer egentlig på en måte.”

Int: ”Nei. Men sånn som å vise dem Bollywood-filmer (...) er det noe som du på en måte bruker for å at de skal lære seg noe om den kulturen eller?”

Mor: ”Nei, nei, det har jeg ikke gjort”

Int: ”Nei, nei så det...”

Mor: ”Nei så det trenger jeg ikke fordi filmer viser ikke akkurat det samme som virkeligheten er. Så det gjør jeg ikke i det hele tatt. De veit jo det, de bor jo i samme miljøet, de veit hvordan vi har det hjemme. Så det er akkurat det samme de har der nede i Pakistan og. Så det er ikke noe mer å lære og vise”.

Her ser vi samtidig en viss skepsis (i likhet med den tamilske familiefaren i Hus-7) til hvordan kulturen blir formidlet, blant annet i filmer. Et annet moment som kommer frem er hvordan hun likestiller kulturen i hjemlandet, den opprinnelige, med den ”diasporiske” kulturen i Norge. Her fremstår det som om denne er universell og uforanderlig, uavhengig av den stedlige og kulturelle konteksten kulturen praktiseres i. Hun var samtidig opptatt av at urbane strøk hadde likhetstrekk ved seg uavhengig av hvor de befant seg geografisk eller kulturelt, og at de reelle kulturforskjellene lå mellom urban og rural kultur.

Den samme oppfatningen fikk vi av den unge norsk-pakistanske familiefaren i Hus-20. Ettersom mannen var født og oppvokst i Norge mens kona var inngift, kan vi anta at de var noe forskjellig posisjonert med hensyn til kulturell orientering, selv om vi fikk lite innblikk i konas hverdag. For mannen var tilhørighetsaspektet og identifiseringen kompleks og sterkt situasjonell:

Mann: ”Ja, jeg føler meg jo mest norsk da for å si det sånn – men det er først når jeg er i Pakistan. Når jeg drar dit føler jeg at liksom jeg, når jeg er her da, så savner jeg Pakistan og sånn da, ok det er greit jeg savner Pakistan, jeg må dra ned dit og sånne ting, ikke sant (...). Men når jeg er i Pakistan da føler jeg meg skikkelig norsk. Da vil jeg liksom tilbake. Så det er litt rart, men...”

Det ”etniske” kulturkonsumet foregikk gjerne fra tv-en i et siderom, ikke i stuen:

Mann: ”Da drar vi dit liksom, ikke sant, litt sånn (...), litt sånn hjemme-kultur i Pakistan da ikke sant, hvis du vil se på såpeoperaer, indiske filmer og sånne ting, da drar vi liksom i det rommet der og ser der da.”

Selv om kona spesielt, men også mannen selv, fremstod som opptatt av pakistanske medier og kulturelt innhold, var han ikke så opptatt av at den pakistanske kulturen skulle presses på barna til fordel for den norske; ”ingen av kulturene er dårlige liksom”, og han fremhevet at han ikke ville være en sånn far som sier at de *må* lære pakistansk kultur;

Far: ”Vi er ikke ekstremister på kultur, vi er jo liksom, vi har tatt inn masse norsk kultur og sånne ting, ikke sant. Så jeg vil ikke at barna mine, jeg skal ikke liksom være streng mot dem og si at dere skal lære pakistansk kultur. Det vil jeg ikke, liksom. Dem skal oppvokse på norske skoler og alt mulig, så du tar inn, du tar inn som regel norsk kultur ikke sant. Også hjemme har du litt pakistansk kultur. Sånn som vi snakker urdu og litt sånn og de tv [kanalene]...”

5. Konklusjon og relevans

5.1. Oppsummering og funn i prosjektet

I prosjektet har vi hatt som målsetning å få en bedre forståelse av hvordan innvandrerhushold benytter seg av parabolantennene, både rent praktisk og som en del av hverdagsrutinene, og betydningen husstandene tillegger slik teknologi og det medierte innholdet. Grunnlaget for prosjektet har vært SSBs tall som viser at innvandrerbefolkningen skiller seg ut fra befolkningen som helhet ved at langt flere innvandrere har tilgang til privat parabolantenne. Samtidig har boligområder dominert av paraboler i lang tid vært stigmatisert som "ghettoer" – områder preget av en stor andel innvandrere og tilhørende sosiale problemer. Deler av mediediskursen har i tillegg fokusert på hvilke mulige negative ringvirkninger parabolbruk kan ha for integreringen på individ- og samfunnsnivå. Ettersom lite forskning har vært gjort på parabolbruk spesifikt, spesielt i Norge, har disse dominerende diskursene fått godt feste uten å ha blitt utfordret empirisk. Det er dette vi har forsøkt å gjøre i prosjektet, for på den måten å tilføre en innsikt basert på en fortolkning av innvandrernes *egen* forståelse av denne teknologien og relaterte problemstillinger.

Funnene fra den kvantitative studien, basert på SSBs data, viste at innvandrerbefolkningen skilte seg ut fra resten av befolkningen med hensyn til paraboltilgang på generelt grunnlag. Det var også etnisk baserte forskjeller i forhold til paraboltilgang etter opprinnelsesland, og etter hvorvidt man primært snakket sitt eget morsmål hjemme. I sistnevnte tilfelle var det likevel ikke forskjeller på "samlet" etnisk nivå; altså det var like mange blant de som snakket primært norsk hjemme som hadde parabol som blant de som snakket et annet (opprinnelig) språk. Andre forskjeller gikk ikke på etnisk opprinnelse men f.eks på aspekter knyttet til bolig; type bolig, boligeierform, antall husstandsmedlemmer, og husholdsinntekt. Det var primært husholdsvariable og ikke individvariable som ble vurdert opp mot paraboltilgang, ettersom denne variabelen ble vurdert på husholdsnivå. Likevel analyserte vi andre variable på individnivå som ikke slo ut. Dette var mulige "etniske" forklaringsvariable som innvandringsgrunn, innvandringsalder, om man vokste opp i rurale eller urbane omgivelser i opprinnelseslandet, viktigheten av religion i ens eget hverdagsliv, og ens egne norskferdigheter. Vi så også på noen avhengige variable knyttet til det vi vurderte som "tilhørighet", som heller ikke slo ut signifikant (eller tolkningene ble for vanskelige, eller ga liten mening). Tilhørighetsvariablene var knyttet til hvor mange med ens egen opprinnelse en kunne ønske seg i sitt eget bomiljø, om man trodde man noen gang kom til å returnere til foreldrenes opprinnelsesland, om man hjalp familien i opprinnelseslandet økonomisk, om man hadde følt seg ensom, om noen gode venner var norske, og om en hadde stemt ved siste storingsvalg.

Prosjektet gikk etter den kvantitative analysen relativt bredt og induktivt til verks. Vi intervjuet huster fra en rekke ikke-vestlige opprinnelsesland, så på tekniske og praktiske forhold knyttet til ervervelse og bruk av paraboler, vurderte parabolmedierte kanalers betydning relativt til annet medieinnhold, og så på den hverdagslige bruken (rutiner, regulering, moral og nytte) knyttet til tv-bruk generelt. Vi har også sett på hvordan familier *uten* paraboltilgang

snakker om det samme fenomenet, og hva som gjør at de ikke kan eller vil anskaffe en slik anordning.

I grove trekk viser funnene hvor stor variasjon det er i den hverdagslige mediebruken hos de ulike familiene, basert på forhold knyttet til livssituasjon, behov, generasjon, kjønn, økonomisk/sosial situasjon og lignende. Det er derfor få fellestrekk som går igjen som vi kan knytte direkte til blant annet parableierskap, etnisitet og bosted. Med andre ord virker hverdagen, gjøremålene og husholdets orienteringer å være svært sammensatte, men likevel preget av ordnende rutiner og hverdagslige behov. Vi ser også at tv-bruk er noe som bidrar til en "homogenisering" av hverdagsrutiner i befolkningen, for eksempel ved at barne-tv blir en markør som skiller middag og leggetid, og ved at lekselesing og tv-bruk opptrer som en konfliktfull, men stabil dikotomi. Vi ser likevel at disse rutinene fragmenteres, spesielt i dagens digitaliserte hverdag. Mulighetene til blant annet å ta inn alternative barnekanaler (gjerne amerikanske), til å ta opp og forskyve programmer, og til å laste ned eller *stream*e innhold fra internett, bidrar til å gradvis endre tidligere etablerte mønstre, også hos de intervjuede innvandrersfamiliene.

Et annet hovedtrekk som fremkommer i analysen er at motivasjonene og mulighetene for å benytte denne medieteknologien er like mange som antall familier som intervjues. Parabolen synes å mediere et bredt spekter av kultur, språk, nærhet, relasjoner, symboler, underholdning, oppdateringer, etc. Like fullt er det få trekk i mediebruken til disse familiene som kan knyttes til "etnisk" opprinnelse, selv om blant annet enkelte pakistanske og tyrkiske hushold viste seg å være noe mer orientert mot å "flytte hjem" eller i det minste drømme om det. Dette så ut til å influere ambisjonene om å lære barna hjemkulturen å kjenne, selv om variasjonene også her var store. Noen var ideologisk orientert, mens andre hadde en mer pragmatisk tilnærming. Et fremtredende funn var at språk i langt større grad enn samlebetegnelsen "kultur" var viktig for barna i foreldrenes øyne – og at tv-mediet her var sterkt medvirkende i læringen. Argumentet til sosiologen Masoud Kamali¹⁴, som refereres i Roald (2001), om at når innvandrere ser på sine hjemlands kanaler, så vil spesielt barna utsettes for "*propaganda av odemokratiska värderingar och kultivering av heliga politiska överheter*" – ser ikke ut til å finne empirisk hold i våre data.

Det kom også frem at det er mange faktorer i nærmiljøet, og på nasjonalt plan, som legger føringer på muligheten for familier til å fritt velge om de ønsker parabol. Flere ble forhindret fra å benytte parabol fordi borettslaget de bodde i hadde forbud mot dette. Signalproblemer knyttet til topografisk årsaker, og magert tilbud fra norske kanalleverandører (både kabel og satellitt) begrenset tilgangen til "diasporisk" innhold. For noen familier hadde dette lite å si, mens for andre var det svært viktig å ha denne muligheten. Restriksjoner på parabolbruk førte til at enkelte familier flyttet på seg og noen hevdet at de "ikke kunne leve uten parabol". Dette er i tråd med det Roald (2001, 2004) har funnet i sine undersøkelser av satellittkanalbruk i Skandinavia. Hun hevder at det å se på kanaler fra hjemlandet bidrar til trygghet og god psykisk helse i innvandrersituasjonen. I vårt materiale har vi ikke hatt mulighet til å gå dypt inn i denne problemstillingen, men eksemplet med den tyrkiske familien som jobbet sammen med helsestasjonen for å styrke datterens språkkompetanse bygger på de samme antagelsene. Her ble det fokusert på å først bli trygg på eget morsmål før det norske språk kunne utvikles godt. Det er flere aspekter ved vårt materiale som peker i retning av at bruk og orientering mot ikke-vestlige kanaler ikke skaper eller etablerer en større avstand eller (selv-) ekskludering fra deltagelse i dagliglivet i Norge.

De fleste husstandene i vårt intervjumateriale viste seg å et "normalt" behov for parabolsendinger av diasporisk karakter, mens enkelte viste gjennom sine utsagn hvor viktig denne tilgangen var for dem. Roald viser i sin studie av muslimske innvandrere i Malmø og København (Roald 2001) at de gruppene som så mest på svensk og dansk tv var de som enten hadde

---

¹⁴ Masoud Kamali i *Invandrare och Minoriteter* nr. 4, august, 2000

bodd i landet lenge og som snakket språket flytende, eller de som nylig hadde kommet til sitt nye land. De nylig ankomne oppfattet det å se på skandinavisk tv som viktig i integrasjonsprosessen og som et middel til å lettere komme inn i et nytt språk og i jobb. Dermed kan behovene være forskjellige avhengig av hvor lenge man har bodd i det nye hjemlandet. Samtidig er det viktig å få frem at satellittsendinger ikke fremstod som den viktigste kilden for barnas kulturelle læring i vårt materiale; dvd-er med filmer og barneprogram var langt mer fremtredende til dette formålet, mens amerikanske barnekanaler over kabelanlegget dominerte den hverdagslige tv-bruken. Behovet for parabol og ekstra kanalpakker dreide seg mest om foreldrenes eget behov, og muligheten til å se et programtilbud utover den *norske* standardpakken og de norske rikskanalerne. De kanaler som det ble sett mest på via parabol var altså ikke nødvendigvis kanaler fra eget eller foreldres fødeland, selv om dette var tilfellet for noen, men ofte et ønske om utvidede regionale eller globale informasjons- og underholdningsmuligheter. Som moren i det gambiske husholdet pragmatisk kommenterte; ”det er greit å se hva som skjer utenfor også”.

En tilleggsdimensjon som fremkommer tydelig, spesielt i de nyeste intervjuene, er at internett langt på vei kompenserer for manglende kanaltilbud. Det mangfoldet av informasjonskilder og kommunikasjon som nettet kan tilby fra hjemlandet (på lokalt og nasjonalt nivå), og fra diasporiske nettverk (transnasjonalt eller lokalt basert), gir en rik flora av kulturelle koplinger som bidrar til å støtte opp om de ulike tilhørighetsprosjektene. Vi har i mindre grad studert internett i dette prosjektet ettersom avgrensningen har vært parabolbruk, men dette fenomenet er likevel nødvendig å kommentere for å kontekstualisere familienes forhold til parabolbruken. Med andre ord fremstod parabolen i mange av familiene verken som en sentral ”aktør” eller som hemmende på språkutviklingen eller muligheten for integrering. Den kan heller tolkes som et nyttig supplement som bidrar til en ”trygghet” i hverdagen. For enkelte familier, som den tyrkiske familien i Hus-11, viste faktisk tilbudet av diasporiske kanaler (her over kabel-tv) å bidra til frustrasjon. Dette fordi kanalene verken var orientert mot Tyrkia eller mot Norge, men mot tyrkere i Tyskland. Det diasporiske tilbudet var dermed ikke forankret i lokale diasporiske behov, og ble slik sett mindre relevant for familien i deres hverdag.

Når hverdagsfenomen og praksiser som dette skal fortolkes, spesielt de som er knyttet til ikke-vestlige innvandrere i vestlige kontekster, er det lett å ty til etnisk baserte forklaringer på de fenomen som observeres eller fortolkes. Man knytter gjerne forklaringene til undersøkelsesobjektens etniske herkomst, men dette gjør det vanskelig for disse å ”unnslippe” det etniske når de skal forstås av andre (Gilroy 1997, Anthias 1998). Dermed er det lett å gruppere forklaringer etter etniske kategorier, mens disse kan vise seg å være vel så diverse *internt i* kategorien som *mellom* de etniske kategoriene. Det er dette det ”diasporiske perspektivet” vi forsøker å anlegge adresserer, men som den kvantitative studien alene ikke får tydelig frem, fordi de etnisk baserte kategoriene i seg selv er delvis nødvendige for å kunne analysere et slikt materiale på en fornuftig måte.

Dermed har vi triangulert studien for å forsøke å gå utover det etniske og rette blikket mot *etniske fellestrekk* og det *diasporiske*, slik Hall (1990) og Anthias (1998) var talsmenn for i kapittel 2.2. I de kvalitative funnene våre er det få forklaringer som kan reduseres til etnisk herkomst. De prosesser vi har undersøkt, som knytter seg til hverdagsliv, rutiner, tilhørighet og ”familieprosjektet” – og som speiles gjennom mediebruken som instrument og konsekvens – har fellestrekk som i langt større grad kan knyttes til noen felles underliggende mekanismer (Elster 2007). Dette er også delvis et resultat av det fokuset vi har anlagt; vi har valgt å ikke studere én eller et fåtall etniske grupper, men har heller tatt utgangspunkt i en rekke hushold med ulik etnisk opprinnelse. Dermed har fokuset dreid vekk fra det spesifikt etniske, og også det etniske som mulig forklaringsvariabel, over mot det som kan anses som felles ved den diasporiske tilværelsen og måten å skape tilhørighet på. Vi kan således ikke si at etnisitet er uten betydning, men gjennomgangen viser at det er mange *andre* faktorer enn det etniske som spiller inn i den forståelsesbaserte tolkningen.

Med andre ord, mekanismene i diasporaforståelsen beveger seg vekk fra spesifikke tegn ved etniske grupper til et større fokus på *etniske fellestrekk* (Hall 1990, Anthias 1998). Det innebærer også at det å være "diasporisk" i seg selv kan innebære en konsistenskonflikt. Mens individer og husstander i stor grad kan ha behov for å fremstå som konsistente i det de foretar seg og forteller om seg selv, kan diasporaforståelsen åpne for konsistenskonflikt som en *normaltilstand*, en naturlig del av det å leve mellom flere kulturer (Slettebo 2007), fordi man alltid vil forhandle med flere kulturgrunnlag og gruppetilhørigheter. Dette blir spesielt tydelig i innvandrerfamilier når man ser på husholdsnivå, der de interne dynamikkene og tilknytningene også kommer til syne.

Et eksempel kan være den tyrkiske familien i Hus-3, der tre generasjoner oppholder seg, og der familiemedlemmene opplevde ulike grader av tilknytning til hjemland og vertsland. Her så vi dynamikken i at besteforeldrene orienterte seg "hjemover" og levde på tradisjonelt tyrkiske vis, mens foreldrene i kjernefamilien hadde en slags middelorientering, og til slutt fremsto den yngre broren og døtrene til intervjuobjektet (familiefaren) som primært norskorienterte. Den "nomadiske" levemåten til besteforeldrene, og deres behov for rene tyrkiske kanaler, måtte samkjøres med kjernefamiliens "norske" hverdagsrutiner og behov for både norske, tyrkiske og internasjonale medieopplevelser. Dette ble gjenspeilet i hvordan både parabol og kabel-tv ble benyttet, og hvordan både generasjon og kulturorientering (samt *kjønn*) så ut til å skape en kompleks husholdsdynamikk. Dette viser også, med den klassiske forståelsen av domestiseringsperspektivet, at husholdet ikke nødvendigvis er en fast og enhetlig størrelse som skal beskyttes og vedlikeholdes. Den moralske økonomien fremstår som mangfoldig og kompleks, og preges av at teknologien ikke bare skal temmes, men at den også er instrumentell i å "temme" hverdagen til innvandrerhusholdene. Samtidig er mediert hjemkultur en viktig referanse, men likevel kun en del av et sammensatt og rutinisert (og lokalt forankret) hverdagsliv. Med faren i Hus-20 sine ord: "Vi er ikke kulturelle ekstremister liksom".

Til tross for at diasporakanaler ble anskaffet og til dels benyttet i kulturell opplæring og inkorporert som del av det daglige familieliv, peker vårt materiale i retning av at bruk og orientering mot ikke-vestlige kanaler ikke nødvendigvis skaper eller etablerer en større avstand eller (selv-)ekskludering fra deltagelse i dagliglivet i Norge. Funnene tyder på at det å ha mulighet til å opprettholde og videreformidle en trygghet rundt sin egen kulturelle bakgrunn, for seg selv og sine barn, muliggjør og åpner opp for en følelse av tilhørighet i det norske fellesskapet. Et moment er at vi her primært har intervjuet familier med barn, som i større eller mindre grad snakker norsk. Dermed kan vi ikke si noe om personer i andre livssituasjoner, og som lever under andre betingelser. Likevel, poenget er få frem et annet perspektiv enn det etnisk orienterte – og det *diasporiske* perspektivet ser ut til å være analytisk anvendbart og relevant for vår studie. Det å skape balanse mellom flere mulige tilhørighetsrelasjoner, slik at ikke ren etnisk tilknytning eller ren assimilasjon blir stående som mulighetsrommet for innvandrere, trer frem som et viktig moment og en mekanisme som er *felles* for familiene, uavhengig av etnisk bakgrunn. Medieteknologien (inkludert satellittmedierte kanaler og programtilbud) ser dessuten ut til å være en viktig faktor og tilrettelegger for denne balanseringen.

5.2. Parabolbruk og forbrukerrelaterte utfordringer

5.2.1 Bindinger og pakke tilbud

Med utgangspunkt i anekdoten i kapittel 1.3., om den iranske kvinnens behov for satellittkanaler og vurderingen opp mot diskrimineringsloven, fremvises et spekter av mulige forbrukerproblemstillinger – spesielt når *spesifikke* individer eller grupper behov kommer til syne.

Borettslagenes fellesavtaler knyttet til norske kabel-tv tilbydere gagnar gjerne den ”gjennomsnittlige norske familie”, men kan være dårlig tilpasset for eksempel innvandrere som har kanalbehov som ikke dekkes av kabeltilbudet. Det er også først de siste 3-4 år at de store tilbyderne har tatt inn ”etniske” kanaler i sin pakke, utover enkelte store gratiskanaler som lenge har vært inkludert. Disse ”etniske” kanalene er gjerne få og dyre, og det er kun kanaler fra de største innvandrergroppene som er tatt inn. Fokuset på tv-leverandørens pakking av kanaler, og begrensninger i forbrukernes frihet til selv å velge kanaler, har blitt adressert de siste årene (Forbrukerrådet 2008, Slettemeås 2008). Denne problemstillingen er relevant for norske forbrukere, og tilsynelatende i vel så stor grad for innvandrere i Norge.

Gjennom borettslaget er man dessuten bundet til å betale for tv-abonnementet gjennom husleien. For innvandrere som ønsker ekstra paraboltilgang blir det dermed en ekstrakostnad forbundet med det å anskaffe parabol, og eventuelt abonnementsavtaler. Her er man både bundet om man ønsker seg et *annet tilbud*, eller man *ikke har tv* i det hele tatt¹⁵. Utover dette kommer Nrk-lisensen, som vi i intervjuene så flere eksempler på at de intervjuede var i mot (f.eks den tyrkiske mannen i Hus-13). Grunnen til motstanden var at de sjeldent så på Nrk, og at det derfor ikke var rettferdig å betale for noe man ikke benyttet. Med andre ord ser vi at mange innvandrerfamilier kan være bundet både av borettslagets tv-tilbud, og av Nrk-lisensen, mens de i tillegg anskaffer seg parabol. De tv-relaterte kostnadene kan dermed bli svært høye i en ellers presset økonomi.

Dersom borettslaget i tillegg har forbud mot å sette opp parabolantennor kan dette være frustrerende for mange familier, noe vi også har sett i analysen vår. Selv om saken som ble referert i kapittel 1.3 endte med at borettslaget ikke hadde opptådt diskriminerende, vil det likevel kunne bli *oppfattet* som diskriminerende av de det angår, fordi det er majoritetens ønske som overkjører minoritetens ønske (ved generalforsamlingsvedtak), selv om parabolantennor gjerne har større betydning for sistnevnte enn for førstnevnte gruppe.

Tidligere var det slik at man i borettslagene i større grad hadde årlige kanalvalg, men dette tilbudet ser ut til å ha blitt redusert de siste årene, i alle fall i henhold til våre funn. I et eksempel fra en tidligere SIFO-studie (Slettemeås 2007: 68) var en slik mulighet til stede, men kanalene som ble ønsket fikk likevel ikke gjennomslag. For eksempel, i en norsk-filippinsk familie hadde man kun kabel-tv fra borettslaget, men her var det et sterkt ønske om flere filippinske kanaler. Den filippinske gruppen i borettslaget var relativt stor, og man hadde fremmet forslag for styret flere ganger om å forhandle med tv-leverandøren med håp om å få en filippinsk kanal (blant annet gjennom kanalvalg). Dette hadde man ikke fått gehør for. For mindre etniske grupper ville det være liten eller ingen mulighet til å fremme kanalønsker fra eget hjemland.

5.2.2. Manglende paraboltilbud og gråmarkedstendenser?

Et annet forbrukeraspekt er knyttet til kjøp av parabolantennor, dekodere, og abonnementskort for tilgang til krypterte sendinger. Få av våre informanter hadde kjøpt sine paraboler og abonnement i større norske elektronikkbutikker som Elkjøp, Expert, Lefdal, etc. I stedet for ble det referert til den ”utenlandske” eller ”irakiske” butikken på hjørnet. Slike butikker har gjerne det tilbudet ”innvandrermarkedet” etterspør, og dekker dermed et behov andre elektronikkbutikker ikke prioriterer. Enkelte hadde også kjøpt paraboler og dekodere i utlandet, og i noen tilfeller ble disse tatt ulovlig inn i landet. Dette fremkom blant annet i et gruppeintervju med fire polske håndverkere i Oslo-området fra Telenor sitt prosjekt¹⁶, der disse hevdet at de importerte parabol ulovlig til Norge og at de kun så på polsk tv.

¹⁵ Jf. sak: <http://www.digi.no/86483/telenor-avidi-krever-betaling-av-folk-uten-tv>

¹⁶ Jf. Prosjektet ”Everyday life, media use and communication practice in the Norwegian immigrant population”, gjennomført av Telenor GBDR.

Samtidig har det vært enkelte saker der ”innvandrerebutikker” har kommet i søkelyset fordi produktene som har vært solgt har brutt, eller vært i grenseland, med norsk lovgivning. Et eksempel er fra 2007¹⁷, da en pakistansk mann ønsket å kjøpe dekoder fra en butikk sentralt i Oslo, og ble lovet dekoder som kunne ta inn de pakistanske og indiske kanaler han ønsket. Dekoderen var av en type som kopler seg til internett og gir ulovlig tilgang til betalingskanaler uten kundens vitende. Det er både forbudt å selge og kjøpe slike produkter, og dette betegnes som piratvirksomhet i tv-markedet. Vi så i flere av våre intervjuer at parableiere ikke var tilknyttet noen form for abonnementsordning, og betalte da heller ingenting, men at de likevel hadde tilgang til et hundre- eller tusentalls kanaler. Poenget her er ikke å mistenkeliggjøre disse, det er det ingen grunn til, men å peke på at markedet for denne type produkter ikke ser ut til å være godt nok utviklet, og at behovet i enkelte deler av befolkningen ikke dekkes av de store norske aktørene i markedet.

Vi kan dermed stille spørsmålet hvorvidt deler av parabolmarkedet kan anses som et slags ”gråmarked”, der kjøpere (og eventuelt selgere) er mer eller mindre informert om lovligheten av produktene som omsettes. En annen mulig faktor som knytter seg til denne type produkter, er at skulle man kjøpe disse kanalene til full pris ville det muligens blitt uoverkommelig for mange i målgruppen ettersom disse kundene i større utstrekning allerede har en presset økonomi – og må betale for kabel-tv og Nrk-lisens i tillegg. Det å unngå slike kostnader vil derfor være interessant for mange som ønsker seg tilgang til et bredt spekter av satellittkanaler. Her vil det likevel være problematisk å kriminalisere en gruppe ettersom både markedet/tilbudet og lovverket er uklart på området.

Norske og internasjonale diskusjonsfora har mange tråder om dette temaet¹⁸. Her kan både behov, dårlig råd, søken etter enkle løsninger, manglende innsikt i lovverk, etc. være motivgrunner for å anskaffe helt eller delvis ulovlig tilgangsstyr. Som en følge av omfattende ulovlig utnyttelse av fjernsynssendinger i Skandinavia, for eksempel via *card sharing* eller bruk av ulovlige dekodere, har STOP¹⁹ (*Scandinavian TV Organisation Against Piracy*) blitt opprettet. Denne organisasjonen består av selskaper og organisasjoner med rettigheter og interesser i fjernsynsmarkedet. Dette fenomenet er globalt og ikke kun knyttet til innvandrere med spesielle behov for kanaler fra hjemlandet. Likevel har man, blant annet i Canada, fokusert på migranter som spesielt problematiske når det gjelder bruk av ulovlig satellittstyr. *Digital Journal* skriver i en artikkel fra 2008 om svært populære 18-tommers tallerkener og FTA-mottakere i Toronto. Kjøpere er stort sett innvandrere som ønsker å holde seg oppdatert om hendelser, religiøse programmer, såpeserier og filmer. Utsalgsstedene bekrefter tendensen: ”we sell forty to forty-five pieces of receivers each month, and most buyers are Indian and Arabic speaking”²⁰. Forbrukerne kjøper en lovlig mottaker, laster ned en *patchware* fra internett for å oppgradere mottakeren slik at den kan benyttes på parabolen de har, og dermed sikre dem fri tilgang til hundre- eller tusenvis av kanaler. I artikkelen fra *Digital Journal* hevder brukerne av utstyret at de i realiteten *ønsker å betale* for satellittsignaler fra andre kilder for å få et bredere utvalg, men at den nasjonale satellittilbyderen ikke har dette i sin pakke. Her fremkommer det en konflikt mellom brukernes interesser og tilbydernes utvalg, som resulterer i kreative løsninger. Løsningene er enten er lovlige, i gråsonen, eller direkte ulovlige.

Et interessant moment i relasjon til innvandreres forhold til ”fri tilgang” til fjernsynskanaler, utover variasjoner i lovkunnskap og -fortolkninger, er kulturforskjeller. Det som anses som forbudt i ett land – ulovlig parabol – kan oppleves som frigjørende i et annet. En blogger skriver om hvordan en filippinsk gråmarked-parabol ga usensurert tilgang til Obamas tiltre-

¹⁷ Ref. TV 2 nett: <http://www.tv2underholdning.no/hjelperdeg/politinabo-selger-ulovlige-dekodere-2533890.html>

¹⁸ Se f.eks denne tråden: <http://www.diskusjon.no/index.php?showtopic=831295>

¹⁹ Ref. <http://stop-norge.no>

²⁰ Ref. Digital Journal, 12.09.2008: <http://www.digitaljournal.com/article/259764>

delsestale i Kina²¹. Mottak av utenlandske kanaler via parabol er fremdeles teknisk sett ulovlig i Kina og har vært det siden 1993²², men steder der utlendinger oppholder seg (f.eks. hoteller) er unntatt fra forbudet. Dermed har et stort gråmarked for denne type utstyr dukket opp i kinesiske byer, og signalene hentes inn fra Filippinene. Kinesiske myndigheter har i mange år vært på jakt etter ulovlige paraboler og bøtelagt eiere av slike. I april 2008 annonserte 17 statlige departementer en kampanje for å fjerne alle paraboler i Shanghai som kunne ta i mot utenlandske tv-program²³. Også på Cuba straffes produsenter av "ulovlige" paraboler med bakgrunn i "politiske" og ikke opphavsrettslige grunner. Cubanske myndigheter hevder her at amerikanske myndigheter driver subversiv virksomhet ved å støtte eksilkubanske *TV Marti*, som sendes fra Florida og som kan tas inn av cubanere på Cuba med parabolantenne. Cubanske myndigheter hevder at den "elektroniske krigen" som føres av USA bryter med flere internasjonale telekommunikasjonsavtaler²⁴. Lovlige parabolsendinger i Cuba er kun myntet på turister slik tilfellet er i Kina.

Med dette bakgrunnsteppet vikler nøkkelord som kultur, politikk, motstand, frihet, og lignende seg inn i helhetsbildet når parabol skal vurderes. For politisk undertrykte migranter, eller generelt for innvandrere fra autoritære regimer, kan parabolen fremstå være et symbol på frihet og muligheter, heller enn på manglende integrasjon og sosial isolasjon slik den dominerende diskursen er i Norge. Dersom mennesker fra slike regimer bringer med seg dette bildet fra sine opprinnelsesland kan dette komme i sterk kontrast til det bildet man har av paraboler i vestlige land, og dermed kan de rettslige detaljene tolkes som underordnet den friheten fri bruk av parabol medfører. Dette vil igjen kunne skape konflikter mellom majoritet og minoritet, basert på ulikhet i kulturelle forståelser og føringer. Dette viser hvor sterkt det symbolske aspektet som knyttes til parabolantennen er.

5.3. Parabolbruk og samfunnsmessige implikasjoner

Det er lagt politisk vekt på å fremskaffe kunnskap om innvandreres vilkår i Norge og deres forutsetninger for å integreres både sosialt, politisk og kulturelt. Den politiske satsingen på mangfold (jf. St.meld.nr. 49, 2003-2004 *Mangfold gjennom inkludering og deltakelse*) og et velfungerende flerkulturelt samfunn krever at innvandrere integreres på en god måte, og at ingen faller utenfor og blir overrepresentert i statistikken over sosiale problemer (kriminalitet, arbeidsledighet, sosialstøtte, diskriminering, etc). Forskning og undersøkelser viser at innvandrere som overordnet gruppe skårer jevnt over lavere på ulike sosiale indikatorer enn gjennomsnittet i befolkningen (Vassenden 1997). Dette gjelder spesielt gruppen som faller inn under kategorien "ikke-vestlige innvandrere". Utdannelse, økonomiske og materielle ressurser er her jevnt over dårligere fordelt. Dette vil også påvirke hvilke muligheter denne gruppen har for å anskaffe seg teknologier og medier i hverdagen, eller hvorvidt det må benyttes offentlige (eks: bibliotek, NAV) eller markedsmessige (eks: nettkafeer, innvandrergorganisasjoner) tilbud.

I dette bildet spiller mediene en svært viktig rolle på flere måter, både i representasjonen av innvandrere men også for informasjonstilgang fra opprinnelig og nytt hjemland. Muligheter for å tilegne seg kunnskap og informasjon avgjøres ofte av økonomisk og kulturell kapital, fordi dette spiller inn på hvilke muligheter man har, og hvilke ressurser man kan trekke på, i tilegnelsen av relevant informasjon. For å få tilgang til den informasjon man ønsker kreves en rekke distribusjonskanaler, og svak økonomi vil legge føringer på hvilke teknologier som er tilgjengelige for husholdet. I det norske informasjonssamfunnet forventes det at alle skal ha/skal få tilgang til fjernsyn og internett (jf. St.medl.nr. 17, 2006-2007 *Eit informasjonssam-*

²¹ <http://www.augustinefou.com/2009/01/how-illegal-satellite-combated.html> (22.01.2009)

²² <http://www.satellites.co.uk/forums/meeting-place/72548-ebay-pull-illegal-satellite-dish-ads.html> (27.11.2004)

²³ http://shanghaiist.com/2008/04/11/prohibited_sate_1.php (11.04.2008)

²⁴ <http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/americas/6344691.stm> (08.02.2007)

funn for alle), samtidig som prisene for forbrukerelektronikk her til lands er lave relativt til gjennomsnittlig disponibel inntekt. Likevel er det mange hushold som ikke har råd til dyre fjernsyn og tv-kanalpakker (og dette er blitt dyrere i og med digitaliseringen av fjernsynstilbudet), samt dyre pc-er og bredbåndslinjer. Det sistenevnte vil, som vi har sett i intervjuene, bidra til å "avlaste" behovet for parabolsendinger for mange familier. Vi har i flere tilfeller i intervjuene sett at husstandene har en stram økonomi, og at tele-relaterte tjenester kan utgjøre en betydelig belastning. Dermed kan det, dersom innvandrerfamilier ikke får tilgang eller kompetanse knyttet til teknologi som oppfattes om grunnleggende i det norske samfunnet, utgjøre en risiko for *dobbel marginalisering*, ettersom man i grove trekk kan bli både *sosialt* og *digitalt* marginalisert (Warschauer 2003, Slette-meås 2007: 34).

Innvandrerbefolkningen i Norge er relativt stor og bestod ved inngangen til 2007 av 415 000 personer, nesten en fordobling fra 1996 og en syvdobling fra 1970 (Blom & Henriksen 2008). Godt over halvparten av disse er fra ikke-vestlige land og Øst-Europa. Samtidig vet vi at langt flere ikke-vestlige innvandrere bor i borettslag og bygårder enn gjennomsnittet for befolkningen. Hele 45 prosent av de ikke-vestlige innvandrerne bor i følge SSBs levekårsundersøkelse i slik bebyggelse (Blom & Henriksen 2008: 40). I de fleste borettslag er man gjerne bundet til tv-avtaler, og i økende grad bredbånds- og IP-telefoniavtaler. Dersom tv-tilbudet ikke er tilpasset husholdet kan det ende med at man investerer i tjenester – som utenlandske satellittpakker – utover det tilbudet man er bundet til. Kostnaden ved dette kommer dermed i tillegg til kostnadene ved tv-distribusjon via borettslagenes felleskostnader. Denne tendensen fant vi i flere tilfeller i analysen, og problemstillingen ble diskutert i forrige kapittel om forbrukerutfordringer.

Videre har de tradisjonelle kabel- og satellitleverandørene kommet sent på banen med tilbud om distribusjon av enkeltkanaler fra andre land. Store aktører som Get og Canal Digital har nylig fått et begrenset antall fjernsynskanaler myntet på innvandrere. Get kan dermed tilby utenlandske kanaler fra et titalls nasjoner, mens Canal Digital i 2006 kom med enkeltkanaler på persisk, kurdisk, bosnisk og vietnamesisk. Likevel er dette tilbudet begrenset i forhold til det mangfoldet av innvandrergrupper som eksisterer i Norge. Behovet for slike tv-kanaler kan over tid utlignes ved at flere lokale fjernsynsprogrammer tilbys over internett – gjennom nettv-tilbud som kan *streames* ned til pc-en. Men dette fordrer at innvandrerhusholdene både har pc og et bredbåndstilbud med høy kapasitet, noe som igjen er et økonomisk spørsmål.

Mange borettslag er restriktive i forhold til å montere private parabolantenn, både av estetiske hensyn (bryter med fasaden) og sikkerhetsmessige grunner (kan falle ned). Videre har erfaringer fra innvandrerdominerte forsteder i Paris (Morley 2001: 434) vist at paraboler har blitt forbudt, legitimert som sikkerhetstiltak fordi parabolene kan blåse ned fra veggene. Samtidig har det fremkommet at agendaen til lokale høyreekstreme partier har vært å forhindre spredningen av "virtuelt islam" gjennom parabolsendinger. Dette er ikke nødvendigvis tilfellet i Norge, men det at en majoritet – bevisst eller ubevisst – ikke tar hensyn til en minoritets behov i et bomiljø er viktig å få frem i debatten rundt slike forbud. Dermed fremstår både dagens norske tv-struktur, samt forhold knyttet til mange boligmiljø, som mindre tilrettelagt for etnisk mangfold.

Dette prosjektet har plassert seg i flere kryssende samfunnsdebatter, blant annet *integreringsdebatten* generelt og det å legge til rette for *mangfold* i samfunnet. Videre har prosjektet indirekte vært knyttet til debatten omkring *digital inkludering* (St.meld.nr.17 2006-2007) og det å forhindre *digitale/sosiale skiller* (Frønes 2002, Warschauer 2003, Martinussen 2008), samt *barn og unges oppvekst med medier*. Debatten rundt *digitaliseringen av bakkenettet* og *frie kanalvalg* har også vært berørt. Med dette prosjektet har vi spesielt ønsket å bidra med et innvandrevinklet innspill til disse debattene.

Litteratur

1. Anderson, B. (1983). *Imagined communities: Reflections of the origin and spread of nationalism*. London: Verso.
2. Andersson, M. (2005). *Urban multi-culture in Norway. Identity formation among immigrant youth*. Lewiston, New York: The Edwin Mellen Press.
3. Ang, I. (1996): *Living Room Wars: Rethinking Media Audiences for a Postmodern World*. London: Routledge.
3. Anthias, F. (1998). Evaluating 'diaspora': Beyond ethnicity? *Sociology* 32, (24), 557-580.
4. Appadurai, A. (1995). "The Production of locality". In Fardon, R. (ed) *Counterworks. Managing the Diversity of Knowledge*. London: Routledge.
5. Blom, S. & K. Henriksen (2008). *Levekår blant innvandrere i Norge 2005/2006*. Rapport 2008/5, Oslo: Statistisk sentralbyrå.
6. Brubaker, R. & F. Cooper (2000). "Beyond identity", *Theory and Society*, 29 (1), 1-47
7. Clifford, J. (1994). "Diasporas", *Cultural Anthropology*, 9 (3), 302-338.
8. Cohen, R. (1997). *Global diasporas: An introduction*. London: UCL Press
9. Christiansen, C. C. (2004). "News media consumption among immigrants in Europe. The relevance of diaspora. *Ethnicities*, 4 (2), 185-207.
10. d'Haenens L., Gezduci, H. & Koeman, J. (2008). „The multiple methodological challenges of ethnic-cultural constructs. Focus on media research on Moroccan and Turkish minorities in the Low Countries. In Rydin, I. & Sjöberg, U. (eds), *Mediated crossroads. Identity, youth culture and ethnicity. Theoretical and methodological challenges*. Göteborg, Sweden: Nordicom.
11. Diamandaki, K. (2003). "Virtual ethnicity and digital diasporas: Identity construction in cyberspace". *Global Media Journal*, 2 (2), spring 2003.
12. Eidheim, H. (1971). *Aspects of the Lappish Minority Situation*. Oslo: Universitetsforlaget.
13. Elster, J. (2007). *Explaining social behaviour*. Cambridge: Cambridge University Press.
14. Fangen, K. (2006). "Assimilert, hybrid eller inkorporert i det etniske? Tilpasning og identifikasjon blant somaliere i Norge. *Sosiologisk tidsskrift* 2006, 14 (1), 4-33.
15. Forbrukerrådet (2008): *Enkeltkanaler – noe for fremtiden?* Presentasjon fra Forbruker rådet September 2008 på Forbrukerportalen.no. Ref: http://forbrukerportalen.no/filearchive/valg_av_enkeltkanaler.pdf
16. Frønes, I. (2002). *Digitale skiller. Utfordringer og strategier*. Bergen: Fagbokforlaget.
17. Fuglerud, Ø. (2001). *Migrasjonsforståelse*. Oslo: Universitetsforlaget
18. Futsæter, K.-A. & T. Berstad (2005). "Mediebruk blant innvandrere". TNS Gallup 2005, RAM-presentasjon.
19. Gellner, E. (1983). *Nations and Nationalism*. Oxford: Basil Blackwell.
20. Georgiou, M. (2006). *Diaspora, identity and the media. Diasporic transnationalism and mediated spatialities*. Cresskill, NJ: Hampton Press

21. Giddens, A. (1990): *The Consequences of Modernity*. Cambridge: Polity Press.
22. Gilroy, P. (1997). "Diaspora and the detours of identity", i K. Woodward (red), *Identity and difference*. London: Sage.
23. Gulløy, E. (2008). *Levekår blant innvandrere 2005/2006. Dokumentasjonsrapport*. Notat 2008/5, Oslo: Statistisk sentralbyrå.
24. Hall, S. (1990). "Cultural identity and diaspora", i J. Rutherford (red), *Identity: Community, culture, difference*. London: Lawrence and Wishart.
25. Hall, S. (1992). "The question of cultural identity", i Hall, S., D. Held & T. McGrew (red), *Modernity and its futures*, pp. 274-316. Cambridge: Polity.
26. Hartmann, M. (2006). "The triple articulation of ICTs. Media as technological objects, symbolic environments and individual texts", i Berker et al (reds) (2006): *Domestication of Media and Technology*, pp. 80-102, Berkshire, England: Open University Press.
27. Helle-Valle, J. (2003). *Familiens trojanske hester? En kvalitativ undersøkelse av bruk av digitale medier i norske hjem*. SIFO oppdragsrapport nr. 1, 2003. Oslo: SIFO.
28. Helle-Valle, J. (2007). *Time and media consumption in Norwegian families*. SIFO professional report no. 2, 2007. Oslo: SIFO.
29. Helle-Valle, J. og Slettemeås, D (2009). "ICTs, domestication and language-games: a Wittgensteinian approach to media uses", *New Media & Society* 10 (1), 45-66
30. Isin, E. F. og Wood, P. K. (1999). *Citizenship & Identity*. Sage: London.
31. ITU (2005). *Digital skole hver dag – om helhetlig utvikling av digital kompetanse i grunnsopplæringen*. Oslo: ITU
32. Karim, K. H. (2003). "Mapping diasporic mediascapes", in K. H. Karim (ed) (2003). *The media of diaspora*, pp. 1-17. London: Routledge.
33. Karlsen, F. & T. Syvertsen (2004): *Medieregulering og foreldre. Kunnskap og holdninger til innholdsregulering av audiovisuelle medier*. Statens filmtilsyn rapport 1/2004.
34. Lie, M. & Sørensen, K. H. (eds) (1996). *Making technology our own? Domesticating technology into everyday life*. Oslo: Scandinavian University Press.
35. Lillebø, K. (2005). "Liminal tilhørighet og trygge soner. Å skape et hjem i USA". *Jordens Folk*, 2, 26-33.
36. Lillebø, K (2006). "'Home is any given day'. Karrikalkun, Reggae Thanksgiving og for handlinger om kulturelt rom i USA", i *Norsk antropologisk tidsskrift*, 17 (1), 22-32.
37. Lillebø, K. (2007) "'Home Is Any Given Day'. *Constructions of Home and Belonging Among West Indian Migrant Women in Baltimore*. Cand.polit oppgave ved Universitetet i Oslo.
38. Livingstone, S. (2004). *Children Online – Consumers or Citizens? Cultures of Consumption Working Paper Series*. ESRC/AHRB (2004).
39. Martinussen, I. (2008). *Digitale skiller og etniske minoriteter. Hvordan motvirker norske myndigheter digitale skiller blant innvandrere i Norge?* Masteroppgave, Avdeling for forvaltningsinformatikk, Universitetet i Oslo, vår 2008.
40. Miller, D. and Slater, D.(2000). *The Internet. An Ethnographic Approach*. Oxford, Great Britain: Berg.
41. Morley, D. (1986): *Family Television: Cultural Power and Domestic Leisure*. London: Comedia.
42. Morley, D. (2000): *Home Territories. Media, Mobility and Identity*. London: Routledge
43. Morley, D. (2001): "Belongings. Place, space and identity in a mediated world." In *European Journal of Cultural Studies*. 4 (4), 425-448.

44. Roald, A. S. (2001). "Parabol tar emot och skärmar av", i *Invandrare och Minoritet* 2, April, pp. 31-33.
45. Roald, A. S. (2004). "Arab Satellite Broadcasting - the immigrants' extended ear to their homelands", in J. Malik (red) *Muslims in Europe. From the margin to the centre*. Munster: LIT. pp. 207-226.
46. Sakr, N. (2008). "Diversity and diaspora. Arab communities and satellite communication in Europe", *Global Media and Communication*, 4 (3), 277-300.
47. Silverstone, R. & E. Hirsch (eds) (1992): *Consuming Technologies. Media and information in domestic spaces*. London: Routledge
48. Silverstone, R. (1994). *Television and Everyday Life*. London: Routledge.
49. Slettemeås, D. (2004). *Brukererfaringer med super-tekst-TV*. SIFO prosjektnotat nr. 6 – 2004.
50. Slettemeås, D. (2006). "Identity formation and the construction of home in diasporic households; the impact of media technologies". Paper presented at the CHI2006 workshop on Entertainment Media at Home, April 2006.
51. Slettemeås, D. (2007). *Barn og unge i den nye mediehverdagen - etnisitet, kultur og tradisjon*. SIFO oppdragsrapport nr. 1, 2007. Oslo: SIFO.
52. Slettemeås, D. (2008). *Forbrukere i bredbånds- og TV-markedet. SIFO-survey hurtigstatistikk 2008*. SIFO prosjektnotat nr. 7 – 2008.
53. Slettemeås, D., J. Helle-Valle & A. Borch (2007). *Consuming digital adventure-oriented media in everyday life (DigiAdvent). Final report*. SIFO project report no. 5, 2007. Oslo: SIFO.
54. Statistics Canada (2003). *Ethnic diversity study: portrait of a multicultural society*. Catalogue no. 89-593-XIE, Ottawa, Canada.
55. St.meld.nr 49, 2003-2004: *Mangfold gjennom inkludering og deltakelse. Ansvar og frihet*. Kommunal- og regionaldepartementet.
56. St.medl.nr. 17, 2006-2007: *Eit informasjonssamfunn for alle*. Fornyings- og administrasjonsdepartementet.
57. St.meld.nr. 30, 2006-2007: *Kringkasting i en digital fremtid*. Kultur- og kirke departementet.
58. Storm-Mathisen, A. & Helle-Valle, J. (2008). "Media, Identity and Methodology. Reflections on Practice and Discourse". I Rydin, I. & U. Sjöberg (red.), *Mediated cross roads: identity, youth culture and ethnicity - Theoretical and methodological challenges*, Halmstad: Nordicom
56. Torgersen, L. (2004). *Ungdoms digitale hverdag. Bruk av PC, Internett, TV-spill og mobiltelefon blant elever på ungdomsskolen og i videregående skole*. NOVA-rapport 8/04.
59. Tsagarousianou, R. (2004). "Rethinking the concept of diaspora: mobility, connectivity and communication in a globalised world". *Westminster Papers in Communication and Culture*, 1 (1), 52-66.
60. Tufte, T. (2003). "Minority youth, media uses and identity struggle. The role of the media in the production of locality." In T. Tufte (ed) (2003). *Medierne, minoritetene og det multikulturelle samfund*, pp. 181-195. Skandinaviske perspektiver. Göteborg: Nordicom.
61. Vaage, O. F. (2009). *Norsk mediebarometer 2009*. Oslo: Statistisk sentralbyrå.
62. Vassenden, K. (1997). *Innvandrere i Norge. Hvem er de, hva gjør de og hvordan lever de?* Oslo: Statistisk Sentralbyrå.
63. Warschauer, M. (2003). *Technology and social inclusion: Rethinking the digital divide*. Cambridge, MA: MIT Press.

64. Widerberg, K. (2001). *Historien om et kvalitativt forskningsprosjekt*. Oslo: Universitetsforlaget.

Statens Institutt for forbruksforskning (SIFO) er et faglig senter til nytte for forbrukerne. Instituttet er et forvaltningsorgan med særskilte fullmakter underlagt Barne- og likestillingsdepartementet (BLD) og finansieres gjennom en grunnbevilgning og prosjektinntekter. Instituttet har 55 ansatte med en faglig stab som dekker samfunnsvitenskap og naturvitenskap. Instituttets hovedarbeidsområder er knyttet til kunnskap om forbrukerne, produktene, markedet og forbrukerpolitikken. SIFO publiserer i tidsskrifter og i egne fagrapporter, oppdragsrapporter, testrapporter og prosjektnotater.

Dag Slette-meås er utdannet cand. mag i samfunnsvitenskapelige fag fra Universitetet i Oslo, og Master of Arts fra Johns Hopkins University i International Economics and International Affairs med spesialisering i Energy, Environment, Science & Technology. Slette-meås har vært ansatt

hos SIFO siden 2001 og arbeider med forskningsteam relatert til ny teknologi og digitale medier, informasjonssamfunnet og migrasjon/etnisitet.

Kjersti Lillebø er utdannet cand.polit. i sosialantropologi fra Universitetet i Oslo med hovedfagsavhandlingen "Home is any given day". Constructions of home and belonging among West Indian migrant women in Baltimore (2007).

Lillebø ble ansatt ved SIFO i 2008 og jobber for tiden med prosjekter knyttet til mat, ungdom og identitet, og migrasjon/etnisitet.

SIFO

Statens Institutt for
Forbruksforskning

ISSN 1520-6760
ISBN 978-82-7063-430-9

Postboks 4682 Nydalen, 0405 Oslo.

Besøksadresse: Sandakerveien 24C.

Telefon: +47 22 04 35 00 **Fax:** +47 22 04 35 04

E-mail: sifo@sifo.no **Internett:** www.sifo.no

